

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KAMU HARCAMALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK:
KARAMAN BELEDİYESİ HİZMETLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

Hazırlayan

Filiz DEMİR

İktisat Ana Bilim Dalı

İktisat Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç.Dr. Nihat IŞIK

KARAMAN – 2011

KAMU HARCAMALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK:
KARAMAN BELEDİYESİ HİZMETLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 30 / 05 / 2011

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Nihat IŞIK (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hasan GÜL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Sinem YAPAR SAÇIK

Üye : .....

Üye : .....

İmzası

N. Işık
H. Gül
S. Yapar Saçık

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 18/05/2011 tarih ve 15/161 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü V.: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Zeki ÜNAL

Mühür
İmza

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanması esnasında değerli fikirleri ve yardımlarıyla bana destek olan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Nihat IŞIK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın uygulama kısmında yardımını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Hasan GÜL'e, daha önce danışmanlığımı yapmış olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Sinem YAPAR SAÇIK'a ve tezimin isminin belirlenmesinde bana yardımcı olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakkı Mümin AY'a ve bu süreçte bana maddi, manevi destek vererek sıkıntılarımı paylaşan aileme, eşime ve oğlum Muhammet'e de ayrıca teşekkür ederim.

Filiz DEMİR
Karaman-2011

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KAMU HARCAMALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK:
KARAMAN BELEDİYESİ HİZMETLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Filiz DEMİR

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nihat IŞIK

2011

Günümüzde toplumların giderek çağdaşlaşması ve gelişmesi, beraberinde ihtiyaçların da çeşitlenmesine yol açmıştır. Özellikle ekonomik ve sosyal gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte ekonomik ve sosyal niteliğe sahip kamusal ihtiyaçlar da artmıştır. Kamusal ihtiyaçların artmasına paralel olarak kamu harcamalarına olan talepte de artışlar gündeme gelmiş ve kamu harcamalarının artışı da kamu harcamalarında etkinlik sorununu ortaya çıkarmıştır.

Belediyelerin kendi üzerine düşen görevleri ifa ederken yapmış olduğu harcamaların ve bu harcamaların finanse edildiği kaynakların gösterildiği bütçelerde uzun yıllardan beri etkinlik çalışmaları yapılmaktadır. Elde edilen her bir liralık kamu gelirin'in etkin ve verimli kullanılması elzem bir hal almaktadır. Bugün, kamu harcamalarında etkinlik

ve verimliliği gerçekleştirmek için belli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler genellikle, kamu harcamalarında israfı önleme, bürokrasi giderlerini azaltma, ekonomide kamu sektörünün payının ne olması gerektiği ve usulsüzlükleri önleme gibi reform önerileri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kamu harcamalarının etkinliğini kısa vadede sağlamak kıt kaynakların varlığı çerçevesinde mümkün değildir. Ancak harcama reformlarıyla bu konuda toplumsal bir uzlaşa sağlanabilir. Bu çalışmada, Karaman ili Belediyesi üzerinde kamusal harcamaların etkinliği ve verimliliği anket yöntemiyle araştırılmıştır. Anket çalışması Karaman Belediyesinin çeşitli birimlerinde çalışan personel üzerinde yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular doğrultusunda Belediye personelinin en verimli olarak gördüğü hizmet % 24,3 seviyesi ile eğitim alanına yapılmış ve yapılmakta olan hizmet iken, şehir temizliği ve çöplerin toplanması ise ikinci sırada yer almaktadır. Ankete katılanların % 35'i Karaman Belediyesinin hizmetlerini etkin ve verimli buluyorken, % 45'i bu fikre katılmamıştır. Etkinlik ve verimliliğin ölçülmesiyle ilgili sorularda Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesinin yönetsel etkinliği artıracığı fikrine katılımcıların çok büyük bir bölümü (% 85) katıldığını belirtmiştir. Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesinin Belediyenin etkinliğini artıracığı fikri de yine ankete katılanların çoğunluğu (% 85) tarafından desteklenmektedir. "Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır" sorusuna da katılanların önemli bir oranı (% 78) olumlu cevap vermişlerdir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Kamu Harcamaları, Etkinlik, Verimlilik

ABSTRACT

MS Thesis

**EFFICIENCY AND PRODUCTIVITY IN PUBLIC EXPENDITURES:
AN APPLICATION ON KARAMAN MUNICIPALITY SERVICES**

Filiz DEMİR

Karamanoğlu Mehmetbey University

Institute of Social Sciences

Department of Economics

Supervisor: Doç. Dr. Nihat IŞIK

2011

Today, the increasing of societies modernization and development has increased together with its needs. Especially with the experience of economic and social developments, it has been seen that economic and social qualified public needs have increased. An increase in public needs has formulated an agenda for the increasing of public expenditures too. And the increase of public expenditures has revealed the problem of public expenditures efficiency.

It has been made for many years efficiency studies for municipality's duties by performing their expenses and showing how the expenses are funded in budgets. It is essential that every money earned by the public has to be used efficiently and effectively. Today, certain methods have been developed to perform effectiveness and efficiency in public expenditures. These methods are generally offerings for reform like preventing wasting in public expenditures, minimization in bureaucracy spendings, the necessity of the margin of

public sector in the economy and preventing inconsistency with the established rules of procedure.

To supply public expenditures' efficiency and effectiveness in the frame of low sources is not possible. Reconciliation can be supplied only with expenditure reforms by this issue. In this paper, the effectiveness and the efficiency of public expenditures in Karaman is measured by a survey method. People who have been applied to the survey are staff working in the various units of Karaman municipality.

The findings of the research results show that the municipal staff is finding the service made on education with 24,3% with a clear margin as the most efficient service, and that city cleaning and garbage collection have received the second place. As 35% of the interviewers find the services of Karaman's municipality effectively and efficiently, 45% does not participate in this idea. By measurement questions for effectivity and efficiency, the great part of the interviewers (85%) has stated that participating in the idea that if the municipal staffs' ability to take responsibility is improved, managerial efficiency would increase. And the majority (%85) is participating in the idea that if city employees and managers are given the opportunity to prove themselves, the municipality's efficiency would increase. That participating the idea that city managers and staff's contributing organizational vision and mission increase managerial effectiveness is the majority (%78), too; all these show that if sufficient activity is operated, the Karaman municipality's effectiveness and efficiency could be increased.

KEY WORDS: Public Expenditures, Efficiency, Productivity

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1.KAVRAMSAL AÇIDAN ETKİNLİK, VERİMLİLİK VE KAMU HARCAMALARI	3
1.1. Etkinlik.....	3
1.2. Verimlilik.....	5
1.3. Kamu Harcamaları.....	8
1.4. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması.....	9
1.4.1. Ekonomik Ayrım.....	10
1.4.1.1. Reel Harcamalar.....	11
1.4.1.1.1. Cari Harcamalar.....	12
1.4.1.1.2. Yatırım Harcamaları.....	13
1.4.1.2. Transfer Harcamaları.....	14
1.4.2. İdari Ayrım.....	16
1.4.3. İşlevsel Ayrım.....	16
1.5. Verimli ve Verimsiz Harcamalar Ayrımı.....	18
1.6. Kamu Harcamalarının Ekonomik Etkileri.....	19
1.6.1. Kamu Harcamalarının Üretim Üzerindeki Etkileri.....	19
1.6.1.1. Kamu Harcamalarının Çarpan Etkisi.....	20
1.6.1.2. Kamu Harcamalarının Hızlandırıcı Etkisi.....	21
1.6.2. Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri.....	22
1.6.3. Kamu Harcamalarının Fiyatlar Genel Seviyesi Üzerindeki Etkileri.....	24
1.6.4. Kamu Harcamalarının İstihdam Üzerindeki Etkileri.....	25

1.7. Kamu Harcamalarının Artışı.....	26
1.7.1. Kamu Harcamalarında Artışa Sebep Olan Faktörler.....	30
1.7.1.1. Görünüşte Artış Nedenleri.....	31
1.7.1.2. Gerçek Artış Nedenleri.....	32
2. KAMU HARCAMALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK.....	35
2.1. Kamu Harcamalarında Etkinlik.....	35
2.1.1. Kamu Harcamalarında Etkinliğin Artırılması.....	38
2.1.1.1. Etkinlik Denetimi.....	38
2.1.1.2. Etkinliğin Ölçümü.....	42
2.1.2. Kamu Harcamalarında Fayda/Maliyet Analizi.....	43
2.1.3. Maliyet-Etkinlik Analizi.....	45
2.2. Kamu Harcamalarında Verimlilik.....	46
2.2.1. Kamu Harcamalarında Verimliliğin Artırılması.....	48
2.2.1.1. Verimliliği Önleyen Etkenlerin Ortadan Kaldırılması.....	48
2.2.1.2. Verimliliği Artıran Düzenlemelerin Yapılması.....	49
2.2.2. Verimsiz Harcamanın Tanımı.....	49
2.3. Verimlilik-Etkinlik İlişkisi.....	50
2.4. Verimli Harcamalar-Verimsiz Harcamalar Farkı.....	51
2.5. Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gelişimi.....	53
2.5.1. Kamu Harcamalarının Genel Görünümü.....	56
2.5.1.1. Türkiye’de Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimliliğin Önemi.....	56
2.5.1.2. Türkiye’de Kamu Harcamalarının Dağılımı, Etkinlik ve Verimlilik Yönünden Durumu.....	57
2.5.1.2.1. Kamu Harcamalarının Dağılımı.....	57
2.5.1.2.2. Kamu Harcamalarının Etkinlik ve Verimlilik Yönünden Durumu.....	60
2.5.2. Ülkemizde Kamu Harcamaları Reformu.....	63

3. KARAMAN İLİ BELEDİYESİ HİZMETLERİ ÜZERİNE ETKİNLİK VE

VERİMLİLİK ARAŞTIRMASI.....	73
3.1. Karaman İlinin Genel Tanıtımı.....	73
3.1.1 Coğrafi Konum.....	73
3.1.2. Sosyal Yapı.....	74
3.1.3. Sanayi ve Zirâi Yapısı.....	74
3.1.4. Karaman'da Yıllara Göre Kamu Harcamaları.....	77
3.2. Karaman Belediyesi Hizmetlerinin Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Uygulama.....	82
3.2.1. Literatür Taraması.....	82
3.2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	93
3.2.3. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi.....	95
3.2.4. Araştırmanın Kapsamı.....	97
3.2.5. Araştırmanın Bulguları.....	97
3.2.6. Araştırmanın Anket Analizine Göre Bulguları ve Değerlendirmeleri... 98	
3.2.6.1. İşgörenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	98
3.2.6.2. Faktör Analizi.....	100
3.2.6.3. Güvenilirlik Analizi.....	102
3.2.6.4. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulgular.....	102
3.2.6.5. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	105
3.2.6.6. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA- Testi Sonuçları.....	108
3.2.6.7. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	110

3.2.6.8. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	113
3.2.6.9. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Çalışılan Birime Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	115
SONUÇ	118
KAYNAKÇA	121
EKLER	

ŞEKİLLER

Şekil 1: Etkinlik Denetimi.....	41

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de 1999-2011 Yılları Arası Ekonomik Ayrıma Göre Kamu Harcamaları... 11	
Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerde Kamu Harcamalarının Bir Önceki Yıla Göre Yüzde Değişimi..28	
Tablo 3: Üç Proje Arasında Sıralama.....44	
Tablo 4: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Toplam Kamu Gelirleri ve Harcamaları.....55	
Tablo 5: Yıllara Göre Türkiye’de Kamu Gelirinin ve Giderinin GSYH’ye Oranı (%).....56	
Tablo 6: 1999 -2009 Yılları Arası Türkiye’de Belediyelerin Toplam Kamu Harcamalarının Dağılımı (bin TL)..... 58	
Tablo 7: Türkiye’de Kamu Kesimi Sosyal Harcama İstatistikleri.....59	
Tablo 8: Bazı AB Ülkeleri, ABD ve Türkiye’nin Kamu Harcamalarının GSYH’ya Oranı.....64	
Tablo 9: Yıllar İtibariyle Kamu Tarım ve Genel Sanayi Sektörü Yatırımları: Türkiye Geneli ve Karaman 76	
Tablo 10: Yıllara Göre Karaman İli Sektörel Kamu Harcamaları (2000-2008) 77	
Tablo 11: Demografik Değişkenler İstatistik Analizi.....98	
Tablo 12: İşgörenlerin Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....99	
Tablo 13: Faktör Analizi sonuçları.....101	
Tablo 14: Güvenilirlik Analizi 102	
Tablo 15: Karaman’da Yapılmış Olan Kamu Harcamalarının En Verimlileri Frekans Analizi.....103	
Tablo 16: Karaman Belediyesi Personelinin Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulguların Yüzde, Frekans Dağılımları, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....104	

Tablo 17: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Sonuçları.....	107
Tablo 18: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Yaşa Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	109
Tablo 19: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	111
Tablo 20: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	113
Tablo 21: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Çalışılan Birime Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları.....	115

GİRİŞ

Son yıllarda tüm dünyada önemi giderek artmaya başlayan etkinlik ve verimlilik kavramı iktisatçıların odak noktası olmaya devam etmektedir. Dünyada ve ülkemizde modern devlet anlayışında meydana gelen değişimin bir sonucu olarak, ekonomide kamu sektörünün payının azaltılması, piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması ve üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanılması görüşü giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır.

Toplumsal gerekliliklerin fazlalığı ve kamusal kaynakların sınırlılığı, kamu kesiminin sahip olduğu kaynakları etkin ve verimli şekilde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu gelişmelere yol açan temel nedenler; kamunun başarısızlığı olarak ifade edilebilecek kamu kaynaklarının rasyonel ve etkin kullanılmaması, israf edilmesi, gittikçe büyüyen devletin hantal yapısı ve politikanın bir mübadele olarak algılanmasının sonucu olarak ortaya çıkan yolsuzluk ve usulsüzlüklerdir.

Tüm ülkeler ekonomide etkinlik ve verimliliği artırmak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadırlar. Bu amaçlar yeni olmamakla beraber harcama sorumluluğunun yaşandığı ortamlarda daha da önem kazanmaktadır. Birçok ülkede kamu sektörünün rolü yeniden değerlendirilmekte ve değişen koşullar altında programların önem ve öncelikleri incelenmektedir.

Kamu sektörünün bu durumunu gözlemleyen iktisatçılar verimliliği artırmak ve en rasyonel olanı bulmak amacıyla yeni iktisadi teoriler geliştirmişlerdir (Fayda/Maliyet Analizi ve Maliyet-Etkinlik Analizi gibi). Bu teorilerin ortak özelliği, kamu sektörünün ekonomik olarak daha etkin ve verimli olan harcama kalemlerini seçmesi ve kaynakların kamu ve özel sektör arasında daha rasyonel esaslara göre dağılımının yapılması

yönündedir. Böylelikle kamu sektörü rehabilite edilecek ve rasyonel olarak faaliyetlerini sürdürür duruma gelecektir. Günümüzde Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası mali kuruluşlar da verecekleri kredilerle ilgili olarak kamu sektörünün rehabilite edilmesini başlıca şart olarak koşmaktadırlar. Ülkemiz de yaşadığı birçok kriz sonrası ekonomiyi daha sağlıklı bir yapıya kavuşturabilmek için birtakım mali, ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirme yoluna gitmektedir. Söz konusu reformlar arasında; kamunun mülkiyetindeki kuruluş ve işletmelerin özelleştirilmesi, kamu harcamalarının kontrol altına alınması, israfın önlenmesi, bankacılık ve finans sektörünün yeniden yapılandırılması ve personel sisteminin gözden geçirilmesi başta gelmektedir.

Bütün bu tedbirlerin yanı sıra kamu sektörü, varlığının temel nedenini oluşturan kamusal hizmetlerini (savunma, eğitim, sağlık vb.) de başarılı bir şekilde yerine getirmek için yönetim ve denetim anlayışında değişikliğe gitmek ve sahip olduğu kaynakları (personel, araç, gereç, mal) verimli ve etkin kullanmak zorundadır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde kamu harcamalarını daha iyi bir zemine oturtabilmek yönünden verimlilik ve etkinlik kavramları ile bu kavramlar yönünden Türkiye’de kamu harcamalarının yapısı, durumu ve etkileri üzerinde durulmuştur. Kamu harcamalarının sınıflandırılması yapılarak, verimli ve verimsiz harcamalar ayrımı açıklanmıştır. İkinci bölümde bunlarla ilgili olarak, ayrı ayrı kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik, etkinliğin ve verimliliğin artırılması ve bu konularda değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur. Üçüncü bölümde Karaman Belediyesinin hizmetleri üzerine bir etkinlik ve verimlilik araştırması uygulanarak, bu amaçla Karaman ili kapsamlı bir şekilde tanıtılıp araştırmanın anket analizine göre bulguları ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL AÇIDAN ETKİNLİK, VERİMLİLİK VE KAMU

HARCAMALARI

Bu bölümde öncelikle etkinlik ve verimlilik kavramsal olarak incelenmiş, kamu harcamaları tanımlanmış, daha sonra kamu harcamalarının tasnifi üzerinde durulmuştur. Kamu harcamalarının ekonomi üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, söz konusu harcamaların fonksiyonları hakkında fikir vermektedir. Bu kısımda ayrıca, kamu harcamalarında etkinlik ve verimliliğin artırılmasının ekonomi üzerinde yaratacağı olumlu etkilerin değerlendirilebilmesi bakımından son olarak kamu harcamalarının ekonomi üzerindeki etkileri irdelenmiştir.

1.1. Etkinlik

Etkinliğin tanımı üzerinde literatürde henüz tam bir fikir birliğine varılamamıştır. Etzioni, Barnard, Hall ve Price'a göre etkinlik, örgütün amaçlarını gerçekleştirme derecesidir. Katz ve Kahn ise etkinliği, örgütün çıktılarının mümkün olan bütün yollardan (ekonomik, teknolojik, siyasal vb.) en yüksek düzeye çıkarılması olarak tanımlamaktadır. Gibson ve arkadaşları ise etkinliği farklı açılardan tanımlamaktadırlar. Onlara göre en temel seviye, örgüt üyelerinin, tek tek çalışanlarının görevlerindeki performanslarının göz önünde bulundurulduğu "bireysel etkinlik"tir. Bireylerin yerine getirdikleri görevler bir bütünün parçaları gibi örgüt içindeki işlerin ve pozisyonların bir parçası olduğu için yönetici, bireyin performans gelişim sürecini çeşitli standartlara göre periyodik aralıklarla değerlendirir (Ekinci ve Yılmaz, 2002: 35-36).

Örgüt kuramlarının hemen tümü etkinliği tanımlamayı ve artırmayı amaçlamaktadır. Etkinlik üzerindeki incelemelerin tarihçesi, insan emeğini en yüksek çıktıyı verecek biçimde örgütlemeye çalışan ilk örgüt yazarlarına kadar uzanmaktadır. Etkinlik, yirminci yüzyıla kadar, verimlilikle eş anlamlı bir kavram olarak kullanılmıştır. Bir örgütün etkinliğinin, verimliliğine bakılarak belirlenmesinin temelinde yatan düşünce, o örgütün mal veya hizmet üretme dışında başka bir amacının olmadığı düşüncesidir. Oysa örgütler açık sistemler olarak çevreleriyle sürekli etkileşim halinde buldukları için uygulamacılar zaman içinde ilk dönemin bu sınırlı bakış açısından vazgeçmiş ve etkinliği sistem düzeyindeki ölçütlere göre yeniden tanımlamaya yönelmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, örgüt kuramlarındaki gelişmelere paralel olarak, yönetim literatüründe etkinliği inceleyen ve onu açıklamaya çalışan modeller de artmıştır. Bu durum, etkinliğin farklı açılardan ele alınmasına ve bunun sonucu olarak, kavramın çoğu kere birbiriyle çelişecek biçimde yorumlanmasına yol açmıştır. Etkinlik ölçütleri değerlendirmeyi yapanın kim olduğuna ve bakış açısına göre değiştiğinden, etkin olanla olmayanın birbirinden nasıl ayrılacağı da belli değildir (Tosun, 1981: 1-3).

Etkinlik, yapılan faaliyetin temel amaca uygunluk göstergisidir. Daha açık bir ifadeyle yapılan hizmetin amaca ne kadar hizmet ettiğinin göstergesidir. Kamu kurumları birçok faaliyetlerde bulunmakta ama bu faaliyetler ciddi tepki ile de karşılanmaktadır. Çünkü yapılan faaliyetlerin ne kadar toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu sorusu gündeme gelmektedir (ASOSAI, 2002: 93).

Başka bir tanıma göre etkinlik, taraflar açısından optimumun hedeflenmesi, diğer bir ifadeyle hataların önlenmesi ve maliyetlerin azaltılmasıyla ilgilidir (Gökçe, 2000: 87).

Diğer bir tanıma göre ise etkinlik, işletmelerin tanımlanmış amaçlarına ulaşmak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sonucunda bu amaçlara ulaşma derecesini belirleyen bir performans boyutudur. Etkinlik bu tanımda görüldüğü gibi amaçlara yönelik bir kavramdır. Bu özelliği nedeniyle etkinlik, işletme düzeyinde toplam performansı yansıtan en önemli performans boyutudur (Uçmuş, 2004: 14).

Son ve genel bir tanımlama yapılacak olursa, Anıl'a göre etkinlik, kaynakların en rasyonel biçimde ve en geniş ölçekte toplumsal ihtiyaçları karşılayacak biçimde kullanılmasıdır (Anıl, 1982: 13).

1.2. Verimlilik

Doğuşu çok eski zamanlara dayanan verimlilik (prodüktivite) kelimesi, literatürde ilk defa hümanist Agricola'nın De Re Metallica-1530 adlı eserinde kullanılmıştır. Fizyokratların 18. yüzyıldaki çalışmalarıyla (François Quesnay, 1766) açık bir anlam kazanmaya başlayan verimlilik kavramı, Le Littré (1833) tarafından "üretim hassası" olarak tanımlanmış ve bu tanım, Larousse'un 1948-1949 tarihli baskısında yer almıştır. Çeşitli yaklaşımlar doğrultusunda, Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nce (OECD), M.Jean Fuorastie başkanlığındaki bir komisyon çalışması sonucunda verimliliğin ilmi bir tanımı yapılmış ve "verimlilik: hâsılanın (çıktının) üretim faktörlerinden herhangi birine oranıdır" şeklinde 1950 yılı Aralık ayında bu örgüt tarafından yayınlanan "Terminologie De La Productivité" adlı kitapta yer almıştır (Kök, 1991: 36).

En genel anlamıyla, üretim sürecine sokulan çeşitli faktörlerle (girdiler) bu sürecin sonunda elde edilen ürünler (çıktılar) arasındaki ilişkiyi ifade eden verimlilik, savurganlıktan uzak, kaynakları en iyi biçimde değerlendirerek üretmek demektir. Bundan

dolayı teknik anlamda verimlilik, “üretilen mal ve hizmet miktarı ile bu mal ve hizmet miktarının üretilmesinde kullanılan girdiler arasındaki oran” olarak tanımlanır ve genellikle bu ölçü çıktı/girdi olarak formüle edilir. Ancak, ekonominin dışındaki alanların da giderek incelemeye tabi tutulması ve ülkelerin gündemlerinin ön sıralarında yer alır hale gelmesi sonucu, verimlilik tanımı da değişmektedir. Verimlilik denince artık, elde edilen ürün ve hizmetin kalitesini yükseltme, çevreyi ve doğal yapıyı koruma, çalışanlara en iyi yaşam ve çalışma koşullarını sağlama ve bu arada birim girdi miktarını artırma çabaları birlikte düşünülmektedir. Verimlilik anlayışı, günümüzde insanın refah ve mutluluğunu birbirine paralel olarak geliştiren, iş ve teknolojiyi bir amaç değil araç olarak gören mertebeye ulaşmıştır. Toplam verimlilik anlayışı içinde ise verimliliği, çeşitli üretim ve çevre faktörleriyle teknolojik, ekonomik ve örgütsel yeteneklerin bir bileşimi olarak tanımlamak mümkündür (Milli Prodüktivite Merkezi, 2004: 1).

Daha sözel bir şekilde ifade edecek olursak, verimlilik; kısıtlı kaynakların akılcı, topluma ve insana yararlı, doğaya saygılı bir biçimde kullanılarak en etkili sonuçları alabilmek ve yaşam kalitesini yükseltebilmek yönündeki çabaların tümüdür (Uçmuş, 2004: 8).

Verimlilik, eldeki kaynaklardan ne derece yararlanıldığını gösterir ve verimliliğin artırılması için kaynakların daha etkili olarak kullanılmaları gerekir. Verimliliğin artırılması aynı kaynaklardan daha çok ürün ve hizmet elde edilebilmesi ya da aynı ürün ve hizmetlerin daha az kaynak kullanımı ile sağlanabilmesi ile mümkündür. Verimlilik üretim faktörlerinin ne kadar iyi kullanıldığını belirtir. Daha yüksek verimlilik de her zaman daha çok üretim gerektirmemektedir. Kaynakları artırarak daha çok ürün elde etmek mümkündür. Ancak elde edilen ürünler kullandığımız ek kaynaklarla eşit olarak artmıyorsa verimliliğin arttığı söylenemez (İleri, 1996: 75).

Bir başka tanıma göre verimlilik, çıktıların girdilere oranlanmasıdır. Verimlilik bir üretim ya da hizmet sisteminde yaratılan çıktı ile bu çıktıyı yaratmak için harcanan girdi arasındaki ilişkidir. Verimlilik işletmelerde üretime katılan bir faktör birime düşen üretimin veya elde edilen her bir birime düşen üretim faktör miktarının ölçülmesi ve dönemler itibariyle bu rakamların karşılaştırılması demektir (Yüksel, 2002: 14). Verimlilik, genellikle fiziksel ya da bir taban döneme indirgenmiş parasal değerler olarak ifade edilir. Özellikle hizmet alanlarında, verimlilik ölçümleri için girdi ve çıktının tanımlanmasında ve ölçülmesinde güçlüklerle karşılaşılır (Ural, 1999: 151).

Üretkenlik olarak ele alınan ve en az iki üretim döneminin birbiriyle karşılaştırılması sonucu bir anlam ifade edebilen verimlilik, “üretim faktörlerini en uygun biçimde kullanarak gerçekleştirilen üretim düzeyi veya daha kısa bir ifade ile “fert başına yaratılan fayda” dır (Kobu, 2005: 4).

İlhami Karayalçın da, “üretime katılan faktörlerle, üretimden elde edilenler arasındaki oran” tanımıyla verimliliği, üretkenlik olarak ele alanlar arasındadır (Ural, 1998: 57).

Verimlilik dar, geniş ve genel anlamda olmak üzere üç bölümde tanımlanabilir. Dar anlamda verimlilik; işletmede üretime katılan bir faktör birime düşen üretim faktör miktarının ölçülmesi ve dönemler itibariyle bu rakamların karşılaştırılması demektir. Geniş anlamda verimlilik; üretim araçlarının ekonomik etkinliklerinin bir bütün olarak ölçülmesi demektir. Genel anlamda verimlilik ise, işletmenin belirli bir süreç içerisinde elde ettiği çıktılar ile bu süreçte tükettiği olanaklar arasındaki ilişkidir (Gürsoy, 1985: 3).

Görüldüğü gibi verimlilik kavramı üzerinde oldukça farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu nedenle verimliliğin kesin bir tanımını yapmak oldukça zordur. Yukarıdaki tanımlamalardan anlaşılacağı gibi, bu iki kavramın açıklanmasından çıkarılan sonuç, etkinlik kavramının sözel, verimlilik kavramının ise sayısal birer terim olduklarıdır.

1.3. Kamu Harcamaları

Kamu harcamaları; devlet mal varlığından, kamu yararına ve kamusal ihtiyaç için, belli yöntemlere göre yapılan harcamaların maddi tutarıdır (Gürsoy, 1980: 60). Eğer kısaca tanımlanacak olursa, kamu kesiminde mal ve hizmet üreten tüm birimlerin yaptıkları harcamalar kamu harcamalarıdır (Sönmez, 1987: 5).

Kamu harcamaları en genel anlamıyla bütçe harcamalarıdır. Siyasi otoritenin kamu hizmetleri için topladığı vergiler ve sağladığı diğer kaynaklardan bütçe belgesi ile ayırdığı tüm ödenekler kamu harcamasıdır. Bu tanımlama şu ayrımı açıkça göstermektedir: Müşteri finansmanına dayanan devlet harcamaları kamu harcaması değildir. Örneğin; bir döner sermayeli kuruluşa başlangıçta bütçeden verilen sermaye kamu harcamasıdır; ancak, bundan sonra o kuruluşun ürünlerini satarak topladığı bedelden yaptığı harcamalar kamu harcaması değildir (Bulutoğlu, 1997: 218).

Kamu kesimi kolektif ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak, tam kamusal mal ve hizmetleri, yeterince üretilmek suretiyle toplumsal faydanın gerçekleştirilmesi açısından yarı kamusal mal ve hizmetleri ve kimi özel mal ve hizmetleri üretmektedir. Söz konusu mal/hizmetlerin üretimi, piyasada bulunan üretim faktörlerinin bedellerinin ödenmesi suretiyle satın alınması ya da belli koşullar altında kullanım hakkının elde edilerek üretim sürecine dâhil edilmesini gerekli kılar. Satın almak, kiralamak veya diğer şekillerde bunları elde etmek harcama yapılmasını gerektirir. Diğer taraftan, devlet sosyal gerekçelerle

gelirin yeniden dağılımını sağlamak için de harcama yapar. İşte, kamu kesiminde gerçekleştirilen bu harcamaların tümüne kamu harcaması denilir (Yılmaz, 2006: 81).

Kamu harcamaları vergilerle finanse edildiğinden, fazla vergi alındığında bazı çevreler bu harcamalara karşı çıkmışlardır. Ancak, kamu harcamalarına tamamen karşı çıkmak mümkün değildir. Zira toplumun ihtiyaç duyduğu öyle hizmetler vardır ki; bunlar ancak devlet tarafından yerine getirilebilir. Örneğin devlet, toplumsal mal ve hizmetlerden, yurt savunması için asker bulundurmak ve bu askerlerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak, toplumda huzur ve güvenliği sağlamak için emniyet ve okullar inşa edip işletmek zorundadır (Pehlivan, 2000: 74).

Kamu harcamaları dar anlamda ve geniş anlamda kamu harcamaları olarak ayrılabilir. Dar anlamda kamu harcamaları; merkezi idare tarafından gerçekleştirilen hizmetler dolayısıyla yapılan giderleri ifade etmektedir. Geniş anlamda kamu harcamaları ise; merkezi idare harcamalarını, yerel yönetim harcamalarını, devletin ve yerel yönetim kuruluşlarının iktisadi girişimleri ve sosyal güvenlik benzeri hizmetleri dolayısıyla katlanılan harcamaları kapsamaktadır. Bu harcamalar her ülkeye göre değişen bir yapıya sahiptir (Akdoğan, 1993: 50).

1.4. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Türk bütçe sisteminde kamu harcamaları, son döneme kadar, ikili bir yapıyla sınıflandırılmıştır: Ekonomik ayırım ve idari-fonksiyonel (işlevsel) ayırım. Ekonomik ayırımda kamu harcamaları; cari, yatırım ve transfer harcamaları olarak ayrıma tabi tutulmuşken, idari-fonksiyonel ayırımda, faaliyetlerin yerine getirilmesinde ve sürdürülmesinde “hizmeti” esas alan bir yaklaşım benimsenerek kamu harcamaları,

gerçekleştirilen hizmetlere göre (eğitim, sağlık, savunma, genel idare vb.) ayrıma tabi tutulmuştur (Özbaran, 2004: 115).

Sınıflandırma; harcamaların amaç, kapsam ve çıktı (son ürün) açısından sistematize edilmesidir. Sınıflandırma aynı zamanda karar verme organlarına çeşitli harcama kalemleri arasında en uygununu seçme imkânı vermektedir (Tüğen, 2005: 139).

Karmaşıklık gösteren bu konunun açıklanmasında sınıflandırmanın büyük önemi vardır. Maliye bilimi içinde kamu harcamalarının sınıflandırılması konusunda çeşitli ölçütler kullanılmıştır. Bu kısımda söz konusu ölçütlere uygun olarak yapılan sınıflandırmalar ele alınacaktır.

1.4.1. Ekonomik Ayrım

Ekonomik ayrıma, genel devlet kavramına giren bütün kurumları kavrayabilmek için ihtiyaç duyulmuş ve söz konusu fiil devirli ödenekleri izlemek için geliştirilmiştir. Bu sınıflandırma harcamanın hangi kaynaklarla (genel bütçe, katma bütçe, sosyal güvenlik kurumları, özerk kuruluşlar, döner sermayeler ve bütçe dışı fonlar) finanse edildiğini göstermektedir. Ekonomik ayrımın belirlenmesinde ödemenin nereye yapıldığı hususu önem taşımamaktadır. Ekonomik ayrımla (finansman tipi sınıflandırmayla), aynı zamanda, dış proje kredileriyle özel ödeneklerin takibi de olanaklıdır (Özbaran, 2004: 132).

Tablo 1'de Türkiye'de Ekonomik Ayrıma göre Kamu Harcamaları gösterilmektedir. Bu ayrımda Genel ve Katma Bütçe, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Döner Sermaye, İller Bankası, Özelleştirme kapsamına alınan kurumların verileri ve bunların genel toplamı yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye’de 1999-2011 Yılları Arası Ekonomik Ayrıma Göre Kamu Harcamaları

YILLAR	GENEL-KATMA BÜTÇE	KİT	DÖNER SERMAYE	İLLER BANKASI	FON	ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINA ALINAN KUR.	TOPLAM
1999 (milyon TL)	1 410 000 000	1 155 020 000	87 000 000	123 000 000	645 000 000	139 980 000	3 560 000 000
2000 (milyon TL)	2 352 000 000	1 908 600 000	144 000 000	234 200 000	1 030 000 000	236 200 000	5 905 000 000
2001 (milyar TL)	3 500 000	2 205 000	224 000	311 000	337 000	310 000	6 887 000
2002 (milyar TL)	5 736 000	2 811 000	390 000	405 000	4 000	489 000	9 835 000
2003 (milyar TL)	8 000 000	2 866 500	512 000	519 600	21 400	544 500	12 464 000
2004 (milyar TL)	7 471 543	2 908 000	622 000	545 000	21 000	410 000	11 977 543
2005 (bin YTL)	10 443 256	784 000	2 885 500	600 000	37 000	1 424 500	16 174 256
2006 (bin YTL.)	12.118.811	2.954.720	283.146	602.000	13.500	1.455.631	17.521.667
2007 (bin YTL)	11 800 785	3 240 000	526 000	660 000	-----	725 000	17 076 806
2008 (bin YTL)	11 621 757	3 249 000	583 000	740 000	-----	751 000	17 123 197
2009 (bin TL)	15 196 094	4 303 000	939 059	520 000	-----	576 000	21 534 153
2010 (bin TL)	19 269 844	6 709 656	902 550	330 000	-----	583 240	27 795 290
2011 (bin TL)	22 222 933	7 427 968	1 089 204	200 000	-----	346 240	31 286 345

Kaynak: <http://www2.dpt.gov.tr/kamuyat/butceozet.html> Erişim Tarihi: 07.03.2011

Tablodan da izlenebildiği gibi, 1999 yılında kamu harcamalarında en yüksek pay genel ve katma bütçeye ayrılmış iken, en düşük pay döner sermayelerdedir. Fonlara 2007 - 2011 yılları arasında hiç kaynak ayrılmamıştır. Döner sermayeye ayrılan en yüksek pay 2000 yılında olmuştur. Fonlara yapılan harcamaların en fazlası yine 2000 yılında gerçekleşmiştir. Kamu harcamalarının toplamına bakıldığında yıllar geçtikçe belirgin artış görülmektedir. 1999 yılında toplam kamu harcamaları 3.560.000 000 milyon TL iken, 2011 yılına gelindiğinde 31.286.345 bin TL’ye kadar yükselmiştir.

Ekonomik ayrıma göre kamu harcamaları, reel (gerçek) harcamalar ve transfer harcamaları olmak üzere iki gruba ayrılır. Aşağıda bu harcamalar hakkında bilgi verilecektir.

1.4.1.1. Reel Harcamalar

Gerçek harcamalar olarak da adlandırılan reel harcamalar devletin; mal, hizmet ve üretim faktörü karşılığında yaptığı harcamalardır. Örneğin devletin bina, kırtasiye,

demirbaş, makine ve teçhizat alımına ve personel istihdamına yönelik olarak yaptığı masraflar birer gerçek harcamadır. Gerçek harcamalar etki ve sonuçları bakımından cari harcamalar ve yatırım harcamaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Atay, 1989: 144).

1.4.1.1.1. Cari Harcamalar

Cari harcamalar, söz konusu dönemde Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)'ya katkıda bulunan ve o dönemde tüketilen harcamalardır. Bu harcamalar, ekonominin var olan üretim gücünü kullanmak için gerekli mal ve hizmetlerin satın alınmasına yönelik olarak yapılmaktadır. Bu nedenle de, büyük bir bölümünü personel giderlerinin, diğerlerini ise dayanıklı olmayan mal ve hizmetlere yapılan harcamaların oluşturduğu kamu cari harcamaları ile yatırım harcamalarının, ekonominin üretim kapasitesinin etkin bir şekilde kullanılabilmesi için en uygun bileşiminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ekonomik kalkınma süreci içinde kıt kaynaklarla gerçekleştirilen kamu yatırımlarından yüksek düzeyde verim sağlamak, nitelik ve nicelik açısından yeterli miktarda cari harcama yapılmasını gerektirmektedir (Ulutürk, 1998: 114).

Cari harcamalar, devlet mekanizmasının işleyişini sağlamak için, devletin mal ve hizmet satın alması ve tüketimi ile ilgili harcamalardır. Devletin, personeline ödediği aylıklar, ödediği kiralar, elektrik ve su faturaları cari harcamalardır. Bu harcamaların özelliği her yıl ve her zaman tekerrür etmeleri ve faydalarının cari dönemle sınırlı olmasıdır. Ülkemizde bu harcamalar personel harcamaları ve diğer cariler olarak ifade edilmektedir (Arslan, 2002: 8). Cari giderler firmaların işletme giderlerine benzer. Bunlar kamu ekonomisinde mevcut olan sabit tesislerden - bina, makine ve teçhizattan - yararlanmak için gerekli girdilerin satın alınmasında kullanılır (Görgün, 1994: 64).

Cari harcamalardan bazıları iktisadi gelişme ile ilgilidir. Bu giderler daha ziyade; milli eğitim, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi sonucu, insan üzerine yapılan yatırımlar denilebilecek cari harcamalardan meydana gelen giderlerdir (Türk, 2004: 41).

1.4.1.1.2. Yatırım Harcamaları

Yatırım harcamaları bir ekonominin doğrudan üretim gücünü artırıcı etkiye sahiptir. Bu harcamalar, ele alınan dönemde, GSMH'ya katkıda bulunmakla birlikte, kamu sektöründe sermaye birikimine de yol açmaktadır. Bu durum, yatırım harcamalarını ekonominin toplam talep düzeyi üzerinde ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi konusunda önemli etkilere sahip kılmaktadır. Gerçekten, kamu yatırım harcamalarında yapılacak bir kısıntı, kısa dönemde toplam talebi daraltacağından, bir ekonomide enflasyonist baskıları azaltıcı etkiler sağlayabilecektir. Kamu yatırım harcamalarında kısıntı yapma olanağı diğer tür harcamalara göre daha fazladır. Çünkü bu harcamaların etkileri uzun dönemde ortaya çıkacağından kısa dönemde bir dirençle karşılaşılmayacaktır. Ancak burada, yatırım harcamalarının kısa dönem talep artırıcı etkisinin olduğunun da üzerinde durulması gerekir. Ekonomide kısa dönemde enflasyonla mücadele etmek için yatırım harcamalarında yapılacak bir indirim, uzun dönemde, ekonominin üretim gücünü daraltıcı bir etki yaratacak, bu yolla, ekonominin büyümesi ve gelecekte mal ve hizmet elde etme olanağı sınırlanmış olacaktır. Bu, özellikle, fiziki alt yapı şeklindeki kamu yatırımlarının ağırlıklı bir yere sahip olduğu gelişmekte olan ülkelerde önemli olmaktadır (Ulutürk, 1998:116).

Yatırım giderlerine zaman zaman “sermaye teşkili giderler” de denilmektedir. Bir ülkenin kalkınmasında sosyal sabit sermayenin önemi çok büyüktür. Bu tür yatırım

giderleri yeni yatırımlar için uygun ortam oluşturduğundan az gelişmiş ülkeler için son derece faydalıdır. Çünkü sermaye birikiminin eksikliği az gelişmiş ülkelerin yoksulluğun kısır döngüsü içinde kalmalarına neden olmaktadır. Bu kısır döngünün kırılması ve üretimin artırılarak kalkınmanın sağlanması için devletin yatırım giderlerine ağırlık vermesi gerekmektedir (Erdem vd., 2007: 52).

Yatırımların değerlendirilmesinde başlıca sorun, konunun zaman boyutu içermesidir. Bu konu Marshall–Fisher–Keynes gibi yatırımların değerlendirilmesinde katkısı bulunan büyük iktisatçıların da uğraşlarıyla belli ölçüde çözülebilmiş zor bir problemdir. Çünkü yatırımların faydaları gelecekte ve birbirlerinden kopuk olarak değişik zamanlarda olduğu gibi, yatırımların maliyeti de başka dönemlerde gerçekleşebilir (Akalin, 1986: 195 - 196).

Genel ekonomide uygulanan yatırım harcamalarının önemli bir kısmı ise ülkelerin belediyeleri tarafından yerine getirilmektedir. Şöyle ki; Belediye yatırım harcamalarının en büyük kısmı inşaat sektöründeki etkinlikler için kullanılmaktadır. İkinci büyük kısım makine teçhizat alımlarına yöneliktir. En küçük pay ise, etüt–proje harcamalarına ayrılmış durumdadır. Bütçe sisteminde etüt–proje çalışmalarının giderlerinin ayrıca gösterilmesine son verildiği için, bu kaleme ilişkin rakamlar 1990 yılından sonraki dönemlerde kesilmiştir. Etüt- proje giderleri belediyelerin mühendislik - mimarlık serbest meslek alanları ile ticari ilişkilerinin mali boyutlarını göstermektedir (Çınar ve Güler, 2004: 180).

1.4.1.2. Transfer Harcamaları

Transfer harcamaları, milli gelir üzerinde doğrudan doğruya bir etki meydana getirmezler; sadece satın alma gücünün özel şahıslar veya sosyal tabakalar arasında el

değiştirmesine sebep olurlar. Yani bu harcamalar, karşılığında devletin mal veya hizmet gibi üretim faktörü elde etmediği harcamalar olup, ekonomik, sosyal ve mali nedenlerle satın alma gücünü bir takım kişiler veya sosyal gruplara karşılıksız olarak intikal ettiren harcamalardır (Özcan, 2003: 11). Sosyal ve ekonomik transferler arasında verimli ve verimsiz transferler mevcuttur. Bu transferler devletin yaptığı ödemelerin üretimde yeni bir değer oluşturup oluşturmadığına göre değerlendirilir (Erginay, 1994: 150). Eğer bir kamu kuruluşunun yaptığı transfer harcaması üretimde yeni bir değer oluşturuyorsa verimli bir harcamadır. Şayet yapılan harcama yeni bir değer oluşturmuyorsa verimsizdir. Esas itibariyle transfer harcamaları verimsiz harcamalardır. Dolayısıyla ekonomik aktiviteler üzerinde doğrudan olumlu bir etkisi yoktur. Diğer taraftan transfer harcamalarının bu oransal büyüklüğü, bütçenin esnekliğini azaltmakta ve dolayısıyla bütçenin bileşiminde, özellikle verimliliği artıracak harcama kalemleri lehine değişikliği zorlaştırmaktadır (Arslan, 2002: 12).

Transfer harcamaları başlığı altında toplanan harcamaların önemli bir kısmında ödemenin yapıldığı kişi ve kurumlarca devlete herhangi bir hizmet yapılması söz konusu olmadığı gibi bir mal teslimi de yoktur. Bunlar devletin tamamen karşılıksız olarak kimi zaman kişilere, kimi zaman firmalara, nadir olarak da diğer ülkelere yapılan ve çeşitli amaçlar taşıyabilen uygulamalardır. Transfer kabul edilen diğer bir grup harcama ise karşılıksız değildir. Bu harcamalarda karşılık, bir kısım sermayenin devlete geçmesidir. Devlet, bu harcamalarla aslında gerçek sermaye elde etmektedir. Öyle iken bu tür harcamaları gerçek harcamalardan ayıran ve transfer harcamalarına yaklaştıran özellik bu harcamalarda elde edilen unsurların cari dönemde üretilmiş olmamasıdır (Uluatam, 1991: 167).

1964 yılından bu yana sermaye teşkili ve transfer harcamaları adı altında bu harcamalar bir sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırmaya göre transfer harcamaları; kurumlara katılma ve sermaye teşkilleri, iktisadi transferler ve yardımlar, sosyal transferler, borç faizleri, diğer borç ödemeleri ve kamulaştırma gibi alt kalemlere ayrılmaktadır (Özen, 2003: 207).

1.4.2. İdari Ayrım

Kamu harcamalarının idari kıstaslara göre sınıflandırılması en eski sınıflandırma şeklidir. Giderin kimin için ve hangi amaçla yapıldığının tespit edilebilmesi bu sınıflandırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Kamu hizmetlerinin neler olduğunun yanında; bu kamu hizmetlerini gerçekleştirecek kuruluşların göz önünde bulundurulması, hizmetin en uygun kuruluşa gördürülmesi, verimliliğin artırılması, ihtiyaçların en etkin şekilde karşılanması, fayda-maliyet analizleri yoluyla tercihlerin belirlenmesi, israfın önlenmesi, kontrol ve denetimin etkinleştirilerek sapmaların giderilmesi bakımından bu sınıflandırma önem taşımaktadır. İdari sınıflandırmalar, kamu tüzel kişilerinin, özellikle devletin harcamalarının gruplandırılmasını öngörür. Geleneksel olarak, harcamalar, harcamayı yapan idari birimlerin esas alınmasıyla sınıflandırılmaktadır. Bu tür sınıflandırılmaya organik sınıflandırma adı verilir. Ayrıca harcamalar, hizmeti esas almak suretiyle de sınıflandırılmakta ve buna da işlevsel (fonksiyonel) sınıflandırma adı verilmektedir (Özcan, 2003: 16).

1.4.3. İşlevsel Ayrım

Kamu hizmetlerini ifa eden kuruluşlar dikkate alınmaksızın, kaynakların hangi amaçları gerçekleştirmek üzere kullanıldıklarını esas alan ayrımdır. Buna göre harcamalar; sağlık, eğitim, savunma, enerji gibi sektörler temelinde ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmada

kamu harcamaları üç grupta ele alınabilir. Birinci grupta; genel yönetim, temsil, yasama, yürütme, güvenlik, yargı ve savunma hizmetleri harcamaları yer alır. Bu grupta yer alan hizmetler, devletin asli görevleridir ve bu hizmetler görülmeden devlet de var olamaz. İkinci grupta yer alan hizmetler, yurttaşlara topluca veya teker teker refah sağlayan; eğitim, sağlık, dinlence, sosyal güvenlik ve yardım, konut gibi hizmetlerdir. Bu tür harcamalara genellikle, sosyal hizmet harcamaları denilmektedir. Üçüncü grupta ise, üretimi destekleyen ekonomik içerikli hizmetler için yapılan tarım, sanayi ve ticaret konularındaki hizmetler, altyapı hizmetleri ve yatırımları gibi harcamalar vardır (Ulutürk, 1998: 119 - 120).

Eğitim, sağlık, bayındırlık, savunma, idari giderler gibi çeşitli başlıklar altında sınıflandırılan giderler, kamu hizmetlerinin etkin ve başarılı bir şekilde yürütülmesi, kaynakların etkin olarak kullanılması, hizmet mükerrerliklerinin ve noksanlıklarının önüne geçilmesi ve gider rakamlarının daha anlamlı olması gibi yönlerden oldukça önemli ve yararlıdır (Akdoğan, 2003: 83).

İşte kamu harcamalarının böyle çeşitli kamu hizmetlerini gören idari – siyasi organlara göre değil de, bir bütün olarak belirli kamu hizmetlerine göre bölünmesine işlevsel (fonksiyonel) ayırım denir. Buradaki ölçü hizmeti yapan organlar değil, nasıl ve kim tarafından ifa edilirse edilsin, hizmetin bütünüdür. Bu durumda çeşitli organlarca ortaklaşa yapılmasa dahi, örneğin milli eğitim hizmetleri, güvenlik hizmetleri, tarım hizmetleri, bayındırlık hizmetleri vb. için yapılan giderler bakımından öngörülen ayırım işlevsel ayırımdır (Erginay, 1994: 151).

1.5. Verimli ve Verimsiz Harcamalar Ayrımı

Yapı bakımından kesin ölçütlere dayanmamakla beraber bu harcama ayırımına da konu içinde yer verilmektedir. Yapılan tanımlarda; ekonominin üretim kapasitesini artıran ya da kamu gelirlerinde artış sağlayan giderler verimli (üretken), diğerleri ise verimsiz (üretken olmayan) gider olarak kabul edilmektedir (Sayar,1975: 138).

Bir giderin verimli olup olmadığını tespit etmek bakımından öncelikle, kamu hizmetlerinin verimliliği sorununu çözmek gerekir. Bu hususta iki görüş vardır: Birinci görüşe göre, yukarda da değinildiği gibi; eğer bir harcama milli hâsılada net artışa neden olursa verimli, aksi halde verimsiz gider sayılmaktadır. İkinci görüş, devletin yaptığı ödemelerde verimli gider ve verimsiz gider ayırımını gösterebilecek bir dolaylı ölçüye dayanmaktadır. Buna göre, eğer kamu giderleri özel sektörün üretim kapasitesini artırarak milli hâsılayı kısa ve uzun vadede büyütecek nitelikte ise verimlidir. Örneğin kamu yatırımları, iktisadi yardımlar ve bilimsel araştırmalar için yapılan harcamalar bu niteliktedir. Buna karşılık askeri giderler ve genel idare giderleri gibi harcamalar bu anlamda milli hâsılayı artırmadıkları için verimsiz giderler sayılmaktadır (Erginay,1994: 153 - 154).

Kamu harcamalarının miktarını ve bileşimini değerlendirmede kullanılan prensip ve ölçütleri araştırmada öncelikle verimli harcamaları verimsiz harcamalardan ayırmak gerekir. Eğer sorun, benzer hedefleri (örneğin, bir bölgenin ulaşım ihtiyacının karşılanması) ve aynı sonuçları (büyüme, enflasyon, ödemeler dengesi ve eşitlik) ihtiva eden iki harcama programı arasında bir seçim yapmak ise o zaman hükümet daha maliyet etkin projeyi seçecektir. Ancak uygulamada rakip programların birbirleriyle doğrudan mukayeseleri mümkün değildir ve normatif önceliklerin uygulanması kaçınılmaz

olmaktadır. Dahası, verimli harcamaların verimsiz harcamalardan ayrılmasında, sadece maliyet ve program hedeflerine varma kriteri değil, bu hedeflerin uygunluk değerlendirmesinin de yapılması gerekmektedir (Chu ve Hemming; 1995: 2).

Yapılan bu ayırım, kamu giderlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak milli hâsıla üzerinde farklı etkiler meydana getirmeleri, farklı dönemlerde değişik boyutlarda etkili olabilmeleri, kaynakların dağılım ve kullanım bileşimlerini değiştirebilmeleri nedeniyle net bir görüntü vermemektedir. Başka bir ifadeyle, kısa vadede verimsiz gibi gözükken bir gider, uzun veya orta vadede verimli hale gelebilir. Verimsiz nitelikte olduğu kabul edilen bir gider, çeşitli üretim alanlarının daha verimli çalışması sonucunu doğurabilir (Akdoğan, 1993: 74).

1.6. Kamu Harcamalarının Ekonomik Etkileri

Devletin ekonomide üstlendiği görevleri yerine getirebilmesi için kamu harcaması yapmasının kaçınılmaz olduğu açık bir gerçektir. Devletin faaliyetleri ile orantılı olarak yaptığı kamu harcamaları çeşitli temel ekonomik ve sosyal değişkenler üzerinde etkiler yapar. Bu durum, devletin kamu harcamalarını; tam istihdama ulaşmak, gelir dağılımının adilleştirilmesi, fiyat istikrarının sağlanması ve işsizliğin azaltılması gibi amaçlara ulaşmak için araç olarak kullanabilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Türk, 1998: 78). Bu kısımda kamu harcamalarının üretim, gelir dağılımı, fiyatlar genel seviyesi ve istihdam üzerindeki etkileri incelenecektir.

1.6.1. Kamu Harcamalarının Üretim Üzerindeki Etkileri

Kamu harcamaları kamusal mal ve hizmet üretimine yönelik olmaları nedeniyle piyasadan üretim faktörü talebine yol açarlar. Kamu harcamalarının artırılması, üretim faktörlerine olan talep üzerinde de benzer bir artış ortaya çıkarır. Devlet, kamu

harcamalarıyla üretim faktörlerine sahip olarak üretimde bulunabileceği gibi; piyasadan mal ve hizmet satın almak suretiyle de üretimi uyarabilir. Böyle bir durumda araştırılması gereken husus, hangi tür harcamaların üretim artışı üzerinde etkili olacağının belirlenmesidir. Kamu harcamalarının hacim ve bileşimi üretim faktörlerinin, genel bir ifadeyle ekonomideki kaynakların, belirli alanlara yönlendirilmesine neden olur (Eker ve Tüğen, 1995: 101).

Kamu harcamaları üretim üzerinde olumlu mu, olumsuz mu etki yapar sorusuna H.Dalton 1930'larda şöyle cevap vermektedir: "Birçokları kamu giderlerinin üretimi artırabileceğini kabul etmez. Burada iki önemli olayın ihmal edildiği görülmektedir. Birincisi, kamu giderlerinin çoğu, toplum içinde sadece bireylerin birbirine satın alma gücünü transfer etmeleri demektir. Unutulan ikinci temel olay ise, özellikle eğitim ve sağlık hizmetleri için yapılan kamu giderleri toplumun üretici gücünü doğrudan doğruya artırmaktadır." Kısacası, kamu giderleri, kamu tasarruflarını ihtiva eder ve maddi olarak da yatırımları harekete geçirebilir (Nadaroğlu, 1992: 166).

1.6.1.1. Kamu Harcamalarının Çarpan Etkisi

Çarpan, otonom bir yatırımdaki artışın milli gelirden yaratacağı artışı ifade eden bir katsayıdır. Çarpan kavramının özünde, her otonom yatırımın bir harcama ve gelir akımına yol açması söz konusudur. Örneğin, bir baraj yapımı dolayısıyla yapılan harcamalar, sonuçta fonksiyonel dağılımın kurallarına uygun olarak; rant, ücret, faiz ve kar adı altında üretim faktörleri arasında dağıtılmış olacaktır. Baraj yapımı dolayısıyla yapılan yatırım harcamaları bu suretle faaliyete katılan faktör sahiplerinin gelir elde etmesine sebep olacaktır. Gelirin tüketim ve tasarruf olmak üzere iki fonksiyonu vardır. Gelir elde edenlerin yapacakları tüketim harcamaları, yine başkalarının gelirini teşkil edeceğinden

harcama ve gelir akımı ikinci, üçüncü ve daha sonraki kademelerde de devam edip gidecektir. Öyle ki, her yatırım, milli geliri, dolayısıyla istihdamı bir katsayı ile çarpılmış olarak çoğaltacaktır. O halde çarpan, yatırımdaki bir çoğalışın meydana getireceği gelir artışını ifade eden bir katsayıdır (Nadaroğlu, 1992:174).

Çarpan etkisi veya katsayısının büyüklüğü, başlangıçta devlet tarafından yapılan harcamaların miktarına, elde edilen gelirin harcanmasına ve marjinal tüketim eğilimine bağlıdır. Özellikle çarpan katsayısı, marjinal tüketim eğilimi ile doğru orantılı, marjinal tasarruf eğilimi ile ters orantılı bir ilişki içindedir. Diğer bir deyişle, marjinal tüketim eğilimi ile marjinal tasarruf eğiliminin toplamı 1'e eşit olduğundan, marjinal tüketim eğilimi arttıkça veya marjinal tasarruf eğilimi azaldıkça çarpan etkisi ve çarpan katsayısı büyümektedir (Erdem vd., 1998: 69).

Kısaca “harcamalardaki artışın milli geliri birkaç misli artırması çarpan mekanizması, milli gelirin kaç misli arttığını gösteren katsayı ise çarpan katsayısı olarak adlandırılır” (Pehlivan, 2000: 97).

1.6.1.2. Kamu Harcamalarının Hızlandırıcı Etkisi

Hızlandırıcı, tüketim malları talebindeki değişikliğin yatırımlar üzerinde meydana getirdiği değişikliği ifade eder. Tüketim harcamalarının seviyesinde meydana gelen değişiklik yatırımların belirli bir katsayıya göre artmasına veya eksilmesine yol açmaktadır. İşte bu katsayıya hızlandırıcı katsayısı adı verilmektedir (Nadaroğlu, 1992: 174).

Hızlandırıcı, uyarılmış yatırımlarla ilgili olduğundan, tüketim malları toplam talebindeki değişikliğin yatırımlar üzerinde oluşturduğu değişikliği ifade eder. Uyarılmış yatırımlar, milli gelir üzerinde ortaya çıkan bir gelişmenin, tüketim harcamaları ile satış

miktarına yansımından etkilenerak gerçekleştirilen yatırımlardır. Hızlandıran etkisinin belirlenmesinde öncelikle ele alınması gereken yatırımlar, tüketim malları talebindeki değişikliğin neden olduğu bu tür yatırımlardır (Erdem vd., 2007: 61).

Uyarılmış yatırımlar, milli gelirin ya da tüketim harcamalarının bir fonksiyonu olarak ele alınırsa, $I = f(y)$ ya da $I = f(c)$ olarak yazılabilir. Diğer yandan, $Y =$ Geliri, $I =$ Otonom yatırımları, $I(y) =$ Uyarılmış yatırımları, $C(y) =$ Gelir artışına bağlı tüketimi göstermek üzere, $Y = I + I(y) + C(y)$ 'dir (Eker ve Tüğen, 1995: 110).

Keynes sonrası dönemde, Harrod–Domar modeli gibi büyüme modelleri ve devri hareketler açısından büyük önem taşıyan hızlandıran prensibi, çarpanla birlikte, P. Samuelson ve Sir John Hicks tarafından etkin bir şekilde kullanılmıştır. Söz konusu ilke; ekonominin genişlemesi açısından ortaya çıkabildiği gibi tersi yönde de etkili olabilmektedir. Hızlandıran prensibi, tüketim malları talebi ile yatırım malları talebi arasındaki ilişkiye dayalı olup, tüketim malları üretimindeki küçük bir değişiklik, yatırım malları üretiminde çok daha büyük değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir (Akdoğan, 1993: 419).

1.6.2. Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

Kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyebilmek için gerçek harcamalar, transfer harcamaları sınıflandırmasını hatırlayalım. Reel harcamalar, devletin para karşılığında mal ve hizmet satın almak suretiyle yaptığı harcamalardır. Devlet reel harcama yaptığında bu harcamalar yoluyla yeni gelir akımları oluşmakta ve milli gelir artmaktaydı (Türk, 2004: 36).

Reel harcamalar kaleminde yer alan cari harcamalar, iktisadi ve sosyal şartlar çerçevesinde optimal düzeylerde gerçekleştirilirse, ekonominin üretkenlik kapasitesi

üzerinde olumlu katkılar sağlayabilirler. Örneğin, sağlık ve eğitim harcamalarına yönelik harcamalar iktisadi mal üretimine yönelik harcamalar değilse de, ekonominin gelişme performansı üzerinde çok olumlu etkileri olacağı açıktır. Bu nedenle, bu tür harcamalara “yatırım carileri” veya “sosyal cariler” denilmektedir (Erdoğan, 1999: 19).

Transfer harcamaları da gelir dağılımını eşitleme veya eşitsizlikleri artırma yönünde değişirler. Devlet tahvillerine ödenen faizler, genellikle devlet tahvillerini ellerinde bulunduranlar yüksek gelirli gruplar olduklarından gelir dağılımındaki eşitsizlikleri artırır. Buna karşın, devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılması az gelirli grupların gelirlerini yükseltir ve gelir eşitsizliklerini azaltır (Türk, 2004: 346).

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesindeki en basit yol, toplumun varlıklı kesimlerinden alınacak vergilerin kamu harcaması kanalıyla düşük gelir gruplarına aktarılmasıdır. Bu yöntemle devlet, bir taraftan kamu harcamaları ile elde ettiği hizmetlerden toplumun yoksul kesimini bedelsiz olarak yararlandırırken, diğer taraftan işsiz, kimsesiz ve güçsüzlere doğrudan yardımda bulunur. Bu şekilde yapılan kamu harcamaları gelir dağılımında adaletin sağlanmasına katkıda bulunur (Pehlivan, 2000: 96).

Harcamalar; eğitim, sağlık, altyapı ve genel kamu hizmetleri kalemleri olarak göz önüne alındığında vatandaşlara çok değişik ölçüde yansiyabilir. Okul çağında çocuğu olan aileler eğitim hizmetinden daha çok yararlanırken, sağlık hizmetlerinden yararlanma hane halkının demografik yapısına göre değişmektedir. Diğer yandan, herhangi bir kamu sağlık sigortasına bağlı olmak, kamu sağlık hizmetlerinden daha çok yararlanma sonucunu doğurur. Eğitim ve sağlık hizmetleri sadece kişisel refah düzeyi açısından değil, kalkınma açısından da önem taşımaktadır. Eğitimli ve sağlıklı bir işgücünün verimliliği de yüksek olacak ve büyüme sürecine katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla bu hizmetlere daha fazla

kaynak ayrılması ve kalitesinin yükseltilmesi, kişisel refahın ötesinde gelişmekte olan ülkelerde kalkınma süreci açısından hayati öneme sahiptir (Pınar, 2006: 301–304).

Bugün bütçe tarifelerinin gelir dağılımını eşitleyici bir eylemde kullanılabileceği, özellikle vergilerle daha artışı bir tarifeye geçilebileceği anlaşılmıştır. Ancak, genellikle kamu harcamaları yöntemi ile gelir dağılımının artık daha büyük ölçüde etkilenemeyeceği inancı yaygındır. Birçok ülke için bu alanda yapılabilecek çok şey vardır; buna karşılık sanayileşmiş ülkelerde, refah bütçesi yolu ile gelir dağılımını etkileme politikasının sınırlarına yaklaşılmıştır. Bunun yerine, gelir dağılımının daha da iyileştirilmesi ancak ekonomik sistemde ve gelir getiren varlıkların mülkiyetinin dağılımında önemli değişiklikler yapılarak başarılabilir (Bulutoğlu, 1997: 243-244).

1.6.3. Kamu Harcamalarının Fiyatlar Genel Seviyesi Üzerindeki Etkileri

Devletin ekonomide varmak istediği noktalardan biri de fiyatlarda istikrarın sağlanmasıdır. Bir ekonomide fiyat istikrarının sağlanması demekle o ekonomide enflasyon ve deflasyon gibi parasal dengesizliklerin olmaması ifade edilmek istenmektedir. Devlet, kamu giderlerini kullanarak fiyatlarda meydana gelebilecek konjonktürel dalgalanmaların önüne geçmeye çalışır. Enflasyon dönemlerinde kamu giderlerinin toplam talebi düşürecek yönde kullanılması savunulabilir. Ancak burada kamu gideri çeşitleri arasında bir seçimli politika uygulamak daha başarılı sonuçlar verebilir (Tatlıoğlu vd., 2007: 57).

Mesela cari harcamalar ve transfer harcamaları enflasyon dönemlerinde mümkün olduğu kadar düşürülür. Çünkü bu tarz harcamalar toplam talebi besleyen önemli kaynaklardandır. Böylelikle toplam talebin toplam arz seviyesine indirilmesi sağlanmaya çalışılır. İlk bakışta cari ve transfer harcamalarında olduğu gibi yatırım harcamalarının da

düşürülmesi savunulabilir. Ancak yatırım harcamalarının üretimi artırıcı özelliği göz önüne alındığında bu görüşün önemi kalmamaktadır. Yatırım harcamalarının artırılması ile toplam arzın toplam talep düzeyine çıkarılması amaçlanabilir. Böyle bir durum yatırımların olgunlaşma sürelerine bağlı olarak enflasyonist ortamda büyümeyi de sağlayabilir (Erdem vd., 1998: 67).

Deflasyon dönemlerinde toplam arz toplam talepten fazla olduğundan, başta cari ve transfer harcamaları olmak üzere üretkenliği az olan yatırım harcamalarını artırmak ilk ve kolay bir çare olarak düşünülebilir. Böyle bir durumda harcamaların karşılanacağı kaynaklar önemsizdir. Şüphesiz burada dikkat edilmesi gereken temel noktalardan biri de kamu harcamaları üzerinde enflasyon ve deflasyonu ortadan kaldırmak için ne ölçüde değişiklik yapılacağıdır. Bu konuda kamu harcamaları var olan enflasyonist ve deflasyonist boşluğu giderecek kadar değiştirilmelidir. Aksi takdirde enflasyondan deflasyona, deflasyondan da enflasyona geçilme durumu ile karşı karşıya kalınabilir (Şenyüz, 2007: 58).

1.6.4. Kamu Harcamalarının İstihdam Üzerindeki Etkileri

Kavramsal açıdan istihdam, üretim sürecinde üretim faktörlerinin kullanılması anlamına gelmektedir. Fakat dar anlamda istihdam denilince, üretim faktörlerinde sadece emeğin yani işgücünün üretimde kullanılması anlaşılır. Bir ekonomide devletin temel hedeflerinden biri de tam istihdamı sağlamaktır. Ancak bu takdirde ekonomik gelişme hızlandırılarak belirli bir ekonomik gelişmişlik seviyesine ulaşılabilir (Eker ve Tügen, 1995:105).

Kamu harcamalarıyla ekonomideki istihdam hacmi artırılabilir. Bu amaca en uygun kamu harcaması yatırım harcamalarıdır. Yatırım harcamaları üretim kapasitesinin

artışına yol açarak daha büyük çapta üretim faktörü kullanılmasını sağlar. Eğer yatırımlarda seçilen teknoloji emek-yoğun bir teknoloji ise, bu takdirde yapılacak yatırımda daha çok sayıda işgücü istihdam edilebilir. Kamu yatırım harcamaları az gelişmiş ülkelerde genelde düşük seviyede kaldığı için, bu ülkede devlet, özel kesim yatırımlarını çeşitli teşviklerle (yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman, gümrük vergi ve resimleri muafiyeti gibi) harekete geçirmeye çalışır. Devletin özel kesim lehine feragat ettiği ekonomik ve mali kaynaklar kısa dönemde ekonominin istihdam yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur. Uzun dönemde ise, yatırımların tamamlanıp üretime geçirilmesinden itibaren devlet, yavaş yavaş ve fakat daha büyük miktarlarda feragat ettiği kaynaklara kavuşmaya başlar (Eker ve Tüğen, 1995:105).

Kamu harcamalarından eğitim ve sağlık harcamalarının üretim üzerinde etkilerinin olduğu kesindir. Zira eğitim harcamaları teknolojik yeniliklerin oluşumuna neden olurken, sağlık harcamaları daha verimli bir işgücünün varlığını mümkün kılmaktadır. Transfer harcamalarından olan sübvansiyonların ise üretimi artırma konusunda küçümsenemeyecek önemi vardır. Tüm bu faktörler uygulamaya alınarak, maliyet koşulları nedeniyle üretime açılmamış bazı alanların üretime girmesine ve tam istihdamın sağlanmasına neden olurlar (Şenyüz vd., 2007: 55-56).

1.7. Kamu Harcamalarının Artışı

Kamu harcamaları gelişen zaman içinde artış göstermiştir. Bunun sebebini araştıran farklı iktisatçılar değişik nedenler üzerinde durmuşlardır. Örneğin, Alman okulunun resmi temsilcilerinden olan Adolf Wagner kamu harcamalarının artışını, devlet faaliyetlerinin artışına bağlamaktadır. Wagner'e göre "Artan devlet faaliyetleri, en azından Batı Avrupa uygarlık sahnesinde gelişen ülkelerde yapılan deneysel gözlemler sonucunda

ulaşılan bir sonuçtur.” Bu artışın nedeni toplumun sosyal ilerleme isteği ve bunun sonucunda özel ve kamu kesimlerinin görelisi değişikliğe uğramasıdır. Devletin gelir kaynaklarının kısa vadede istenildiği lde geliştirilememesi, harcamaların artışına da engel çıkarabilir; ancak sosyal ilerleme talebine sahip olan insanlar uzun vadede söz konusu glğu yener (Sönmez, 1987: 10).

İki İngiliz İktisatısı olan Peacock ve Wiseman ise, kendi ülkelerinde kamu harcamalarının 1890 ile 1960 arasında gösterdiği gelişmeyi izleyerek bu konuda bazı sonuçlara varmışlardır. Onlara göre kamu harcamaları, Wagner’in ileri srdğu şekilde devamlı yükselen bir eğilim olmadığı gibi, basamaklı bir gelişme göstermektedir. 20.yüzyıl boyunca İngiltere’de vergi toplama ve harcama yapma faaliyetinde zaman zaman karşılaşılan sıçramalar savaş, depresyon gibi önemli toplumsal huzursuzluklar nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak devlet, eski yıllara nazaran, daha fazla vergi toplama ve harcama yapmak zorunda kalmıştır. Sosyal huzursuzluk sona erdikten sonra, artık fertler yeni vergi yüküne almış olduklarından vergi ve harcamaları eski düzeyine indirmek söz konusu olmamakta, dolayısıyla, devlet, savaşın bitmesiyle elinde kalan ek mali gle yeni mal ve hizmetleri kamu sektörü içine alma olanağı bulmaktadır (Nemli, 1996: 54–55).

Tablo 2’de seçilmiş ülkelerde kamu harcamalarının bir önceki yıla göre yüzde değişimleri yer almaktadır.

Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerde Kamu Harcamalarının Bir Önceki Yıla Göre Yüzde Değişimi

Yıllar	1986-1996 ort.	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Avustralya	2,9	2,8	3,5	3,1	3,8	2,3	2,6	3,9	3,9	2,2	3,6	3,3	3,3	2,8	5,2	2,1
Avusturya	2,1	3,7	2,6	3,7	0,3	-0,5	0,7	1,0	1,1	1,7	2,5	2,4	3,7	0,5	0,8	-0,2
Belçika	1,2	1,1	1,6	2,7	3,1	1,6	3,2	1,4	1,8	1,2	0,6	2,1	2,5	0,4	1,1	1,3
Kanada	1,3	-1,0	3,2	2,1	3,1	3,9	2,5	3,1	2,0	1,4	3,0	2,7	3,9	3,5	3,3	0,8
Danimarka	1,5	0,7	3,5	2,4	2,3	2,2	2,1	0,7	1,8	1,3	2,8	1,3	1,6	3,4	2,0	-0,3
Finlandiya	1,2	4,0	1,8	1,2	0,5	1,5	2,7	1,6	1,7	2,2	0,3	1,0	2,6	1,2	0,4	0,6
Fransa	2,3	1,2	-0,6	1,4	2,0	1,1	1,9	2,0	2,2	1,3	1,3	1,5	1,6	2,8	1,6	0,6
Almanya	1,7	0,5	1,8	1,2	1,4	0,5	1,5	0,4	-0,7	0,4	1,0	1,6	2,3	2,9	2,6	0,7
Yunanistan	0,4	3,0	1,7	2,1	14, 8	0,7	7,2	-0,9	3,5	1,1	-0,1	8,4	0,6	9,6	-8,9	-6,9
İtalya	0,8	0,5	0,4	1,4	2,2	3,9	2,4	1,9	2,2	1,9	0,5	0,9	0,8	0,6	-0,3	0,1
Lüksemburg	5,3	3,2	1,6	8,3	4,7	6,1	4,6	4,1	4,5	3,3	1,6	2,8	2,7	4,5	1,0	0,3
Norveç	3,0	3,3	3,4	3,1	1,9	4,6	3,1	1,7	1,5	0,7	1,9	3,0	4,1	4,7	2,9	2,0
İspanya	4,3	2,5	3,5	4,0	5,3	3,9	4,5	4,8	6,3	5,5	4,6	5,5	5,8	3,2	0,3	-0,8
İsviçre	2,5	0,4	-1,1	0,5	2,3	4,5	1,2	1,9	0,8	1,2	0,3	0,3	1,7	1,6	0,2	1,2
Japonya	3,4	0,8	1,8	4,2	4,3	3,0	2,4	2,3	1,9	1,6	0,4	1,5	0,3	1,5	1,6	1,7
ABD	1,1	1,7	1,8	2,8	1,8	3,7	4,5	2,2	1,4	0,6	1,0	1,3	2,5	1,9	1,1	1,0
Türkiye	4,2	4,1	7,8	4,0	5,7	1,1	5,8	2,6	6,0	2,5	8,4	6,5	1,7	7,8	0,1	4,4

Kaynak: OECD veri tabanı http://www.oecd.org/document/30/0,3746,en_2649_201185_46549278_1_1_1_1,00.html
Erişim Tarihi: 06.03.2011

Buna göre tablodaki veriler ışığında şu değerlendirmeler yapılabilir;

- 1986-1996 döneminde tüm ülkelerde kamu harcamalarında artış olmuştur.

- Avustralya, Belçika, Finlandiya, Lüksemburg, Norveç, Japonya ve ABD’de kamu harcamalarında bu yıllar içinde hiç azalma gözlenmemiştir.

- Avusturya’da özellikle 2001, 2005 ve 2011’de, Kanada’da yine 2011, Danimarka’da 2003 ve 2011’de, Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya ve İspanya’da en

belirgin 2011’de, İsviçre’de 2007’de ve Türkiye’de 2001, 2005, 2008 ve 2010’da kamu harcamalarında azalma gözlenmiştir.

- Kamu harcamalarında en çok azalma 2003, 2006, 2010 ve 2011 yıllarında Yunanistan’da gerçekleşmiştir.

Türkiye’ye bakıldığında kamu harcamalarının yıllar itibariyle reel olarak arttığı açıktır. Konsolide bütçe içerisinde yer alan ve Türkiye ekonomisi içinde kamunun nispi büyüklüğünü gösteren kamu harcamaları, 1980 sonrası izlenen liberal politikaların kamu harcamalarındaki artışı frenleyici etkisine rağmen, ülke içi siyasi, ekonomik ve sosyal birtakım olumsuz faktörlerin etkisiyle artmaya devam etmiş ve zaman içerisinde giderek artan bir eğilim göstermiştir. Genel olarak kamu harcamalarının boyutlarının bu denli büyümesinde; zaman zaman ekonomik politikaların devletin ekonomideki payının artırılıp-azaltılması yönünde oluşu, bütçe gelir ve giderlerinin sınıflandırılmasında yapılan değişiklikler, devlet yapısının ve idari teşkilatın, yeni hizmet sektörlerinin ortaya çıkışı ile yeni birimler ve bakanlıklar oluşturulması şeklinde değişmesinin etkisi sayılabilir (Yılmaz ve Susam, 2001: 6).

Türkiye’ye ilişkin kamu harcamaları ve kamu gelirleri arasındaki ilişki yıllara göre farklılık göstermektedir. 1998 ve 2010 arası yıllarda sadece 2005 ve 2006’da kamu gelirleri kamu giderlerinden fazla görünmektedir. 2007 yılında ise kamu harcamaları kamu gelirlerinden fazla olsa da, aradaki fark çok büyük değildir. Bunun haricinde diğer yıllarda kamu harcamaları kamu gelirlerini belirgin bir şekilde aşmış durumdadır.

1.7.1. Kamu Harcamalarında Artışa Sebep Olan Faktörler

Kamu harcamaları her dönemde ve her yerde geçici duraklamalar dışında sürekli olarak artma eğilimindedir. Çeşitli ülkelere ait bilgiler bu gerçeği doğrulamaktadır (Türk, 1996: 33).

Kamu harcamalarındaki ilk büyük artış I. Dünya Savaşı dönemlerinde gerçekleşmiştir. Savaşın bitiminde toplanan yüksek vergiler büyük ölçüde yüksek sivil harcamaları finanse etmek üzere kullanılmıştır. 1929 Büyük Buhranı kamu harcama politikalarındaki genişleme dalgasının daha da yayılmasına sebep olmuştur (Kaya ve Yılmaz, 2006: 414).

1950'lerde ve 1960'larda tam istihdamı sağlamak amacıyla devletin ekonomiyi yönlendirmesini öngören Keynezyen yaklaşım hâkim olmuştur. Bu teori, kalkınmakta olan ülkelerde piyasa mekanizmasının başarısızlığını ve bunun yerini tutacak hükümet müdahalesine olan ihtiyacı vurgulamıştır (Uzay, 2002: 153).

1990'lı yılların sonu itibariyle gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının payı artmakla birlikte, harcamaların yapısında bir değişme ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde kamu harcamalarının büyük bir kısmını transfer harcamaları oluşturmakta iken, gelişmekte olan ülkelerde ise, kamu girişimciliği önde gitmektedir. Bu ülkelerde devlet, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ekonomiyi dengede tutmaktan ziyade, kaynakları harekete geçirmeye ve büyümeyi hızlandıracak şekilde yönlendirmeye çalışmaktadır (Kaya ve Yılmaz, 2005: 414-415).

Şüphesiz kamu harcamalarının artışı çok sayıda sebebe dayanmaktadır. Analitik bir değerlendirme yapabilmek için bu nedenleri; görünüşte ve gerçek artış nedenleri olarak başlıca iki grupta toplamak mümkündür (Türk, 1996: 33).

1.7.1.1. Görünüşte Artış Nedenleri

Kamu kesiminin örgütlenme biçiminde ve örgütlenme yöntemlerinde bazı değişiklikler devlet harcamalarında gerçek bir artış değil, görünüşte artış yaratabilir (Uluatam, 1991: 151).

Kamu harcamalarının görünüşte artış nedenleri arasında;

- Paranın değerinin düşmesi,
  - Bütçe tekniklerinin değişmesi,
  - Aynı (trampa) ekonomiden para ekonomisine geçiş sayılabilir
- (Türk, 1996: 33).

Paranın değerinin düşmesi ulusal paranın alım gücünün para birimi başına yıllar boyunca düşmesidir. Belirli bir zamanda para birimi başına alınabilir bir mal, hizmet veya eşya miktarının daha sonra aynı miktarda alınmadığı bir durumda o paranın değeri düşmüş olur (Erginay, 1994: 142).

Bütçe tekniklerinin değişmesi de kamu giderlerinde görünüşte artış yaratan nedenler arasındadır. Bu durum bütçedeki kayıtlarda safi yöntem yerine gayrisafi yöntemin uygulanmasıdır. Önceki dönemlerde, kurum ve kuruluşların elde ettikleri gelirlerden giderler düşüldükten sonra bütçeye kalan net değer aktarıldı. Böylelikle yapılan giderler gelirlerin içine gizlenmiş oluyordu. Safi yöntem adıyla bilinen bu uygulama zaman zaman yolsuzluklara neden olmuştur. Sonraları tüm gider ve gelirlerin bütçede gösterilmesinin zorunlu olduğu gayrisafi yönteme geçilmiştir. Bu durumda yapılan üretimin miktarı değişmemesine karşın, üretimin bütçede görünen parasal değeri değişmektedir (Erdem vd., 2007: 40).

Aynı ekonomiden para ekonomisine geçiş şu şekilde açıklanabilir: Ödemelerin aynı şekilde yapılması tarafındaki uygulamalardan, başka bir ifadeyle; aynı ekonomiden para ekonomisine geçiş kamu giderleri ile ilgili rakamların yükselmesine sebep olmuştur. Daha önceleri karşılığı aynı olarak ödenen kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ile ilgili giderlerin, ekonomilerin gelişmesine bağlı olarak para ile gördürülmesi, yani nakdi olarak finanse edilmesi, topluma götürülen hizmetlerin boyutlarında herhangi bir farklılık olmasa da, bütçede para olarak ifadesinin yükselmesine sebep olmuştur (Akdoğan, 1993: 65).

1.7.1.2. Gerçek Artış Nedenleri

Kamu giderleri görünüşte artışlar dışında gerçek olarak da artmaktadır. Zira kamu hizmetlerine neden olan talep artmakta iken bunun doğal sonucu olarak kamusal faaliyetler de genişlemektedir (Erdem vd., 2007: 41). Kamu harcamalarının gerçek artış nedenleri arasında;

- Devlet anlayışında meydana gelen değişimler,
- Savaş ve savunma giderleri,
- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler,
- Nüfus artışı,
- Olağanüstü koşullar sayılabilir (Türk, 1996: 35).

Aşağıda kısaca bunlar üzerinde durulacaktır.

Devlet anlayışında meydana gelen değişimleri tarafsız devlet anlayışından, müdahaleci karakterdeki sosyal refah devleti anlayışına geçişin her aşamasında meydana gelen değişimler olarak ifade edebiliriz. Bu ilerlemeler bir yandan devletin işlevlerini

artırdığı gibi, diğer yandan geniş halk kitlelerinin hayat standardını yükseltmek ve onlara dünya nimetlerinden daha fazla faydalanma imkânını sağlamaktadır. Ekonomik ve sosyal hayata karışan devletin bunu sürdüreceği yeni kuruluşlara ihtiyacı vardır. Bu kuruluşlarının büyümesi neticesinde yeni büroların kurulması, yeni memur kadrolarının açılması, yerlerin donatımı, bazı yerlerin kiralanması gerekir. Bu husus kamu harcamalarının artmasını gerektirir (Erdem vd. ,2007: 43).

Kamu harcamalarının artışında büyük önem taşıyan başka bir unsur da savaş ve savunma giderleridir. Özellikle dünya savaşları bu konuda önde gelir. Savaşın bu etkisi sadece savaşa giren ülkelerde değil, girmeyen ülkelerde de görülür. Kamu giderlerinin artışında savaşların ilk etkisi modern savaş araçlarının (zırhlı araçlar, savaş gemileri, uçaklar, atom bombası vb.) pahalı oluşudur (Erginay. 1994: 145). Kamu harcamalarının artışında savaşların ikinci etkisi ise, savaşın fiziki ve psikolojik yıkıntılarının giderilmesi, diğer bir deyişle yok edilmiş bir milli servetin yerine yenisinin konulması, sakat, dul, ve yetimlerin bakımı, galip devletlere ödenecek savaş tazminatları, savaş sırasında alınmış olan borçların ana para ve faizi ile geri ödemeleri gibi konulardır (Erdem vd., 2007: 41). Kamu harcamalarında savaş dönemlerinde sıçrama olmasına karşın, yukarıdaki nedenlerden dolayı tekrar eski seviyesine dönmesi söz konusu değildir (Akdoğan, 1993: 69).

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler ekonomik nedenlerle yakından ilgilidir. Yeni teknik buluşlar yeni ihtiyaçların doğmasına sebep olmuş, böylelikle önemli ihtiyaçların karşılanması gereği ortaya çıkmıştır. Kara, deniz ve hava ulaştırması ile ilgili araçların geliştirilmesi harcamaları artırmıştır. Sağlıkla ilgili hizmetlerin etkin bir şekilde devam ettirilebilmesi için, bu alandaki teknik ilerlemelerin takip edilmesi ve ülkeye getirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Enerji, telekomünikasyon, eğitim ve kültür alanlarında önemli

harcamalar yapılması, sınaî ve zirai faaliyetlerin, savunma hizmetlerinin etkinleştirilmesi için teknoloji kullanımı bütçe kalemleri üzerinde önemli artışlar meydana getirmiştir. Teknolojik alanda buluş ve gelişmeler, ihtiyaç seviyelerinin ve bunlarla ilgili hizmetlerin artmasına sebep olmuştur (Akdoğan, 1993: 68).

Nüfus artışı kamu harcamaların artmasında önemli bir nedendir. Geniş halk kitlelerinin eğitim ve sağlık hizmetleriyle beraber seyahat ve göç etmeleri ve köylülerin şehirlere akması vb., kamu örgütleri için devamlı harcamaları artıran unsurlar olmuştur (Erginay,1994: 144).

Olağanüstü harcamalar ise; deprem, çığ, sel felaketi, volkanik patlama ve yangın gibi doğal ve doğal olmayan afetlerin meydana gelmesi durumunda yapılması gereken harcamalardır. Bu harcamalar bir ülkede meydana gelen afetler durumunda söz konusu afetlerin yol açtığı zararları bertaraf etmek için yapılır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAMU HARCAMALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK

2.1. Kamu Harcamalarında Etkinlik

Etkinliğin tanımı ve ölçümüne yönelik olarak son yıllarda birçok çalışma yapılmıştır. Kaynakların rasyonel kullanımını içeren etkinlik kavramı üzerinde tam bir fikir birliğine varılamamış olmasına rağmen, yapılan tanımlardan çıkarılan ortak sonuç, en az kaynakla en fazla faydanın sağlanmasıdır. Performans denetiminde en önemli kavram olarak nitelendirilen etkinlik, harcamaların ve hedeflenen işlerin kullanılan girdiden sağlanan çıktıyı en yüksek seviyeye getirmesi ya da amaçlanan fayda için öngörülen maliyetin en aza indirgenmesinin derecesiyle ilgilidir. Etkinlikten amaç, belirli hizmetlere veya yönelinen çıktılara en az maliyetle ulaşmak olduğuna göre, çıktıların veya amaçların en az maliyetle üretimine ilişkin seçeneklerle de ilgili araştırılma yapılması gerekmektedir. Etkinliği;

- Eldeki kaynaklarla ulaşılabilecek en üst üretim düzeyine ulaşılması,
- Hedeflenen amaçların asgari maliyetlerle gerçekleştirilmesi,
- Kaynakların belli mal ve hizmetlere gereğinden fazla tahsis edilmemesi şeklinde tanımlamak mümkündür (Yılmaz, 1998: 3-4).

Bir diğer tanıma göre etkinlik, “en az kaynakla en büyük üretimi yaratmak” tır (Yuluğ, 1981: 70).

Etkinlik ilkesi, mevcut kamu kaynaklarının en rasyonel biçimde ve en geniş ölçekte kullanılarak en yüksek verime ulaşılmasını ifade eder. Bir başka anlatımla etkinlik,

kıt kaynakların, bütçenin ekonomik, mali ve sosyal fonksiyonlarını sağlayacak şekilde etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılarak en fazla getiri elde etmektir (Mutluer vd., 2004: 36).

Etkinlik esas itibarıyla amaçlarla ilgili bir kavramdır ve verimlilikten daha geniş kapsamlı, bir ölçüde verimliliği de içine alacak niteliktedir. Bir yönetim tespit edilen amaca ulaştığı takdirde etkindir. Ancak sadece amaca ulaşmak etkinlik olarak değerlendirilemez, amaçların en az maliyetle gerçekleştirilmesi ve dışsallıkların da göz önüne alınması gerekir. Böylece etkinlik değerlendirilirken “çıktı”nın yanı sıra “sonuç” kavramının da değerlendirilmesi gerekir. Örneğin, mahkûmlara beceri kazandırıp serbest hayatta iş bulmalarını sağlamak için düzenlenen eğitim programlarına katılan ya da bu programları tamamlayan mahkûm sayısı çıktı iken, eğitime tabi tutulan mahkûmlardan serbest hayatta iş bulanların sayısı sonuçtur. O halde genel bir ifadeyle etkinlik, “Üretilen mal veya hizmetin ya da programın gerçekten ihtiyaç gereği olup olmadığını, çıktıların en az maliyetle üretilip üretilmediğini ve en önemlisi söz konusu çıktıyı üretmekle ne amaçlandığını ve sonuçta bu amaca ne kadar ulaşıldığını ölçmektedir” (Çevik, 2004: 155).

Etkinlik, bir işletmenin, kuruluşun veya örgütün tanımlanmış amaçlarına ve stratejik hedeflerine ulaşmak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sonucunda, bu amaç ve hedeflere ulaşma derecesini belirleyen bir performans boyutudur. Etkinlik hedeflerin ne ölçüde başarıldığını ve bir faaliyetin planlanan etkisi ile gerçekleşen etkisi arasındaki ilişkiyi gösterir. Kamu kesiminde mal ve hizmetlerin üretimine ilişkin verimliliğin ölçülmesinde ortaya çıkan zorluklar nedeniyle verimlilikten daha geniş olan etkinlik kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Etkinlik verimlilikten farklı olarak daha çok amaç ve hedeflerle ilgilidir. Bir işletmenin amaç ve hedeflerine ulaşıp ulaşmadığını veya ulaşma derecesini gösterir. Yani “etkinliğin” ölçümü önceden amaç ve hedeflerin

belirlenmesi ve daha sonra üretim süreci sonucunda gerçekleşen durumun söz konusu amaç ve hedeflerle karşılaştırılması şeklindedir. Bir faaliyetin “etkin” olarak ifade edilebilmesi için, söz konusu faaliyetin işletmenin, plan, program, amaç ve hedeflerine en iyi derecede yaklaşması gerekir. Buna göre; Etkinlik = (Gerçekleşen Çıktı/Etkilerin Amaç ve Hedeflerle Karşılaştırılması) şeklinde formüle edilebilir (Arslan, 2002: 5).

Etkinlik; verimliliği de içerecek şekilde, gerçekleştirilen faaliyetin amacına ulaşılabilirlik derecesini ifade etmektedir. Verimliliğin gerçekleşme derecesi geniş anlamda etkinliği belirlemektedir. Hizmet üretiminin verimsiz olması, etkinliğin ortaya çıkmaması veya düşük oranda oluşmasına neden olacaktır (Ortaç, 2001: 62).

Kamu harcamalarında etkinlik sağlanabilmesi, bilhassa kamu yatırımlarının ekonomik kalkınmada kendisinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi yatırımlardan sağlanacak yüksek verimliliğe bağlıdır. Yapılan bir kamu yatırımıyla ne ölçüde bir fayda sağlandığını her zaman hesaplamak mümkün değildir (Karaarslan, 2003: 2).

Kamu harcamalarında etkinliği sağlamak açısından özellikle Şikago Okulu ve İngiltere’deki destekleyicileri, yani “Monetaristler” tarafından ileri sürülen öneriler şöyledir:

- i. Kamu hizmetleri bedava sunulmamalıdır. Eğer kamu hizmetleri bedava sunulursa, kaynak tahsisi etkinsizliği ortaya çıkar.
- ii. Mümkün olan durumlarda özel teşebbüs, hizmetin kamu tarafından sağlanmasını devir almalıdır.
- iii. Kupon kullanımıyla tüketiciye tercih imkânı sağlanmalı ve kamu üretimi disiplin altına alınmalıdır.

iv. Hangi gelir dağılımı tercih ediliyorsa, bunlara ulaşmada aynı faydalar yerine nakit transferleri kullanılmalıdır (Akalin,1986: 165 - 169).

2.1.1. Kamu Harcamalarında Etkinliğin Artırılması

Kamu harcamalarında etkinliğin artırılması kamu kurumları açısından önemli bir husustur. Etkinliğin artırılmasında faydalanılan konular etkinliğin yoğunluğunu kontrol ederek daha rasyonel kılan etkinlik denetimi ve eldeki mevcut verilerle bir sonuca götüren etkinlik ölçümüdür. Etkinlik ölçümü fayda/maliyet ve maliyet-etkinlik analizleriyle yapılmaktadır.

2.1.1.1. Etkinlik Denetimi

Etkinlik denetimi incelemelerine geçmeden önce, denetim kavramı ve tanımı üzerinde durulmasında yarar vardır. Denetim için yapılan çeşitli tanımlardan birine göre denetim; bir kişinin, kurumun veya yönetim biriminin yapısı, işleyişi ve uğraşlarının daha önceden belirlenmiş ölçütler (yasa, tüzük, yönetmelik, karar, kural vb.) çerçevesinde ölçülmesi, gözlenmesi ve bu ölçütlere göre yanlışlık, tutarsızlık, çelişki veya eksiklik içerip içermediğinin belirlenmesi için yapılan bir araştırmadır (Tüğen, 2005: 298).

Denetim kavramı geniş bir alanı kapsamaktadır. Denetim, iktisadi faaliyet ve işlemlerin önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgililere bildirmek üzere tarafsızca irdeleyen, delil toplayan ve bu bulguları değerlendirerek raporlayan sistematik bir süreçtir. Kamu hizmetinin sunulduğu eğitim, sağlık ve savunma gibi daha pek çok alanda denetim söz konusu olmaktadır. Bu denetim faaliyetleri de genellikle amaçlarına göre; mali denetim, siyasal denetim, performans denetimi vb. yönlerden gerçekleştirilmektedir (Yaman, 2008: 1).

Denetim iç ve dış denetim olarak ikiye ayrılmaktadır. İç denetim, kamu idarelerinin çalışmalarını daha değerli kılmak ve geliştirmek için kaynakların iktisadilik,

etkililik ve verimlilik esaslarına göre yürütülüp yürütülmediklerini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan danışmanlık faaliyetidir. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile parasal işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistemli, devamlı ve disiplinli bir tarzla ve genel kabul görmüş standartlara göre gerçekleştirilir. İç denetim, iç denetçiler tarafından yerine getirilir (Karaarslan, 2010: 2).

Dış denetim ise, denetlenen kurumun haricinde ve ona bağımlı olmayan denetim elemanlarınca yapılan ve ilgili kurumun mali tabloları ve hesap işlemlerinin yasallığı, düzenliliği ve/veya mali yönetim hakkında kanaat belirtmeye yönelik olarak yapılan denetimdir (Aytar, 1997: 1).

Dış denetim, genel kabul görmüş uluslararası denetim standartları dikkate alınarak; a) Kamu idaresi hesapları ve bunlara ilişkin belgeler esas alınarak, malî tabloların güvenilirliği ve doğruluğuna ilişkin malî denetimi ile kamu idarelerinin gelir, gider ve mallarına ilişkin malî işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespiti; b) Kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi, faaliyet sonuçlarının ölçülmesi ve performans bakımından değerlendirilmesi suretiyle gerçekleştirilecektir (Saraç, 2005: 153).

Etkinlik denetimi; uygulama ve uygulayıcıların etkinliğini, hedef ve seçenekler yanında kaynaklarla yapılan işler ve ortaya konan üretim arasındaki ilişki aracılığıyla incelemektir (Yuluğ, 1981: 70). Halkın temsilcileri tarafından yerine getirilen bu denetim, öngörülen hizmetlerin etkin bir şekilde yapılıp yapılmadığını tespit etmeye yönelik bir faaliyettir. Dolayısıyla, hizmetleri üretme durumunda bulunan ve kamu kaynaklarını kullanma yetkisi olan belediyeler, alınan yetkinin nasıl kullanıldığı konusunda halka karşı sorumludur (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000: 86).

Yukarıdaki denetim tanımı esas itibariyle etkinlik denetimini ifade etmekte olup, bu tanımdan hareketle, kamu harcamalarında etkinlik denetiminin sağlanması üç ana başlık altında belirtilmektedir. Bunlar:

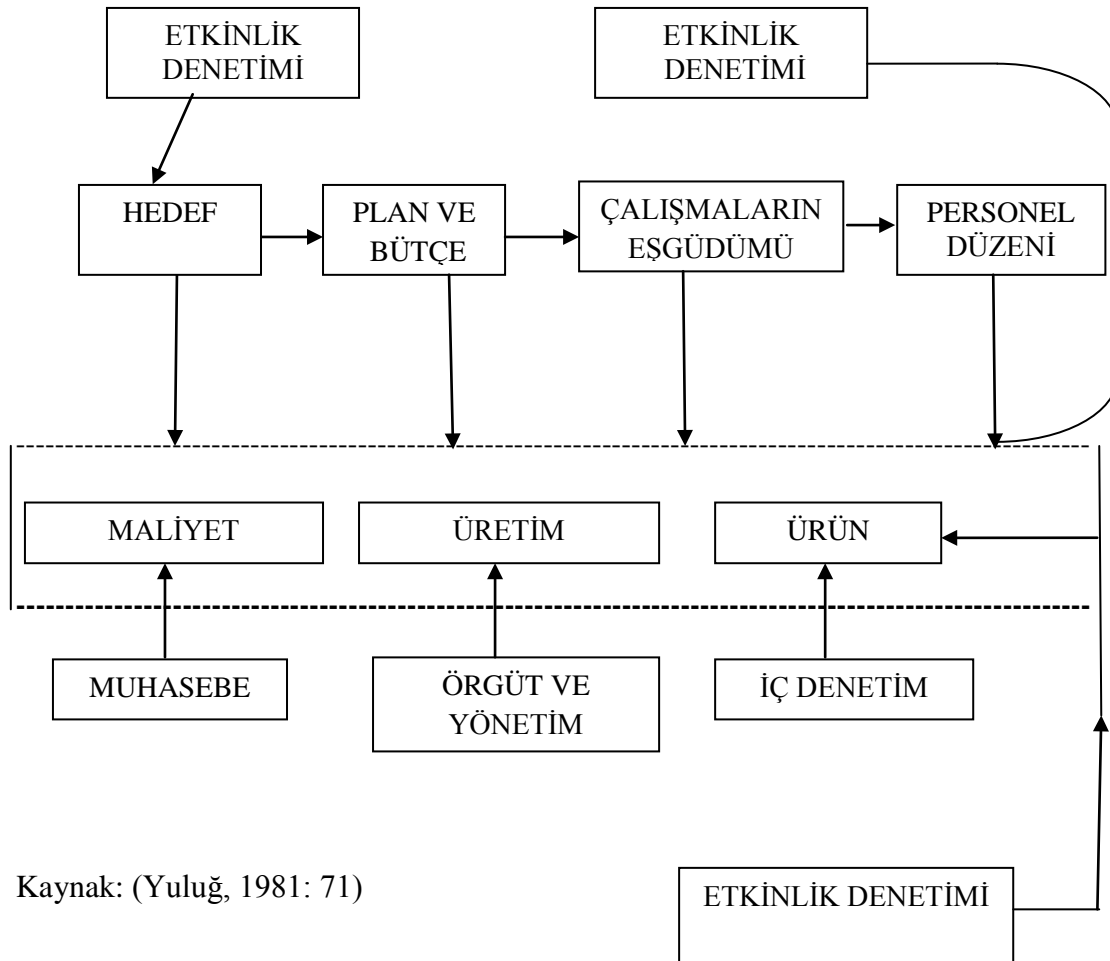
- Gereksiz ve işlevsiz uygulamaların ortadan kaldırılması amacıyla denetim fonksiyonlarının gözden geçirilmesi,
- Yerine getirilmemiş mali yükümlülüklerin yönetiminin ve kontrolünün iyileştirilmesi amacıyla taahhüt raporlamasına geçilmesi,
- Devletin denetim imkânlarını, tüm kurumları kapsayacak şekilde artırarak, hesap denetim alanının genişletilmesi şeklinde belirtilmektedir (Ejder, 2006: 33).

Etkinlik denetimine iki ayrı perspektiften yaklaşılabılır. Bunlardan ilki sonuçlara yönelik, ikincisi ise prosedürlere yöneliktir. Etkinlik ölçümü alanındaki sonuçlara yönelik bir denetim, kurum içinde etkinlik ölçümünün ve raporlanmasının önemli olduğu belirli programların saptanması ile başlar. Bu yaklaşımda, etkinlik ölçümlerinin, bunların raporlanmasının ve kullanımlarının kalitesi tespit edilerek incelenir ve daha sonra bu ölçümlerin ilk değerlendirmesine geçilir. Denetçi, özelliği olan programları seçerek ve bunların etkinlik ölçümlerini denetleyerek, gerekli gördüğü durumlarda kurumların yeterli prosedürlere sahip olup olmadığını anlamasını sağlayan ön gözlemler yapabilir. Ölçümlemeye ilişkin problemlerin nedenleri, gerekli görülen durumlarda, ölçüm faaliyetlerinin yönetim prosedürlerine kadar izlenir (Sayıştay,1997: 17).

Şekil 1’de görüldüğü gibi etkinlik denetimi, öncelikle belirlenen hedefin denetlenmesi, sonrasında belirlenmiş hedefin uygulanması için hazırlanan plan ve bütçenin denetlenmesi ile başlar. Bilindiği gibi, bir işte öncelikle hedefler iyi seçilmezse sağlıklı bir sonuca ulaşamaz. Bunları sırasıyla çalışmaların eşgüdümü ve personel düzeninin

denetimleri takip eder. Personelin deneyimli olması ve bir işyerinde takım ruhu olması da işin verimini etkileyen unsurlardır. Eğer bir işletmede, ister kamu, ister özel olsun, takım ruhu oluşmamışsa verim almak zordur. Bu denetimlerden sonra sırasıyla maliyet unsurları, üretim yöntemleri ve ürün (çıktı) ölçümleri yapılabildiği gibi, etkinlik denetimine direkt bu unsurlardan da başlanabilir. Bu yöntem süreçten çok doğrudan sonuca yönelme metodudur. Ayrıca etkinlik denetimi bir iç denetim şekli olarak muhasebe ve örgüt ve yönetim incelemeleri denetimi olarak doğrudan işletmenin iç faaliyetlerini kontrol edebilir.

Şekil 1: Etkinlik Denetimi

Kaynak: (Yuluğ, 1981: 71)

2.1.1.2. Etkinliğin Ölçümü

Etkinliğin ölçümü; seçenekler arasında karşılaştırma yapmayı veya dolaylı olarak kamusal fonların özel kesimde bırakılması ile kamu kesiminin kullanması halinde ortaya çıkacak faydanın karşılaştırılmasını gerekli kılmaktadır. En az kaynakla, en fazla sosyal yararı sağlayan alternatif kaynakların etkin kullanılmasına neden olur ya da kamu kesiminin kullandığı kaynağın sosyal getirisi, aynı kaynağın özel sektör kullanımındaki getirisinden fazla olmuş ise kaynaklar etkin kullanılmış demektir (Ataç vd., 2003: 60).

Etkinliğin ölçümü konusunda kurum ve yönetimden beklenen; programların etkinliğini devamlı ve/veya periyodik bir şekilde ölçebilecek kurumsal kapasiteye sahip olmalarıdır. Bu konu objektif ve kapsamlı ölçüm faaliyetlerini geliştirmek ve korumak için gerekli olduğu gibi hükümet politikası açısından da gerekli görülmektedir. Kurumun yeterli prosedürlere sahip olup olmadığını değerlendirebilmek için, bir denetçi aşağıdaki durumları incelemek durumundadır:

- Kurumun etkinlik ölçümü konusundaki politika belirleme yetkisinin yeterli olup olmadığı,

- Kurumun programlarına sistematik ve kapsamlı bir şekilde içerik sağlayıp sağlamadığı,

- Ölçümleme görevinin diğer ilgili faaliyetlerle bütünleştirilip bütünleştirilmediği,

- Bu görevin; tutumluluk verimlilik göz önünde bulundurularak yerine getirilip getirilmediği (Sayıştay, 1997: 12).

Etkinliğin ölçümü fayda/maliyet ve maliyet/etkinlik analizleriyle sistematik bir şekilde elde edilebilir.

2.1.2. Kamu Harcamalarında Fayda/Maliyet Analizi

Kamu hizmetlerinde bazı hizmetlerin sunulmasından kaçınılamaması ve bu hizmetlerin sunumunun yüksek maliyetler tutması etkinlik ve verimliliği olumsuz etkilemektedir. Kamunun yüksek maliyetlerle karşılaşmasının sebebi siyasi tercihler ve bürokratik yapı olabilmektedir. Son yıllarda kamu harcamalarında etkinlik ve verimliliği sağlamak için fayda/maliyet analizi sıkça başvurulan bir tekniktir. Fayda ve maliyetlerin alternatifleri arasında bir tercih yapabilmemiz için, fayda ve maliyetlerin bir büyüklük olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Fayda ve maliyetlerin ölçülenmesindeki en önemli sorun, fayda ve maliyetin bir büyüklük olarak belirlenmesi ve bu büyüklüklerin parasal değer olarak ifade edilmesidir. Yarı kamusal mal ve hizmetler ile özel mal ve hizmetlerde faydanın bölünebilir ve fiyatlandırılabilir olması, faydanın büyüklük olarak belirlenmesinde bir engel teşkil etmezken, tam kamusal mal ve hizmetlerde faydanın bölünemez olması ve fiyatlandırılmaması, faydanın bir büyüklük olarak belirlenmesini engellemektedir (Ortaç, 2001: 65).

Fayda/maliyet analizi kamu kesiminde etkinlik çalışmalarının en gelişmiş olanıdır ve bu analiz oluşturulan faydanın büyük bir bölümünün ölçülüp maddi değerlerle tanımlanabildiği alanlarda uygulanmaktadır. Bu yöntemde, belirli bir girişimin meydana getireceği yarar ile doğuracağı maliyet karşılaştırılmakta ve net yarar sağlayan girişimler uygun kabul edilmektedir. Burada da temel ilke, marjinal faydası marjinal maliyetinden yüksek olan girişimlerde bulunmak ve bu girişimleri $MF=MM$ noktasına kadar geliştirmektir (Ataç vd. , 2003: 111).

Kamu faaliyetlerinin çoğunda (milli savunma, adalet, emniyet, eğitim) sağlanan faydanın ölçülmesi çok zordur. Bu nedenle fayda/maliyet analizi tekniği her türlü

kamu yatırımlarına uygulanamaz. Bu analiz tekniği fayda ve maliyetlerin para birimi cinsinden hesaplanabildiği durumlar için geçerlidir (Karaarslan, 2003: 2).

Fayda/maliyet hesaplamasında üç aşama dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi; göz önüne alınan kalemlerin maliyet ve faydalarının listelenmesi, ikincisi; bunlara değer biçilmesi ve üçüncüsü ise; projelerin birbirleriyle kıyaslanması suretiyle ve toplam maliyet ve faydaların dikkate alınarak sayılarının azaltılmasıdır (Akdoğan, 1993: 81).

Akdoğan'ın bahsettiği bu üç aşama daha detaylı incelenecek olursa, şunlar söylenebilir: İlk kriter, en çok fayda ve en az maliyet kriteridir. Buna göre, faydası en çok ve maliyeti en düşük (net faydası yüksek) olan programın diğerleri arasından seçilmesi gerekir. İkincisi ise fayda/maliyet kriteridir. Bu kriter gere, fayda/maliyet oranı (1)'den büyük olan projeler uygundur. Üçüncü kriter, fayda eksi maliyetlerin maliyetlere oranı (F-M/M) şeklinde, maliyet üzerinden verimlilik kriteridir. Örneğin, A, B ve C gibi üç alternatif proje arasında bir proje sıralaması yapılacak olursa, tablo 3'te görüldüğü gibi, alternatifler arasında en uygun olanı A projesidir. Çünkü net fayda, fayda/maliyet ve maliyet üzerinden verimlilik oranı kriterleri yönünden en uygun olanıdır (Tüğen, 2005: 118).

Tablo 3: Üç Proje Arasında Sıralama

Proje	Fayda (F)	Maliyet (M)	F-M	F/M	(F-M)/M	Sıralama
A	200	80	120	2.5	1.5	1
B	150	70	80	2.1	1.1	2
C	100	50	50	2.0	1.0	3

Kaynak: Tüğen, 2005: 118

2.1.3. Maliyet-Etkinlik Analizi

Bir üretim işleminde hâsıla ile bu hâsılayı oluşturan, onun bileşimine katılmış unsurlar arasındaki ölçülmesi mümkün orana prodüktivite ya da etkinlik oranı denilmektedir. Etkinlik incelemesi de bir işten elde edilen sonucun özelliğini araştıran bir çabadır. Bu çerçevede maliyet-etkinlik analizine, girdilerin (input) ya da kaynakların piyasa fiyatı üzerinden değerlendirilebildiği, çıktıların (output) aynı şekilde değerlendirilemediği durumlarda başvurulur. Sonuç piyasa fiyatı üzerinden değerlendirilemediği için, bu durumun ortaya çıkmasında kullanılan kaynaklar üzerinde durulur ve hâsıla ile bunun bileşimine katılan unsurlar arasında ölçülebilir oranlar tespit edilerek etkinlik durumu ya da derecesi ortaya konulmaya çalışılır (Gürsoy, 1980: 200).

Maliyet-etkinlik analizi yapılan harcamalar ile gerçekleşen çıktılar arasında ilişki kurmaktadır. Maliyet-etkinlik değerlendirmesi program veya devlet faaliyetlerinin maliyeti ile istenen sonuçlara ne ölçüde ulaşıldığıyla istenen sonuçlara en az maliyetlerle ulaşılması için ne gibi müdahaleler yapılması gerektiğini ele almaktadır. Etki değerlendirilmesinden en önemli farkı, yapılan faaliyetlerin etki ve sonuçlarını değerlendirirken aynı zamanda maliyet hakkındaki bilgileri de dikkate almasıdır (Yenice, 2006: 128).

Bu bilgiler ışığında belediyeler için fayda/maliyet ve maliyet-etkinlik analizlerinin hangi alanlarda kullanılabileceği şu örnek yoluyla ifade edilebilir: Belediyenin belde sınırları içerisinde yaşayan ve asgari geçim imkânlarına sahip olmayan kişilere yönelik olarak gıda yardımı yapmayı planlamakta ve bu açıdan da üç ayrı proje teklifi ile karşı karşıya bulunmakta olduğu varsayılan projeler şöyledir;

Birinci proje, bu kapsamda yardım yapılması gereken toplam 1.000 kişiye en yakınlarında bulunan lokantadan yemek yemeleri için kupon verilmesi, ikincisi belediyenin

bir aşevi yaparak bu yemeği kendi tesislerinde pişirip ihtiyaç sahiplerine sunması, üçüncüsü ise bir yemek sitesi ile anlaşarak, bu kişilere yemek sitesinin evlerine yemek servisi yapmasıdır. Bu projeler içinden birincisi uygulanamaz. Çünkü bu kişiler içinde ileri derecede özürülüler bulunmaktadır ve bunların yakında da olsa lokantaya gitmeleri mümkün değildir. İkinci projeye göre belediye açısından; yemek yapımı, servisi, binanın bakım, onarım, ısıtma, aydınlatma gibi maliyetler söz konusudur ve bir kişinin yemek bedeli 4 milyon TL ye mal olacaktır. Eğer üçüncü projede bu maliyet kişi başına 3.5 milyon TL ise, bu durumda fayda/maliyet ve maliyet-etkinlik yönünden üçüncü proje uygundur (Şentürk, 2005: 33 - 34).

2.2. Kamu Harcamalarında Verimlilik

Verimlilik terimi genel olarak eldeki kaynaklarla en çok üretimi gerçekleştirme çabası olarak nitelendirilmekle birlikte tüm durumları kapsayacak tek bir verimlilik tanımı da yoktur. Uygun bir tanım incelenen olaya ve güdülen amaca bağlı olarak yapılabilir. Genel bir tanımlama yapılacak olursa verimlilik, bir üretim ya da hizmet sisteminin ürettiği çıktı ile bu çıktıyı yaratmak için kullanılan girdi arasındaki ilişkidir. Yüksek verimlilik, aynı miktar kaynakla daha çok üretmek ya da aynı girdiyle daha çok çıktı elde etmektir (Çevik, 2000: 152).

Verimlilik, çok genel bir bakış açısıyla, bir mal veya hizmet üretmek amacıyla ortaya konan çıktılar ile bu çıktıyı sağlamak için kullanılan girdilerin ilişkisi olarak ifade edilmekte ve çeşitli mal ve hizmetlerin üretimindeki kaynakların (insan, para ve fiziksel kaynaklar) etkin kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Aslında verimlilik, uygulandığı alana göre değişmektedir. Ancak günümüzün modern dünyasında daha çok iktisadi alanla ilgili olarak tanımlar verilmekte ve verimlilik, üretim sürecindeki işlevlerin gerçekleştirilmesinde en az girdi ile en fazla çıktının elde edilmesini ifade etmek için

kullanılmaktadır. Buna ilave olarak verimlilik konusu, yaşamın her alanında kullanılabilecek bir kavramdır. İnsanın yaşamını verimli geçirmesinden bütün özel ve kamu kuruluşlarının en verimli şekilde çalışmasına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Çevik, 2004: 274).

Ekonomiye göre verimlilik bir programda kullanılan girdi çıktı ilişkisidir. Verimlilikle ilgili bu girdi çıktı ilişkisinde genellikle programın sonuçları ve etkileri dikkate alınmaz. Bir buğday tanesi (girdi) ile 15 buğday tanesi (çıktı) elde edilmiş ise verimlilik 15'tir. İlave bir işçi (girdi) üretim düzeyini 5 birim artırmış ise verimlilik 5'tir. Kaldırım yapma işinde bir işçi günde 12 metrekare kaldırım taşı döşeyebiliyorsa verimliliği 12'dir. Verimlilik ölçüsü kamu kesiminde daha çok girdilerle elde edilen çıktılar arasında ilişki kurmaya çalışır. Örneğin; iş edindirme, eğitim maliyetinin mezun sayısına oranı, günlük polis devriye saatleri ile maliyet karşılaştırması verimlilik ölçüleri olarak değerlendirilmektedir (Ataç vd., 2003: 61).

Özel organizasyonlarda verimliliğin ölçülmesinde kâr önemli bir unsur olmaktadır. Kamu yönetiminde kârın esas amaç olmaması nedeniyle, kamu hizmetlerinde verimliliğin ölçümünde kâr bir ölçüt olarak kullanılmamaktadır. Yani, devlet faaliyetlerinin ürettiği sosyal fayda para ile değerlendirilmez. Verimlilik esas itibariyle, yapılan faaliyetin girdi ve çıktılarının sayısal olarak ölçülebildiği, örneğin maliyetlerin ve sonuçların (faydaların) parasal olarak ifade edilebildiği durumlarda söz konusu olan bir kavramdır. Bir faaliyetin “verimli” sayılabilmesi için;

- i) Aynı girdi ile daha fazla çıktı sağlanması,
- ii) Aynı çıktının daha az girdi ile elde edilmesi,

iii) Çıktının girdi artışından daha yüksek düzeyde artırılması gerekir (Arslan, 2002: 4).

2.2.1. Kamu Harcamalarında Verimliliğin Artırılması

Verimliliğin mevcut seviyesi ve artışı genellikle kamu ve özel sektörün tümünde kritik faktör olmak zorundadır. Çünkü verimli olamayan özel sektör rekabete uyum sağlayamayacağı gibi, verimsiz kamu yönetimi de toplumun beklentilerini karşılayamayacaktır (Şentürk, 2004: 8).

Kamu harcamalarında verimliliğin artırılmasının iki yöntemi vardır. Birinci yöntem, kamu harcamalarında verimliliği önleyen etkenlerin ortadan kaldırılması, ikinci yöntem ise kamu harcamalarında verimliliği artırmak üzere yapılacak düzenlemelerdir (Atay, 1989:174). Aşağıda kısaca bu hususlar üzerinde durulacaktır.

2.2.1.1. Verimliliği Önleyen Etkenlerin Ortadan Kaldırılması

Devlet büyük bir organizasyondur. Her organizasyon gibi devletin işleyişi de mükemmel olmaktan uzaktır. Devletin işleyişindeki aksaklıklar çeşitli olaylardan ileri gelebilir. Devlet, organları ile çalışan bir kuruluştur. Devletin organları çalıştırdığı memurlardır. Devletin çalıştırdığı memurlarda tasarruf fikri noksan olabilir, tasarruf fikri yerleşmemiş olabilir. Bu konuda yapılacak işlerin başında gelen, devletin memurlarına kamu fonlarını kullanma sorumluluğunu, duyarlılığını yerleştirmesi, tasarruf zihniyetini aşılmasıdır. Devletin memurlarını bürokrasiden, kırtasiyecilikten kurtararak kamu hizmetlerinin akışını hızlandırması gerekir. Kamu yönetimi etkin ve hızlı çalışmalıdır. Kamu makamlarının harcamalarını politik maksatlarla yapmaları verimliliği düşürmüştü olabilir. Kamu harcamaları konularının seçiminde ve kamu harcamaları konularının kendi aralarında dağılımında, güdülen amacın üretilecek sosyal faydayı en çoğa çıkarma

bilincinin kamu makamlarına ve kamu personeline yerleştirilmesi kamu harcamalarında verimlilik artışlarına sebep olabilir (Türk, 1996: 77).

2.2.1.2. Verimliliği Artıran Düzenlemelerin Yapılması

Kamu harcamalarında verimliliği artırmak üzere alınacak tedbirlerin başında personel reformu gelmektedir. Kamu görevlileri en ehil kişiler arasından seçilmeli ve en verimli olacakları yerlerde çalışmalarını sağlanmalıdır. Personel yönetimine gereken özen ve önemin verilmesi kamu harcamalarında verimliliği artırır. Kamu harcamalarında verimliliği artırmak üzere alınabilecek diğer önemli tedbirler yelpazesi idari reform yapmaktır. İdari reformla kastedilen kamu hizmetlerinin merkezi devletle mahalli idareler arasında dağılımının gözden geçirilmesi ve her idari kuruluş içindeki hizmetlerin yapılarına en uygun gelen hizmet birimlerine aktarılmasıdır. Devletin memurlarını politik baskının dışında tutması kamu görevlilerinde vatandaşa daha iyi hizmet sunma bilincini oluşturur. İdarenin tarafsızlığı kamu harcamalarında verimlilik sağlamanın ön koşuludur (Türk, 1996: 78).

2.2.2. Verimsiz Harcamanın Tanımı

Verimsiz harcamalar kısaca açıklanacak olursa, büyümeyi negatif yönde etkileyen (Kaya ve Yılmaz, 2003: 417), ekonominin üretim kapasitesini düşüren ya da kamu gelirlerinde düşüş sağlayan giderler (üretken olmayan) olarak kabul edilmektedir (Sayar, 1975: 138).

Kamu harcamalarında ekonomik verimsizlik kavramı üretken olmayan herhangi bir harcama kavramı ile neredeyse aynıdır. Bu hususta dikkatlerin verimsizlikle ilgili dört husus üzerine yoğunlaşması gerekir. Bunlardan birinci tip verimsizlik; bir hizmetin özel sektör yerine kamu sektörüne yerine getirilmesi durumunda ortaya çıkar.

Diğer iki tür verimsizlik ise kamu örgütleri tarafından yerine getirilen bazı hizmetlerin niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Kaynakların dağıtımında verimsizlik, kendini hükümet müdahalelerinin haklı gerekçelere dayanmadığı bazı kamu programlarında gösterir. Üretimde verimsizlik de kamu kesimince sağlanan mal ve hizmetlerin minimum maliyette yapılmamasıdır. Bu arada; maliyet minimizasyonunun girdilerin dağılımı konusunda kararları da ihtiva ettiği gerçeği göz önünde tutularak kaynak dağılımında verimsizliğin bazen ürün karışımında verimsizlik olarak da adlandırıldığına dikkat edilmelidir (Chu ve Hemming; 1995: 26).

2.3.Verimlilik-Etkinlik İlişkisi

Verimlilik ve etkinlik, bir işletmenin başarısını ve performansını değerlendirmede kullanılan önemli kavramlardır. Verimlilik, etkinlik ve tutumluluk (VET) Performans Denetiminin (Performance Audit) parçalarını oluşturmaktadır. Bir işletmenin gerçek performansını değerlendirebilmek için işletmenin durumunun verimlilik, etkinlik ve tutumluluk açısından ayrı ayrı irdelenmesi gerekir. Çünkü bu kavramlar bazen birbirlerinin yerine kullanılmasına rağmen aralarında önemli farklar vardır (Atay, 1989:176). Bunlar;

i- Etkinlik kavramı verimlilik kavramından daha geniş bir anlam ve içeriğe sahiptir.

ii- Verimlilik yalnızca kamu hizmetlerinin niceliksel(sayısal) birimler cinsinden ölçülebildiği yerlerde yararlı olurken, buna karşın etkinlik bütün kamu hizmetleri için söz konusudur.

iii- Etkinlik bir kamu hizmet biriminin çıktılarını mümkün olan ekonomik ve siyasal bütün yollardan azamileştirmeye çalışırken, verimlilik etkinliğin başlıca

öğelerinden sadece birisi olarak çıktılarının maksimizasyonunu etkinlikle birlikte sağlamayı amaçlamaktadır (Atay, 1989: 177).

Etkinlik kavramı verimlilik kavramından daha geniş bir anlam ve içeriğe sahip olmasına rağmen, eş anlamlı kullanılabilmekte ve birbirini tamamlamaktadır. Hatta çağdaş devlet anlayışında denetimde etkinlik, verimlilik yanında iktisadilik ilkesinin de esas alınması gerektiği belirtilmektedir (Çetinkaya, 1990: 21).

2.4. Verimli Harcamalar-Verimsiz Harcamalar Farkı

Verimli ve verimsiz harcamalar ekonomik büyümeyi farklı yönlerde etkilemektedir. Kneller vd. çalışmalarında verimli-verimsiz harcamaları inceleyerek, verimli harcamaların büyümeyi pozitif, verimsiz harcamaların ise büyümeyi negatif yönde etkilediğini öne sürmüşlerdir (Kaya ve Yılmaz, 2003: 417)

Bir giderin verimli olup olmadığının saptanması bakımından öncelikle, verimli gider ya da kamu hizmetlerinin verimliliği sorununa bir çözüm bulmak gerekir. Edizdoğan (1998), bu konuda ileri sürülen görüşleri şöyle incelemiştir:

i) Dar Mali Ölçüler

Sadece kendi geliri ile kendi giderlerini karşılayan hizmetlere harcanan paralar verimli, diğerleri verimsiz sayılmaktadır. Bu bakımdan bir harcamanın verimsiz sayılması için, bu harcama ile elde edilen ürünün en aşağı üretim maliyetine eşit bir fiyatla satılması, yani kendi kendini amorti edebilmesi gerekecektir.

ii) Harcamaların Devlet Gelir Kaynakları Üzerinde Olumlu Etkilerde Bulunması

Buna göre, eğer kamu giderleri özel sektörün üretim kapasitesini artırıcı, satışlarını çoğaltıcı sonuçlar verip milli hâsılayı kısa ya da uzun vadede artırıcı nitelikte ise verimli gider sayılmaktadır. Bu ölçüye göre, kamu yatırımları (yol, liman, sulama tesisi v.b.), iktisadi yardımlar ve ilmi araştırmalar için yapılan giderler verimli giderlere; genel idare giderleri ve askeri giderler bu anlamda milli hâsılayı artırmadıkları için verimsiz giderler grubuna girmektedir.

iii) Milli Ekonominin Üretkenlik Gücünü Artırıcı Etkide Bulunması

Devlet faaliyetlerinin, genellikle üretim faktörlerinin daha etkin biçimde kullanılma olanaklarını sağlama amacı güttükleri ileri sürülmüştür. Bu bakımdan, genel olarak milli ekonominin üretkenlik gücünü artırıcı etki yapan her harcama verimli, aksi halde verimsiz harcama sayılacaktır. Böylece eğitim, sağlık ve imar faaliyetleri için yapılan harcamaları, yaptıkları etki dikkate alındığında verimli harcamalar olarak değerlendirmek gerekecektir (Edizdoğan,1998: 74 -75).

Kamu hizmetlerinin milli gelirden meydana getirdiği net artışın belirlenmesi ölçüsü yaklaşımlardan biridir. Buna göre milli gelirden bir artış varsa, yapılmış olan kamu harcaması verimli, aksi takdirde verimsizdir. Belirlenmesi son derece önemli güçlükler taşıyan bu yaklaşım yanında ileri sürülen diğer bir görüş ise; yapılan kamu harcaması özel sektörün üretim kapasitesini artıracak, buna bağlı olarak milli geliri kısa veya uzun dönemde çoğaltacak nitelikte ise verimli sayılacaktır. Örneğin, kamu yatırımları, iktisadi yardımlar ve ilmi araştırmalar bu niteliktedirler (Erginay, 1986: 186).

Kamu harcamalarının verimli–verimsiz olarak tasnif edilmesi zaman zaman net sonuçlar veremeyebilmektedir. Kısa vadede verimsiz gibi gözükken bir gider uzun veya orta

vadede verimli şekle dönüşebilmektedir. Verimsiz olduğu kabul edilen bir gider, çeşitli üretim alanlarının daha verimli çalışması neticesini doğurabilir (Akdoğan, 2003: 86).

2.5. Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gelişimi

Türkiye’de Cumhuriyet idaresi döneminde kamu harcamalarının seyri şu şekilde gelişmiştir: Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arası dönemde, Cumhuriyetin kurulması ve yerleşmesi nedeniyle cari harcamaların yanı sıra yatırımlar ve transferler de artmıştır. İkinci Dünya Savaşı esnasında Türkiye’nin izlediği silahsızlık politikası savunma giderleri nedeniyle (Türkiye savaşa girmemiş, ancak savaş boyunca büyük bir ordu silah altında tutulmuş) cari harcamaları büyük ölçüde artırmıştır. Kamu harcamaları savaş döneminde en yüksek noktaya ulaştıktan sonra azalmaya başlamıştır. Savaş yıllarında tüketicilerin enflasyona karşı korunmak istenmesi nedeniyle, transfer harcamalarında büyük artışlar görülmüştür. Savaş sonrası dönemde kamu harcamalarının ulusal gelirdeki payı, bazı batı ülkelerinde görüldüğünden farklı olarak, çıktıyı yüksek düzeyde tutamayıp uzun bir azalma dönemine girmiştir. Bu azalma daha çok cari harcamaları ve transferleri etkilemiştir; yatırımların payı tüm savaş sonrası dönemde, ikinci planın tamamlanmasına kadar artmaya devam etmiştir. Devletin kuruluşunu ve savaşın bitmesini izleyen bu dönemde kamu harcamaları altyapı yatırımlarına ağırlık vermiştir (Bulutoğlu, 1997: 229-230).

1960 sonrası dönemde Türkiye de dünya ekonomisinin odağında gelişen planlı büyüme ve refah devleti arayışının hızlanması sonucunda, diğer çevre ülkeler gibi ithal ikâmecî politikalar ile ulusal gelişmecî politikalar izlemeye başlamıştır. Bu dönemde özellikle sanayiye kaynak aktarılması ve ticari sermayenin sanayi sermayesine dönüşmesi planlı bir ortamda gerçekleşmiştir. Kamu kesimi bu kapsamda sanayimizin dışa karşı

korunmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Sonuçta kamu kesimi 1960 sonrası dönemde iktisadi kalkınma sürecinde etkin bir işlev görmüş, Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) kurularak üretim bedelinin altında özel kesime ara malı üretmeye başlamışlardır (Bakırtaş,1996: 42- 43).

Türkiye ekonomisinde, 1970'li yıllarda, ekonominin ilk defa enflasyonla tanışması, siyasi anlamda yaşanan problemler, koalisyon hükümetlerinin başarısızlıkları ve dünyada yaşanan petrol krizi, 1970'li yılların ortasında ekonomik büyümeyi yavaşlatmış ve büyüme oranı düşmeye başlamıştır. 1980'li yılların başında yaşanan dışa açık piyasa ekonomisine geçiş ve siyasi istikrarın yeniden kazanılması ile ekonomik büyüme oranı yükselişe geçmiştir. Ancak 1990'dan sonra gerek dünyadaki ekonomik gelişmelerin etkisi, gerekse ülkede yaşanan ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kriz süreci, ekonomideki büyüme hızını yavaşlatmıştır. Kamu kesiminin ekonomi içerisindeki ağırlığı ve kamu harcamaları ise 1980 sonrası uygulanan liberalleşme politikaları ile düşürülmeye çalışılmış, ancak askeri darbe ve seçim dönemi nedeni ile 1983 yılında kamu harcamalarında büyük bir artış yaşanmış, takip eden yıllarda kamu harcamaları artış hızı düşürülmüştür (Oktayer ve Susam, 2008: 156-157).

1999-2004 arası dönemde artan bütçe açıkları, mali yönetimin en önemli problemlerinden ve uğraş alanlarından birisi olmuştur. Artan iç ve dış borçlanmanın yüksek faizleri, ithalat-ihracat dengesizliği, sosyal güvenlik kurumlarının finansman dengesinin giderek bozulması, jeopolitik konum ve sınırlarımızdaki gelişmeler neticesinde artan savunma ve güvenlik harcamaları ve kısır siyasi çekişmelerin getirdiği ekonomik krizler, bütçe açıklarının en temel sebepleri olmuştur (Özbaran, 2005: 136).

Tablo 4'te Türkiye'de yıllar itibariyle toplam kamu gelirleri ve harcamaları gösterilmektedir. Buradan takip edilebileceği gibi, kamu gelirleri ve harcamaları 1998 ile 1999 yılı arasındaki ani düşüş sayılmazsa sürekli bir artış göstermişlerdir. Harcamalardaki ve gelirdeki en büyük artış 2005 ile 2006 yılları arasında gerçekleşmiştir. Söz konusu yıllar arasında kamu harcamaları 149.658 milyon YTL'den 253.294 milyon TL'ye çıkarken; kamu gelirleri 151.751 milyon YTL'den 263.836 milyon TL'ye yükselmiştir.

Tablo 4: Türkiye'de Yıllar İtibariyle Toplam Kamu Gelirleri ve Harcamaları

Yıllar	Toplam Kamu Gelirleri (cari fiyatlarla)	Toplam Kamu Harcamaları (cari fiyatlarla)
1998	13.485932 trilyon TL	18.305155 trilyon TL
1999	20.010 trilyon TL	32.219 trilyon TL
2000	37.852 trilyon TL	53.537 trilyon TL
2001	58.699 trilyon TL	87.626 trilyon TL
2002	86.249 milyon TL	121.186 milyon TL
2003	108.377 milyon TL	142.04 milyon TL
2004	122.279 milyon YTL	142.646 milyon YTL
2005	151.751 milyon YTL	149.658 milyon YTL
2006	263.836 milyon TL	253.294 milyon TL
2007	283.286 milyon TL	284.865 milyon TL
2008	314.339 milyon TL	329.977 milyon TL
2009	317.564 milyon TL	380.088 milyon TL*
2010	366.903 milyon TL	415.054 milyon TL**

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC248C58B8FF6A4145> Erişim Tarihi: 01.03.2011

*gerçekleşme tahmini, **program

Tablo 5’te yukarıdaki verilerin GSYH’ye oranları verilmiştir. Genel olarak kamu gelirlerinin GSYH’ya oranı her yıl artış göstermiştir, özellikle 2000 yılından itibaren oranlar aynı ortalamada seyretmiştir. Buna karşılık kamu harcamalarının GSYH’ ya oranı bazı yıllarda daha yüksek oranlarda ve daha yüksek artışlarla devam etmiş olsa da, bazı yıllarda düşüş göstermiştir.

Tablo 5: Yıllara Göre Türkiye’de Kamu Gelirinin ve Giderinin GSYH’ye Oranı (%)

Yıllar	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kamu Gelirinin GSYH’ya Oranı	16,8	18,1	20,1	21,5	21,6	22	19,8	21,3	22,3	22	21,5	22
Kamu Harcamalarının GSYH’ya Oranı	22,2	26,9	28	33,5	33	30,9	25,2	22,5	23,1	23,7	23,3	27,5

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalgostergeler/degiskenlerUzerindenSorgula.do?durum=yillariGetir&secilenDegiskenListesi=72,76> Erişim tarihi: 03.03.2011.

2.5.1. Kamu Harcamalarının Genel Görünümü

2.5.1.1. Türkiye’de Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimliliğin Önemi

Kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik konusunun önem kazanmasının sebepleri genelde, kamu harcamalarının artışıyla ilişkilidir. Kamu harcamaları çeşitli sebeplerle artarken, bunların ekonomideki kaynak kullanımı üzerindeki etkisi de orantılı olarak artmaktadır. Kamu harcamalarının artması ve kaynak kullanımının önem kazanması sonucunda, verimlilik ve etkinlik kavramının önemi anlaşılmış ve konu üzerinde çalışmalar artmıştır (Üstün, 2004: 1). Modern kamu yönetimi anlayışında esneklik, saydamlık, açıklık, katılımcılık, hesap verilebilirlik ve özellikle kamu kaynaklarının kullanımında etkinlik ve verimlilik önemi gittikçe artan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Tosun, 2010: 26)

Kamu harcamaları, bir ekonomide çok önemli etki ve işlevlere sahiptir. Ekonomik açıdan kamu harcamaları; tüketim, yatırım, üretim, kaynak dağılımı ve milli gelire önemli ölçüde etki etmektedir. Sosyal açıdan bakıldığında, kamu harcamaları bir ülkede gelir dağılımını düzenleme ve sosyal hizmetlerin sunumunu sağlama gibi fonksiyonlara sahiptir. Dolayısıyla kamu harcamalarında sağlanacak verimlilik, etkinlik ve denetim her şeyden önce kamu harcamalarının beklenen bu etki ve faydalarının artmasına imkân sağlayacaktır. Bu nedenle hükümetlerin kamu harcamasında bulunurken doğru ve rasyonel davranmaları ve kamu kaynaklarını etkin ve verimli kullanmaları hem kendileri hem de milli ekonomi için büyük önem arz etmektedir. Ülkemizde son yıllarda gerek kamu finansman açığının kapatılması, yoksulluk ve yolsuzluğun ortadan kaldırılması gerekse uluslararası ekonomik entegrasyonlara (AB gibi) uyum çalışmaları kamu harcamalarında verimlilik, etkinlik ve denetimin dolayısıyla “etkin devlet” kavramının önemini ortaya çıkarmakta ve bu çerçevede birtakım yapısal değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Arslan, 2002: 6).

2.5.1.2. Türkiye’de Kamu Harcamalarının Dağılımı, Etkinlik ve Verimlilik Yönünden Durumu

2.5.1.2.1. Kamu Harcamalarının Dağılımı

Geçmiş yıllardaki kamu harcamalarını dağılımı itibariyle inceleyecek olursak, cari harcamalar, yatırım harcamaları ve cari transferler ve sermaye transferleri olmak üzere transfer harcamaları ikili bir yapı halinde karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 6 incelendiğinde 1999-2009 yılları arasında Türkiye’de toplam kamu harcamalarında sürekli bir artış olduğu görülmektedir. 1999 yılında 23.966.025 bin TL olan toplam kamu harcamaları, 2009 yılına gelindiğinde 214.434.853 bin TL’ye ulaşmıştır.

Söz konusu yıllar içinde harcamaların dağılımına bakıldığında aynı artış görülmektedir. Cari ve yatırım harcamaları incelendiğinde büyük bir bölümün cari harcamalara ayrıldığı görülmektedir. Bunun en açık örneği 1999 yılında cari harcamalar 9.159.655 bin TL iken, yatırım harcamalarının 1.567.800 bin TL olmasıdır. Transfer harcamaları cari transferler ve sermaye transferleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu harcama kaleminde yine cari transferler sermaye transferlerinden daha büyüktür.

Tablo 6: 1999-2009 Yılları Arası Türkiye’de Belediyelerin Toplam Kamu Harcamalarının Dağılımı (bin TL)

Yıllar	Cari harcamalar	Yatırım Harcamaları	Transfer Harcamaları		Toplam Harcama
			Cari Transferler	Sermaye Transferleri	
1999	9.159.655	1.567.800	13.238.569	597.544	23.966.025
2000	13.589.693	2.767.380	25.310.997	1.243.788	41.668.070
2001	20.400.023	4.798.165	48.390.529	1.679.649	73.588.717
2002	30.570.895	8.433.961	62.475.406	1.754.326	101.480.262
2003	38.513.866	7.179.667	71.557.848	1.235.265	117.251.381
2004	44.807.314	7.608.062	70.152.966	1.631.131	122.568.342
2005	48.952.817	9.792.738	63.273.517	1.229.626	122.019.072
2006	61.888.763	11.612.774	68.877.019	5.577.329	122.019.072
2007	71.631.295	12.687.507	72.717.768	3.545.862	157.036.570
2008	79.675.380	17.104.313	81.057.905	6.201.325	177.837.598
2009	92.730.390	18.734.236	102.970.227	8.157.120	214.434.853

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC36F617037BFC21CA>. Erişim Tarihi: 01.03.2011.

Transfer harcamaları ayrı bir harcama kalemi şeklinde tablo 7’de gösterilmektedir. Burada yıllar itibariyle kamu kesimi sosyal harcama istatistikleri, yani transfer harcamaları ele alınmıştır. Tablodan da görülebileceği gibi eğitim, sağlık ve sosyal koruma alanına yapılan harcamalar her geçen yıl bariz bir şekilde artmıştır. Bunun en açık örneği 2001 yılında sosyal koruma harcamaları 13.748 milyon TL iken, 2011 yılında 107.781 milyon TL’ye yükselmesidir.

Tablo 7: Türkiye’de Kamu Kesimi Sosyal Harcama İstatistikleri

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (1)	2011 (2)
(CARİ FİYATLARLA, MİLYON TL)											
EĞİTİM (3)	7.536	12.312	14.914	17.205	19.586	23.475	26.792	31.949	37.384	40.857	48.813
SAĞLIK (3)	7.607	13.115	17.316	21.974	25.371	30.115	33.852	41.030	48.442	49.564	53.348
SOSYAL KORUMA	13.748	22.041	32.603	39.266	47.314	54.622	62.225	68.671	78.383	92.838	107.781
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar (4)	12.673	19.732	29.090	35.345	42.433	48.302	56.194	61.865	70.498	82.971	96.841
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler (5)	574	839	1.262	1.441	2.488	3.595	3.413	4.822	6.802	7.679	8.875
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	501	1.469	2.252	2.480	2.393	2.725	2.618	1.984	1.083	2.188	2.065
TOPLAM	28.892	47.468	64.833	78.444	92.270	108.212	122.868	141.651	164.209	183.258	209.942
(GSYH'YA ORAN)											
EĞİTİM (3)	3.14	3.51	3.28	3.08	3.02	3.10	3.14	3.36	3.92	3.72	4.02
SAĞLIK (3)	3.17	3.74	3.81	3.93	3.91	3.97	3.97	4.32	5.09	4.51	4.39
SOSYAL KORUMA	5.72	6.29	7.17	7.02	7.29	7.20	7.29	7.22	8.23	8.45	8,87
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar (4)	5.28	5.63	6.40	6.32	6.54	6.37	6.58	6.51	7.40	7.55	7,97
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler (5)	0.24	0.24	0.28	0.26	0.38	0.47	0.40	0.51	0.71	0.70	0,73
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0.21	0.42	0.50	0.44	0.37	0.36	0.31	0.21	0.11	0.20	0,17
TOPLAM	12.03	13.54	14.26	14.03	14.22	14.27	14.39	14,90	17,24	16,68	17,28

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> Erişim Tarihi: 12.05.2011

(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program (3) Konsolide ve katma bütçeli kuruluşlar 2006 yılından itibaren merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşlar, bütçe dışı fonlar, KİT’ler, sosyal güvenlik kuruluşları, döner sermayeler ve mahalli idarelerin harcamalarını içermektedir.

Ayrıca, sosyal yardım mahiyetinde olan yeşil kart harcamaları sağlık harcamaları kapsamında değerlendirilmiştir.

(4) Sosyal güvenlik kuruluşlarınınca ödenen emekli aylıklarının yanı sıra bu kuruluşların diğer giderlerini ve İşsizlik Sigortası Fonunun giderlerini içermektedir.

(5) Konsolide ve katma bütçeli kuruluşlar (2006 yılından itibaren merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşlar), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun sağlık ve eğitim dışı harcamaları ile Emekli Sandığı tarafından primsiz ödemeler kapsamındaki harcamaları içermektedir.

2.5.1.2.2. Kamu Harcamalarının Etkinlik ve Verimlilik Yönünden Durumu

Kamu örgütlerinde kâr amacının birincil amaç olmayışı, kârın kamu yönetiminde verimliliğin bir ölçütü olarak kullanılmasına her zaman olanak vermemektedir. Bu durum, kamu örgütlerinde verimliliğin ölçülmesini zorlaştırmaktadır (Dicle, 1975: 27). Bu nedenle, çok sayıda kamu yönetimi düşünürü, özellikle son yıllarda, kamu yönetiminde verimlilik kavramından çok, verimliliği bir kriter olarak alan ve daha geniş bir kavram olan etkinlik kavramına ağırlık verilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Ekinci ve Yılmaz, 2002: 37-38).

Bir toplumda verimliliğin sağlanmasında eğitim ve sağlık hizmetleri önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bu hizmetlerde sağlanacak verimlilik artışı ekonomik ve toplumsal faaliyetler üzerinde önemli bir katkı sağlayacaktır. Bütçe üzerinde asıl ağırlığı oluşturan harcama grubu transfer harcamaları, özellikle de borç faizi ödemeleridir (Arslan, 2002: 12). Zamanla yetersiz hale gelen tasarruf oranının büyük ölçüde artan kamu açıklarını kapatmak amacıyla kullanılması ekonomiyi olumsuz etkileyerek reel faizleri artırmıştır. Faiz oranlarındaki artış kamunun borçlanma maliyetini artıran bir faktör olmuştur (Vurucu Demir, 2004:10). Bu da verimliliği azaltan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır, bunu önlemek için ise kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılması konusu gündeme gelmektedir.

Türkiye’de 1990’lardan itibaren, diğer alanlarda olduğu gibi mali alanda da, kaynakların kullanımında ekonomik rasyonel kararlar alınamamaktadır. Kamu kaynaklarının kullanımında etkinlik ve verimlilik yerine büyük ölçüde israf gözlenmektedir. Kalkınma planları ve yıllık programlar hazırlanmakta, bunların büyük bir

bölümü kağıt üzerinde kalarak, bir plan gerçekleşmeden, diğer plan dönemi başlamaktadır (Kolçak, 2008: 381).

Son hazırlanan kalkınma plânında kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılması ile ilgili mevcut durum analizinde; kamu yönetiminde insan kaynaklarını, yönetsel ilkeleri ve işleyişi de içine alan bütüncül, köklü ve kalıcı bir değişim ihtiyacının devam ettiği belirtilmektedir. Bu çerçevede, kamu kuruluşlarının amaçlarında, görevlerinde, görevlerinin paylaşımında, teşkilat yapısında, personel sisteminde, kaynaklarında ve bunların kullanılış biçiminde, halkla ilişkiler sisteminde mevcut aksaklıkları ve eksiklikleri gidermek öncelikli gündem konusunu oluşturmuştur (Özer, www.sayistay.gov.tr: 41).

Arslan (2002), Türkiye’de genel olarak kamu harcamalarının verimlilik ve etkinliğini azaltan faktörleri başlıca şu şekilde sıralamıştır:

i- Türk kamu yönetiminde etkin bir hizmet planlaması yoktur. Hizmet sunulurken bu hizmetin uzun vadede sağlayacağı katkılar ve ölçek ekonomileri dikkate alınmamaktadır.

ii- Yönetim yapısında aşırı merkeziyetçilik, bürokrasi ve kırtasiyecilik mevcuttur. Merkezi yönetim sahip olduğu kaynakları taşra teşkilatına devretmekte çekingen davranmaktadır. Ayrıca aşırı hiyerarşik yapı, yönetimde yetki devrini zorlaştırmakta, sorumluluk üstlenme konusunda kamu personeline imkan vermemektedir. Bu durum hizmetlerde gecikmeye, maliyet artışına ve bu hizmetlerden beklenen faydaların zamanında sağlanmamasına neden olmaktadır.

iii- Mevcut personel sisteminde kamu personeli sayısı olmasi gerekenin üzerindedir. Personelin coğrafi ve kurumsal dağılımında dengesizlik bulunmaktadır. Kamu

hizmetlerine giriş ve yükselmede liyakat esası tam anlamıyla uygulanmamaktadır. Ayrıca mevcut personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim düzeyi yetersizdir.

iv- Ücret sisteminde yatay ve dikey adalet bulunmamakta, ücret düzeyi de yaşam standartlarının altında kalmaktadır. Ayrıca ücret sistemi performansa dayalı esnek ücreti sağlayacak nitelikte değildir.

v- “Kamu yönetiminde reform”, “etkinlik” ve “verimlilik” kavramları yanlış anlaşılakta ve yorumlanmaktadır. Yönetimde reform olarak sadece idari yapının değiştirilmesi ve yeni kurumlar oluşturulması yoluna gidilmekte, fakat bu yapının temel taşı olan kamu personelinin durumu pek fazla dikkate alınmamaktadır. Kamu personelinin teşvikinde ve verimliliğinin artırılmasında ücret dışı faktörler göz ardı edilmektedir.

vi- Bürokratik mekanizma genellikle siyasi müdahalelere maruz kalmakta, bürokrasi- siyaset ilişkisi kamu hizmetlerinin en önemli ilkeleri olan tarafsızlık ve eşitliğin tam anlamıyla uygulanmamasına neden olmaktadır.

vii- Fonksiyonel olarak kamu hizmetlerinin idari birimler arasında dağılımında rasyonel esaslar geçerli değildir. Bazı kurumlar değişik adlar altında genişlemeye devam ederken, bazı kurumların ise modern yapıya kavuşturulmasına gereken özen gösterilmemektedir.

viii- Kamu yönetiminde israf, usulsüzlük ve yolsuzluk uygulamaları fazladır. Kamu personelinde tasarruf bilinci mevcut değildir. İdare, hukuk kurallarını ve takdir yetkisini yerinde kullanmamaktadır.

ix- Türk kamu mali yönetimi yeterince şeffaf ve hesap verebilir durumda değildir. Mali yönetimde farklı bütçe ve muhasebe uygulamaları dolayısıyla parçalanmış bir yapı vardır. Yönetimin faaliyet sonuçlarının kamuya açıklanmasında yapısal ve teknik sorunlar bulunmaktadır.

x- Kamu yönetiminde performans yönetimi, toplam kalite yönetimi fayda–maliyet analizi gibi modern yönetim teknikleri uygulanmadığı için kamu kesiminde görev yapan yöneticiler yeterli bir tasarruf baskısı ve sorumluluk altında değildirler. Bu durum onların idari kabiliyetlerinin ve faaliyet sonuçlarını ifade edilmesini zorlaştırmaktadır.

xi- Kamu kaynakları (üretim faktörleri) özellikle taşınmaz mallar yerinde ve zamanında kullanılmamakta, atıl halde bırakılmakta ve dolayısıyla bunlardan elde edilecek faydalardan mahrum kalınmaktadır (Arslan, 2002: 12-13).

2.5.2. Ülkemizde Kamu Harcamaları Reformu

Yönetim biçimi ne olursa olsun, tüm ülkelerde parlamentoların özellikle bütçe sürecinde etkinliğinin artırılması temel bir reform unsuru olarak kabul edilmektedir. Parlatmentonun bütçenin üzerinde doğrudan etkinliğini ifade eden bu süreç, Türkiye Cumhuriyeti'nde Plan ve Bütçe Komisyonu'nda ve Genel Kurul'da olmak üzere iki aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000: 87).

Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, ülkemizde kamu sektörünün oldukça verimsiz işlediği ve ciddi sosyoekonomik sorunları çözme yönünden yetersiz olduğu görülmektedir. Şöyle ki, Türkiye'de kamu sektörünün yanlış yapılanması ve kötü yönetilmesi nedenleriyle; kaynak ayırımında etkinlik, gelir dağılımında adalet ve ekonomik istikrarı sağlama yönünden etkin olmadığı uzun yıllardan beri gözlemlenmektedir. Kamu sektörünün yanlış yapılanmasına ilişkin olguların başında Türkiye'de kamu sektörünün

büyükliğünün gelişmiş Avrupa Birliği ülkelerine göre oldukça küçük olduğu gerçeği gelmektedir. Gerçekten, yoğun özelleştirme ve serbestleştirme uygulamalarına karşın, gelişmiş ülkelerde devletin ekonomideki payı ya da konsolide bütçenin (genel ve katma bütçeler toplamının) gayri safi milli hasılaya oranı giderek artarak %50'lere yükselmektedir. Ülkemizde ise aynı oranın %20'lerde seyretmesi piyasa ekonomisinin etkinliğini de azaltmaktadır (Şener, 2001: 315).

Tablo 8: Bazı AB Ülkeleri, ABD ve Türkiye'nin Kamu Harcamalarının GSYH'ya Oranı

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belçika	43,7	42	43,3	41,7	44,5	41,2	41	42,6	45,3
Bulgaristan	30,7	31,7	32,7	33,7	31,7	30,2	30	29,8	31,6
Almanya	31,4	31,9	32,4	31,3	31,3	30,1	28,9	28,9	-
Fransa	45	46	46,3	45,8	45,8	45,1	44,4	44,7	47,6
İngiltere	36,7	37,6	38,8	39,1	41,2	40,3	40,1	42,7	46,4
İtalya	39,9	39,3	39,5	38,7	39,2	39,6	39,1	40,2	44
Lüksemburg	35,4	36,3	37	38,3	37	34,5	33,1	34,2	39,1
Hollanda	39,7	40,1	41,1	40,4	39,3	40,4	40,2	40,6	45,6
Portekiz	37,8	38,2	39,4	40,1	41,4	40	39	39,8	43,2
ABD	19,6	20,4	21	20,9	21,2	21,1	21,3	23	23
Türkiye	33,5	33	30,9	25,2	22,5	23,1	23,7	23,3	27,5

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalgostergeler/degiskenlerUzerindenSorgula.do?durum=yillariGetir&secilenDegiskenListesi=72,76> Erişim Tarihi: 03.03.2011.

Tablo 8'de, bazı AB ülkeleri, ABD ve Türkiye'nin kamu harcamalarının GSYH'ya oranı gösterilmektedir. Bu aynı zamanda kamu sektörünün büyüklüğünün de bir göstergesi durumundadır. ABD'nin kamu giderlerinin oranları ortalama %20 civarında seyrederken, Türkiye'de bu oranın ortalama % 22 ila % 33'lerde seyretmektedir. Bulgaristan, Almanya ve Lüksemburg'un kamu harcamalarının GSMH'ya oranı % 30 ortalama ile seyretmektedir. En yüksek kamu giderleri ve Şener'in açıklamasına göre refah

düzeyi kamu harcamalarının yüksekliği ile doğru orantılı olan ülkeler ise, % 40 ortalama ile Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda ve Portekiz’de gerçekleşmektedir.

Bir ekonomide milli gelir içerisinde devlet harcamalarının payının yüksek olması, o ekonomide devletin ağırlığını yansıtan temel bir göstergedir. Buna karşın ekonomide devletin payının düşüklüğü liberal bir iktisadi yapının olduğuna işaret eder. Bununla birlikte ekonominin ne kadar liberal bir yapıya hâiz olduğunu anlamak için; dış ticaret üzerinde engellerin olup-olmadığı, özel yatırımları ve girişimleri teşvik edici bir yapının olup-olmadığı ve bireysel tercihler üzerinde devletin gücünün ne kadar fazla ya da ne kadar az olduğu gibi göstergelere de bakılmalıdır (Acar, 2006: 111).

Kamu sektörünün ekonomideki etkinliği son dönemlerde birçok iktisadi ve sosyal gelişmenin arkasındaki belirleyici faktör olarak da görülmektedir. Bilhassa ekonomik ve toplumsal sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması açısından etkin devlet son derece önemlidir. Devlet, büyümeyi doğrudan sağlayan bir aktör değil, ortak bir etken, kolaylaştırıcı olarak ekonomik ve toplumsal kalkınma açısından da önem taşımaktadır (Dünya Bankası, 1997: 1).

Şener’e göre; kamu sektörü büyüyerek optimal büyüklüğe ulaştığında, ekonomik ve sosyal alt yapı yatırımları yapılmış olacağından, piyasa ekonomisinin de etkin işlemesine katkıda bulunacaktır. Kamu sektöründe üretilen mal ve hizmetlerin neredeyse tamamının; azalan maliyet, sıfır marjinal maliyet ve kollektif tüketim koşulları altında gerçekleştirilmesi, kaynak ayrımı yönünden ekonomide etkinliği sağlar, böylece minimum maliyetle üretilen mallar özel sektöre ucuz birer girdi olarak girerler. Ayrıca devletin ekonomideki payının büyük olduğu ülkelerde kişi başına düşen gelirin yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Şener, 2001: 318-319).

Bu görüşlere karşıt bir görüş, özel sektörün rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir bir büyüme için kamu kesiminin toplam ekonomi içindeki payının azaltılması düşüncesinin büyük önem arz ettiği'dir. Kamu, özel sektörü dışlayacak şekilde bir maliye politikası izlememeli, özel sektör için hayati önem taşıyan finansman ve personel kaynakları kamu tarafından kullanılmalıdır (www.yhb.gov.tr).

Bir başka görüşe göre kamu harcamalarındaki genişlemenin ekonomi üzerinde olumsuz etki yarattığı düşünülmektedir. Çünkü kamu işletmeleri genellikle etkin değildir, düzenleyici faaliyetleri sisteme aşırı yük ve maliyet getirir. Ayrıca hükümetin uyguladığı para ve maliye politikalarının büyük bir kısmı kaynak dağılımında etkinsizliğe yol açarak, verimliliği azaltabilir. Dolayısıyla günümüzde özelleştirme ve liberalizasyon ekonomik gelişme için anahtar kavramlar haline gelmiş ve refahtaki artışın piyasa ekonomisi yoluyla gerçekleşeceği yaygın olarak kabul görmeye başlamıştır (Uzay, 2002: 1).

Kamu mali yönetiminin iyileştirilmesi için 2001 yılında mütevazî de olsa adımlar atılmaya ve devlette şeffaflığa, hesap verilebilirliğe imkan sağlayacak unsurların oluşturulmasına başlanmıştır. Bu çabaların aynı zamanda yolsuzlukla mücadele için çok önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Yolsuzluk sadece polisiye tedbirlerle önlenemez bir hastalık değildir. Önemli olan yolsuzluğa yol açan nedenlerin tespiti, bir başka deyişle daha açık, kurallara dayalı bir devlet idaresi ve kaynak tahsisi süreci ile yolsuzluğun önüne geçilmesidir. Kamu Harcama Yönetimi'nde reform bu anlamda yolsuzlukla mücadelede önemli bir kilometre taşıdır. Bu reformun desteklenmesi vatandaşlık bilinci ile hareket eden herkes için öncelikli bir görev olmalıdır (Maliye Bakanlığı, 2004: 6).

Ayrıca eğitim, sağlık, bayındırlık, savunma, idari giderler gibi çeşitli başlıklar altında giderlerin tasnifi, kamu hizmetlerinin etkin ve başarılı bir şekilde yürütülmesi, kaynakların etkin olarak kullanılması, hizmet mükerrerliklerinin ve noksanlıklarının

önlenmesi ve gider rakamlarının daha anlamlı olması gibi yönlerden oldukça önemli ve faydalıdır (Akdoğan, 2002: 83).

Askeri harcamaların yüksekliğinin kamu harcamaları reformunda başlı başına bir sorun olduğu da açıktır. Örneğin, ABD savunma araç gereç ihalelerinde rekabet olmaması kamuoyunun dikkatini bu konu üzerine çekmiş, denetim ve sorumluluğun artmasına yol açmıştır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde askeri teçhizat genelde ithal edildiğinden bu tür sorunlarla daha az karşılaşılır. Ayrıca, güçlü bir askeri kuruluş genellikle askeri personele diğer kamu sektörü ve hatta özel kuruluşlardan daha fazla ücret ve olanak sağlamaktadır. Bu da maliyetleri artıran bir başka unsurdur (Benoit, 1983: 98).

Ülkemizde Bakanlık sayısının fazlalığı, kamu yönetiminin yanlış yapılanmasına neden olurken, siyasal istikrarsızlıklara, savurganlıklara ve verimsizliklere de yol açmaktadır (Şener, 2001: 324). Devletteki bu savurganlıklara kesinlikle son verilmelidir. Başbakan, bakan ve diğer üst düzey bürokratlara “danışman” olarak görevlendirilen kimselerin sayısı sınırlandırılmalı ve makama ehil olmaları için objektif kriterler belirlenmelidir (Aktan, 1999: 5).

Kamu kaynakları olarak ifade edilen kamunun kadro, taşıt, lojman ve sosyal tesislerinin miktar ve bileşimine bakıldığında bunların miktar olarak olması gerekenden daha fazla olduğu ve dağılım yönünden dengesiz bir durum arz ettiği görülmektedir. Bu kaynakların kurumlar arasında dağılımında kamu hizmetinin büyüklüğü ve niteliği değil politik ve sosyal kriterler dikkate alınmaktadır. Ayrıca mevcut kaynakların bir kısmı ya kullanılmayıp atıl halde bırakılmakta ya da hizmet dışı amaçlarla kullanılmaktadır. Zira son yıllarda bu kaynakların bir kısmının elden çıkarılmasına rağmen sunulan hizmetin miktar ve kalitesinde azalma olmaması bunların daha önceleri hizmet dışı amaçlarla kullanıldığının da bir göstergesidir (Arslan, 2002: 12).

Bir tarafta birçok kamu kurumu siyasi partilerin özgür hareket etmeleri nedeniyle aşırı personel durumu yaratırken, diğer tarafta birçok kurumda personel sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu durum etkinsizliğe neden olduğu için düzeltilmesi gerekmektedir. OECD rakamlarına bakıldığında, ülkemizdeki oranların, birçok ülkedeki memur sayıları ve nüfus oranlarının altında olduğu ve OECD ülkelerindeki en düşük oran olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki memur sayısı 2.143.206'dır. Bu sayı boş oranları da içermektedir ve şu andaki dolu kadro sayısı 1.750.000 civarındadır. Dolu kadro temel alındığında memur sayısının toplam nüfusa oranı yüzde 2.2'dir. Diğer ülkeler dikkate alındığında, Fransa'da 4.819.300 memur ve bunların nüfusa oranı 8.2; Kanada'da 2.548.000 memurun nüfusa oranı 8.1, ABD'de 20.572.000 memurun nüfusa oranı 7.5, Yunanistan'da ise, 270.897 memurun nüfusa oranı 2.6'dır (Yıkılmaz, 2010: 6).

Türk kamu yönetiminde etkin bir hizmet planlaması yoktur. Hizmet sunulurken bu hizmetin uzun vadede sağlayacağı katkılar ve ölçek ekonomileri dikkate alınmamaktadır. Yönetim yapısında aşırı merkeziyetçilik, bürokrasi ve kırtasiyecilik mevcuttur. Merkezi yönetim sahip olduğu kaynakları taşra teşkilatına devretmekte çekingen davranmaktadır. Ayrıca aşırı hiyerarşik yapı, yönetimde yetki devrini zorlaştırmakta, sorumluluk üstlenme konusunda kamu personeline imkân vermemektedir. Bu durum hizmetlerde gecikmeye, maliyet artışına ve bu hizmetlerden beklenen faydaların zamanında sağlanamamasına neden olmaktadır (Arslan, 2002: 12).

Kamu harcamalarında israfın ve verimsizliğin en önemli kaynaklarından biri de, şüphesiz ekonomik ya da sosyal açıdan hiçbir katkısı olmayan gösteriş projeleridir. Buna ilişkin örnekler oldukça fazladır: Mevcut olan tam kapasite kullanılamazken, ikinci bir havaalanı yapılması, mevcut trafik yoğunluğunun çok üzerinde kapasiteye sahip çok şeritli otoyolların inşası ve ihtiyaç duyulmayan hizmetler için gereksiz yere yapılan kamu

binaları bunların tipik örnekleridir. İşin ironik yanı, bu tür gösteriş projelerine genelde bunun finansmanını sağlamaya yoksun ülkelerde daha çok rastlanmaktadır (Heald, 1983: 98).

Kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimliliğin sağlanması bağlamında bürokrasinin etkinleştirilmesinde internet ortamı da her geçen gün gelişme göstermektedir. Artık, devletin temel hizmetlerinin birçoğu internet ortamında gerçekleştirilebilir durumdadır. Devlet hizmetlerinin internet ortamında sunulması, birçok açıdan etkinliği artırmaktadır. Birincisi, böyle bir uygulama standartlara göre işlem yapmayı zorunlu hale getirir. Bu da ayrımcılığı, kayırmacılığı ve yolsuzluğu önler. İkincisi, internet ortamında gerçekleştirilen her türlü kamusal işin işlem maliyeti düşer. Üçüncüsü, kamu görevlilerinin işlerinin tanımı daha kolay yapılır, görev ve sorumlulukları daha kolay dağıtılır. Dördüncüsü, kamunun hizmet görme kapasitesi birkaç kat artar. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde mekâna bağımlılık azalır, bu da çalışanlara mesai esnekliği verir. İşlerini internet ortamında takip eden bir kamu görevlisinin bunu yapmak için kamu binasına gitmesi gerekemeyebilir. İşini evinden de rahatlıkla, herhangi bir aksamaya imkân vermeden takip edebilir. Beşincisi, kamu işlerinin denetimi kolaylaşır, işlemler yüz yüze değil, yazışmayla ve formel bir düzlemde yapılacağı için, çalışanların kamusal gücü kendi çıkarları için istismar etmeleri büyük ölçüde önlenir (Demir, 2003:151).

Kırtasiyeciliğin, bu çerçevede bürokratik aşamaların azaltılması, güncelliğini yitirmiş kuralların kaldırılması, kurumların yerleşme biçimlerinde değişiklik ve kâğıda dayalı işlemleri azaltma, iletişim ve bilgi teknolojilerinden yararlanma ve bu yolla mali sistemlerde, satın alma ve ödeme usullerinde, vatandaşla ilişkilerde, iç ve dış iletişim kanallarının geliştirilmesinde iyileştirmeler sağlanmalıdır. Bu amaçla vergilerde ve harcamalarda reform arayışlarına gidilmelidir. □Kurumsal etkilili□ art□mak için daha

küçük ve bağımsız birimler oluşturulmalı, sübvansiyonlar kaldırılmalı, kullanıcı ücretleri gibi yollarla kamu politikalarının kendi kendini besleme kapasiteleri artırılmalıdır. Stratejik planlama, performans yönetimi, toplam kalite yönetimi gibi teknikler uygulanmaya çalışılmalıdır. Kamusal hizmetler doğrudan kamu birimleri yerine, sözleşme yoluyla özel kuruluşlar ya da gönüllü kuruluşlara gördürülmeli (contracting-out); özel kesim-kamu kesimi ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği anlaşmaları, şirketleşme ve özelleştirme uygulamaları artırılmalıdır. Ayrıca kamu birimlerine kendi personel politikalarını ve ücret sistemlerini belirleme konusunda daha fazla yetki verilmelidir (OECD, 1996: 26).

Etkinsizlik ve verimsizliklerin giderilmesi için kamu kesimi muhasebe ve raporlama sisteminde iyileştirmeler yapılmalıdır. Bu iyileştirmelerin sağlanabilmesi için ise, önce bu iyileştirmeleri gerçekleştirecek bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurulda kamu kesimi temsilcileri yanında özel kesim temsilcileri de yer almalıdır. Hazırlanan raporlar yönetim amaçlı, anlaşılabilir ve standart olmalıdır. Muhasebe sistemi sadece bütçenin içerdiği kurumların işlemlerini değil, bütçe dışında kalan kurumların faaliyetlerini de izlemelidir. Bütçe dışında kalan kurumların özel muhasebe sistemlerini oluşturmalarına izin verilmemeli, kamuda muhasebe birliği sağlanmalıdır. Kamu kesiminde belediyeler, özel idareler, fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları gibi ellerinde mali kaynak tutan ve kullanan kurumlar bulunmaktadır. Bunların varlıkları ve sorumlulukları da muhasebe sistemi tarafından kapsanmalıdır. Devlet muhasebe sistemi konu itibarıyla sadece bütçe işlemlerini izlememeli, kamu kesiminin tüm işlemlerini muhasebeleştirilmelidir (Ulusoy, 2003:76).

Reform için hesap verilebilirlik ilkesinin uygulanması gerekmektedir. Hesap verilebilirlik ilkesi, kendilerine kaynak tahsis edilenlerin ya da yetki verilenlerin bu kaynakları ve yetkileri ne kadar iyi kullandıklarını sergileme sorumluluğunu ifade eder,

böylece etkinlik ve verimlilik denetimi yapılmış olur (Gülşen, 2005: 91). Hesap verme kültürünün yerleşebilmesi için, siyasi ve bürokratik olarak liderlik konumuna gelenlerin kendilerini hükümdar gibi görme anlayışını terk etmeleri gerekir. “Verdimse ben verdim” anlayışı yerine kamu kaynaklarının her kuruluşunun etkili kullanılmasına özen gösterildiği konusunda hesap verme hâkim anlayış olmalıdır. Bu nedenle, hesap verme kültürünü geliştirecek iletişim yatırımlarına önem vermek toplumsal olarak verimlilik ve etkililik düzeyinin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Argüden, 2004: 1). Hesap verilebilirlik ilkesinin kamu mali yönetimi açısından önemli yararlarının olacağı beklenmektedir. Bunlar; kamusal yetkilerin yanlış kullanılmasının kontrol altına alınması, kamusal kaynakların hukuka uygun olarak kullanımının güvenceye alınması, yönetim ve kamu işletmeciliği alanında bilginin teşviki ve yayılmasının sağlanmasıdır (Aktan vd., 2004: 234).

Yeniden yapılandırma (restructuring) da sıklıkla başvurulan bir yoldur. Yeniden yapılandırma konusunda unutulmaması gereken nokta bunun kendi başına bir reform olmayıp reforma yönelik bir adım olduğudur. Çünkü kurumlar sadece yapıdan oluşmazlar. Oluşturulan yapının işlenmesi ve bu işleyişe ilişkin ilkeler, kurallar, gelenekler ve örgütsel kültür de kurumun bir parçasıdır. Yeniden yapılanmaya bazen, karar süreçlerinin daha az kademeli hale getirilerek bürokrasinin azaltılması ve saydamlığın güçlendirilmesi amacıyla başvurulmaktadır. Giderek artan biçimde politika belirleme, düzenleme ve doğrudan hizmet sunma birimleri birbirinden ayrılmaktadır. Deneyimler göstermektedir ki yeniden yapılanma oldukça maliyetli bir iş olmasına karşın, her zaman beklenen yararı en azından istenen ölçüde sağlamayabilmektedir (Dupuy, 1999: 77).

Hizmet sunumunda kalitenin esas alınması ve bu amaçla standartlar geliştirilmesi, kamunun örgütlenme ve görev alanlarının yatay anlamda da gözden geçirilerek mükerrerliklerin ortadan kaldırılması, sahipsiz görevler için ilgili birimlerin

görevlendirilmesi de kamu harcamalarında reform için uygulanması gereken unsurlardır (Yılmaz, 2001: 93).

Özetlenecek olursa, kamu giderlerini disiplin altına alabilecek yapısal reformlar tam anlamıyla gerçekleştirilmediğinden kamu giderleri, kamu gelirlerinden daha fazla artmaktadır. Kamu gelirlerinin GSMH'nın %50'sine yaklaşan kamu harcamalarını karşılamasının mümkün olmadığı bu ortamda yüksek bütçe açıkları ortaya çıkmaktadır. T.C. tarafından hibe olarak karşılanmakta olan yerel nitelikli harcamalar dikkate alındığında açık daha da büyümektedir (www.yhb.gov.tr).

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ise şu sonuca varmıştır: “Kamu kuruluşlarındaki israfın büyüklüğü dikkate alınarak Dünya Ekonomik Forumu tarafından 30 OECD ülkesi arasından 2003 yılı sonu itibariyle yapılan değerlendirmede; kamu kuruluşlarında en az israf yapan ülke Finlandiya iken, en çok israfın olduğu ülke ise Türkiye olarak belirlenmiştir” (Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, 2009: 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KARAMAN İLİ BELEDİYESİNİN HİZMETLERİ VE HİZMETLERİNİN ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde öncelikle araştırma bölgesinin coğrafi konumu, sosyal, sanayi ve zirâi yapısı üzerinde kısaca durulmuştur. Ardından belediye hizmetlerinin etkinlik ve verimliliğine yönelik olarak, Karaman Belediyesi'nin farklı birimlerinde çalışan personeli üzerinde bir anket uygulanmış ve elde edilen bulgular değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

3.1. Karaman İlinin Genel Tanıtımı

3.1.1. Coğrafi Konumu

Karaman, İç Anadolu Bölgesinin güneyinde, Konya, Mersin ve Antalya illeri arasında Orta Toroslar'ın kuzey eteğindedir. Güneyi ve doğusu dağlık, kuzeyi ovalıktır. Yüzölçümü 9.393 km², denizden yüksekliği 1033 metredir. Karaman'ın kuzeyi farklı jeolojik zamanlara ait oluşumların bir arada bulunduğu bir yapı özelliği gösterir. 2271 metre yüksekliğinde volkanik bir kütle olan Karadağ'ın çevresinde Kızıldağ ve Kalay Dağları bulunur. Yayla turizmine elverişli olan Karaman'ın dağlık kesimleri ve vadileri boyunca uzanan uzun düzlükler, dağ köylerinin tarım alanlarını oluşturmaktadır. İlk çağlardan bu yana birçok medeniyetlerin yaşadığı Karaman'da, orman alanlarının bilinçsizce tahrip edilmesi sonucunda; orman örtüsü genellikle dağların yüksek kesimlerinde görülmektedir. Hotamış Gölü, Akgöl ve Süleymanhancı gölleri eski bir içdenizin kalıntılarıdır. Güney dağlık kesimden kuzeye doğru akan Yeşildere, Gödetçayı ve

Deliçay vadilerinde oldukça uzun ve büyük doğal mağaralara rastlanmaktadır (Karaman Valiliği, 2000: 20-21).

3.1.2. Sosyal Yapı

Çayır ve meralarda hayvancılık yapılır. Karaman ve Akkaraman koyunları meşhurdur. Bu koyunların özelliği kuyruklarının çok büyük olmasıdır. Koyun, keçi, sığır beslenmektedir. Arıcılık gelişmiştir. İl topraklarının %30'u ormanlarla kaplıdır. Ermenek ve Toroslar üzerindeki ormanlardan tomruk, tel direği, maden direği, sanayi odunu ve yakacak odun elde edilir. Kızılçam ormanlarından senede ortalama 70.000 kg reçine üretilmektedir. 88 orman içi veya kenarı köyü vardır. Karaman, maden bakımından fazla zengin değildir. Ermenek'te linyit kömürü çıkarılarak, çevrenin yakacak ihtiyacı karşılanır. İl topraklarında manganez ve magnezit vardır (<http://www.cografya.gen.tr>).

5084 sayılı Teşvik Kanunu kapsamında yer alan Karaman; deprem riskinin az olması, limana yakın olması, yetişmiş iş gücü potansiyeli ve asayiş açısından güvenli iller arasında yer alması nedeniyle yatırımcıların tercihi olmaktadır (<http://www.mevka.org.tr>).

3.1.3. Sanayi ve Zirâî Yapı

Tarıma dayalı sanayi üretiminde çok ileri bir düzeyde olan Karaman, bol ve ucuz hammadde üretimi ile de İç Anadolu Bölgesi'nin gözbebeği durumundadır. Karaman İli'nin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olup, tarıma dayalı sanayi sektöründe büyük bir gelişme göstermiştir (Karaman Verimliliği Artırma Projesi, 2004: 391).

Karaman İli'nde, tarım iş kolunda çalışanların toplam istihdam içindeki oranı % 65,01'dir. Bu oran, ilin içinde bulunduğu bölgenin (% 61,35) ve Türkiye ortalamasının üzerindedir (% 48,38). Sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdam içindeki oranı

% 11,14 ile bölge ortalamasının (% 7,06) üzerinde iken, Türkiye ortalamasının (% 13,35) altında kalmaktadır (Dilbaz, 2005: 91).

Tarım sektörünün il için önemli bir faaliyet alanı olması ve Türkiye’de tarım sektöründe ücretsiz aile işçiliğinin yaygın olması nedeniyle, ücretli çalışanların toplam istihdama oranı, bölge ve ülke ortalamasından oldukça düşüktür (% 28,76) (Özel, 2004: 64).

Karaman ili 1990’lı yıllarda ekonomik yönden atılım göstermiştir. Doğu Bloğu ülkelerin dağılması, il bazındaki öncü işletmelerin başarı sağlaması, yurtdışında çalışanların işveren olarak ile dönmesi ve know-how getirmesi ve devlet teşviklerinin yatırımları özendirilmesi bu dinamiği başlatan nedenler olmuştur. Tarım ve hayvancılığın büyük önem taşıdığı ilde sanayinin gelişimi de tarıma dayalı olarak gerçekleşmiştir. Bisküvi, gofret ve diğer çikolata kaplı ürünler ile un ve bulgur üretiminin önemli miktarlara ulaşması, bu alanlardaki yan sanayinin de gelişimine ön ayak olmuştur. Gıda makineleri, ambalaj ve paketleme sanayileri de Karaman ilinde gelişme gösteren sektörlerden olmuştur (Karaman Verimliliği Artırma Projesi, 2004: 3).

Üretimde bulunan tesislerden 29’u gıda, 3’ü yem, 8’i ambalaj, 3’ü tekstil, 1’i plastik, 6’sı maden, 1’i boya, 2’si mobilya ve orman ürünleri, 1’i bordur, 14’ü makine ve metal, 7’si soğuk hava ve entegre tesisi, 1’i de LPG dolun tesisidir. Değişik sektörlerde 14 tesis ise gayri faal haldedir. 5084 Sayılı Teşvik Kanunu gereği Organize Sanayi Bölgesi (OSB)’nde bedelsiz arsa başvurusunda bulunan firmalardan 12’si yatırımını tamamlamış, 7’si inşaat, 12’si de proje safhasında olup toplam 31 firmaya bedelsiz arsa tahsisi yapılmıştır. Şu an OSB’nde çalışan işçi sayısı 7365 kişidir (<http://www.mevka.org.tr>).

Tablo 9: Yıllar İtibariyle Kamu Tarım ve Genel Sanayi Sektörü Yatırımları: Türkiye Geneli ve Karaman

Yıllar	Türkiye Geneli Tarım	Karaman Geneli Tarım	Türkiye Geneli Sanayi* (GSMH'daki payı, cari fiyatlarla bin YTL)	Karaman Geneli Sanayi
1999 (milyon TL)	242 340 000	700.000	17.973.866	213 000
2000 (milyon TL)	397.000.000	1.300.000	29.027.782	550 000
2001 (milyar TL)	503 060	1.300	45.881.462	515
2002 (milyar TL)	823 710	2000	70.034.336	1500
2003 (milyar TL)	1 141 525	2	88.813.240	500
2004 (milyar TL)	1 167 450	2	107.061.273	-
2005 (bin ytl)	1 355 271	3001	123.669.004	-
2006 (bin ytl)	1 336 525	9131	147.264.087	-
2007 (bin ytl)	1 508 710	12.602	168.788.331	400
2008 (bin ytl)	1 468 741	11 739	187.040.009	450
2009 (bin tl)	2 771 148	17 850	Veri yok	-
2010 (bin tl)	3 666 606	19 601	Veri yok	-
2011 (bin tl)	4 548 530	Veri yok	Veri yok	Veri yok

Kaynak: <http://www2.dpt.gov.tr/kamuyat/sekgenozet.html> Erişim Tarihi: 14.02.2011

*Sanayi verileri

Tablo 9'la ilgili genel bir açıklama yapılacak olursa, ilk göze çarpan durumun Karaman'da her yıl tarıma yatırım yapılırken, sanayiye 2004'ten 2006'ya kadar ve 2009 ile 2010 yıllarında hiç yatırım yapılmadığıdır. Karaman geneli sanayi verileri tarım verilerinin yanında oldukça küçük kalmaktadır. Göze çarpan ikinci durum, Karaman geneli tarımın Türkiye geneli tarımın yanında küçümsenemeyecek kadar büyük olmasıdır. Türkiye geneli tarıma en büyük yatırım ödeneği tabloya göre 2011 yılında ayrılmıştır. Türkiye geneli sanayile ilgili elde edilen veriler kamu sektörünün değil, sanayinin GSMH'daki payını gösteren değerlerdir. Söz konusu değerler her geçen yıl bariz bir şekilde artış göstermişlerdir. Bu da Türkiye'nin sanayi sektöründe büyük ilerlemeler elde ettiğinin bir kanıtıdır.

3.1.4. Karaman'da Yıllara Göre Kamu Harcamaları

Karaman'da yıllara göre kamu harcamaları sektörel bazda bir tablo yardımıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Burada göze çarpan sektörler içinde başta tarım, enerji ve eğitim gelmektedir.

Tablo 10: Yıllara Göre Karaman İli Sektörel Kamu Harcamaları (2000-2008)

YILLAR	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tarım Sektörü	1300000	1300	2000	2	2	3001	9131	12602	11739
Devlet Su İşleri (Karaman 1. ve 2. merhali)	1300000	1300	2000	2	2	3001	9131	10000	20000
Enerji Sektörü	500000	4500	6000	108000	52	293	293000	251751	200000
Devlet Su İşleri (Ermenek Barajı ve HES)	500000	4500	6000	108000	52	293	293000	251751	200000
Konut Sektörü	75000	100	139	290	-	-	-	104	-
Köy hizmetleri Genel Müdürlüğü(Lojman inşaatı)	75000	100	139	290	-	-	-	-	-
Eğitim Sektörü	355000	1872	2376	651	1300	1598	2670	4129	6380
MEB Ortaöğretim Gn.Md.	-	1170	800	-	-	1297	2070	3070	3750
Kültür ve Turizm Bakanlığı	-	-	50	1	100	1	500	1000	1390
Selçuk Üniversitesi	25000	200	326	3500	1200	300	100	50	-
Yurt-Kur Gn.Md.	330000	500	1200	-	-	-	-	-	-
Sağlık Sektörü	640000	501	1010	3501	850	1610	2900	500	800
Sağlık Bakanlığı	50000	1	10	1	350	1610	2900	500	800
SSK Başkanlığı	590000	500	1000	3500	500	-	-	-	-
Diğer Kamu Hizmetleri	1770500	1435	5405	4695	9200	16856	6306	14615	18464
Köy Hizmetleri Gn.Md.(Köy İçme Suyu Yapımı)	378000	10	150	45	-	-	-	-	-
Maliye Bakanlığı	-	-	700	1350	1700	600	-	-	-
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	550000	515	1500	500	-	-	-	400	450
İller Bankası Gn.Md.	149500	910	3055	2800	7500	14000	-	-	3974
Adalet Bakanlığı	-	-	-	-	-	358	-	84	90
Jandarma Genel Komutanlığı	-	-	-	-	-	860	-	-	-
Emniyet Gn. Md.	-	-	-	-	-	1038	440	534	190
Gelir İdaresi Başkanlığı	-	-	-	-	-	-	400	-	-
Ceza İnf.Kur.Tutukevi	-	-	-	-	-	-	4466	3106	3050
TCK Genel Müdürlüğü	1	1	-	-	-	-	73	410	1002
Ulaştırma Sektörü	1	1	-	-	-	-	73	410	1012
Tarım Reformu Gn. Md.	-	-	-	-	-	-	-	2602	1739
Madencilik Sektörü	-	-	-	-	-	-	-	473	397
MTA Gn.Md.	-	-	-	-	-	-	-	288	397
TPAO Gn.Md.	-	-	-	-	-	-	-	185	-
BİB Afet İşleri Gn.Md.	-	-	-	-	-	-	-	104	-
SHÇEK Gn.Md.	-	-	-	-	-	-	-	500	900
KMÜ	-	-	-	-	-	-	-	-	1000
PTT Gn. Md.	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Gençlik ve Spor Gn.Md.	-	2	-	-	-	-	-	-	50
TOPLAM	3.947.501 (milyon TL)	9.709 (milyar TL)	16.930 (milyar TL)	117.139 (milyar TL)	63.352 (milyar TL)	316.065 (bin YTL)	314.080 (bin YTL)	284.584 (bin YTL)	238.792 (bin YTL)

Kaynak: http://www.dpt.gov.tr/kamuyat/il.html?2000_70 Erişim tarihi: 23.04.2010

Sektörel kamu harcamaları yönetsel işlevlerine göre kamu harcamaları anlamına gelmektedir. Yukarıdaki tablodan yıllara göre Karaman ilinin kamu harcamalarının sektörel dağılımına bakılacak olursa tarım sektöründe 2000 yılında 1.300.000 milyon TL harcama yapıldığı, bu harcamanın başlıca sebebinin 2000 yılında pilot illerde başlatılıp 2001 yılında ülke geneline yayılmış olan “Doğrudan Gelir Desteği” uygulaması olduğu açıktır.

Karaman’da 2000 yılında gerçekleştirilen ihracatın %90’dan fazlası tarım ürünlerine dayalı sanayi ürünleridir. Gıda sanayi ürünleri olan bu ürünlerin içinde de en fazla yeri bisküvi ve türevleri almaktadır (Çelik, 2003: 7). 2003 ve 2004 yıllarında tarım ürünlerine ayrılan ödenekte ciddi bir düşüş, diğer yıllarda yine kademeli yükseliş gözlenmektedir.

Devlet Su İşleri’ndeki (Karaman 1. ve 2. merhali) harcamalar da son iki yılın haricinde tarım sektörüne yapılan harcamalarla aynıdır. Tablodaki son iki yıl olan 2007 ve 2008’de yapılan kamu harcamaları sırasıyla 10.000 ve 20.000 bin YTL’dir. Devlet Su İşleri’nin Ermenek Barajı ve HES inşaatına yapılan harcamalar 2000 yılında 500.000 milyon TL, 2001 yılında 4.500 milyar TL, 2002 yılında 6000 milyar TL, 2003’te 108.000 milyar TL, 2004’te 52 milyar TL, 2005’te 293 bin TL, 2006’da 293.000 bin TL, 2007’de 251.751 bin TL ve 2008 yılında 200.000 bin TL’dir. Bu yıllar içinde enerji sektöründe yapılan harcamalar Ermenek Barajı ve HES inşaatına yapılan harcamalarla aynı seviyededir.

Konut sektörüne 2000 yılında 75.000 milyon TL, 2001 yılında 100 milyar TL, 2002’de, 2003’te ve 2007’de sırasıyla 139 milyar TL, 290 milyar TL ve 104 bin YTL yapılmıştır; 2004, 2005, 2006 ve 2008 yıllarında hiç harcama yapılmamıştır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün lojman inşaatına 2000 – 2003 yılları arası harcama yapılmıştır, son yıllarda lojman inşaatı bittiğinden dolayı harcama yapılmamıştır.

Eğitim sektörüne tabloda aralıksız her yıl harcama yapılmıştır. Zira eğitim kamu yatırımlarının içinde uzun vadede en çok getiri sağlayacak olan sektörlerinden biridir. 2000 yılında eğitime yapılan yatırım 355.000 milyon TL, 2001 yılında 1.872 milyar TL, 2002’de 2.376, 2003’te 651, 2004’te 1300 milyar TL. 2005 yılında bu harcamalar 1.598, 2006’da 2670, 2007’de 4129 bin TL ve 2008 yılında ise 6.380 bin YTL’dir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’ne yapılan ödenek ise nispeten düşüktür. 2000, 2003 ve 2004 yıllarında hiç yokken, 2001 ve 2002’de 1170 ve 800 milyar TL olarak seyretmiş ve 2005’ten 2008’e kadar kademeli olarak artmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığına ayrılan ödenek ise küçüktür. 2000 ve 2001 yılında hiç yokken; 2002, 2003 ve 2004 yılları arası sırasıyla 50, 1 ve 100 milyar TL, 2005, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında ise 1, 500, 1000, 1390 bin YTL’dir.

Selçuk Üniversitesi’ne ayrılan ödenek 2000 yılında 2500 milyon TL, seyreden diğer yıllarda sırasıyla; 200, 326, 3500, 1200 milyar TL ve 50, 100 ve 300 bin YTL’dir. 2008 yılında ise devlet tarafından Selçuk Üniversitesine hiç ödeme yapılmamıştır. Üniversiteler giderlerini ayrıca kendi katma bütçelerinden finanse ettikleri için, Selçuk Üniversitesinin kesin harcamaları bu tabloda gösterilmemektedir. Ayrıca 2007 mayıs ayında Karaman’daki Üniversite Selçuk Üniversitesi’nden ayrılarak bağımsız Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Yurt Kur Genel Müdürlüğüne 2000, 2001 ve 2002 yıllarında sırasıyla 330000 milyon TL, 500 milyar TL ve 1200 milyar TL gibi bir harcırah ayrılmıştır, fakat takip eden diğer yıllarda Yurt Kur'un bütçesine para aktarılmamıştır.

Sağlık kuşkusuz en çok harcama gerektiren sektörlerden biridir. Yukarıdaki tabloda Sağlık Sektörü, Sağlık Bakanlığı ve SSK Başkanlığı ayrı ayrı harcama kalemleri olarak gösterilmiştir. Bunları toplayacak olursak, karşımıza çıkan matrah daha da büyüyecektir. Bu üç sektöre en çok harcama 2000 yılında yapılmıştır. 2000 yılında bu üç sektöre ayrılan ödenek her birinde ortalama 6000 milyon TL civarındadır. Harcamalardaki bu artışın bir nedeni de sağlık sektöründe her şeyin bilgisayar ortamına dökülmesi, dolayısıyla bilgisayar ve benzeri teknolojik araç gereç alımıdır.

Karaman'da diğer kamu hizmetlerinde 2000 yılında yüksek bir meblağ harcanmıştır. Bu meblağ 1.770.500 milyon TL'dir. İzleyen yıllarda bu kamu hizmetlerine yapılan harcamalar tabloda görüldüğü gibi oldukça düşmüştür.

2000 yılında köylere içme suyu aktarımı ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne 378.000 milyon TL harcama yapılmıştır. Ertesi yıl önemli bir düşüşle bu miktar 10 milyar TL'ye gerilemiştir. 2002 yılında ise ciddi bir artışla bu miktar 150 milyar TL'ye yükselmiştir. 2003 yılında 45 milyar TL harcama yapılmışken, takip eden yıllarda hiç harcama yapılmamıştır.

Tablodan izlenebileceği gibi, Maliye Bakanlığı'na ayrılan ödenek yalnızca 2002 ila 2005 yılları arası sırasıyla; 700, 1350, 1700 milyar TL ve 600 bin YTL'dir. 2000, 2001, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında Maliye Bakanlığı'na harcama yapılmamıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na 2000-2003 arası dönemde sırasıyla 550.000 milyon TL 515, 1500 ve 500 milyar TL harcama yapılmıştır. 2004, 2005 ve 2006 yıllarında

harcama yokken, 2007 ve 2008'de ise 400 ve 450 bin YTL harcamanın yapıldığı görülmektedir.

İller Bankası Genel Müdürlüğüne ayrılan ödenek 2000 yılı için 149.500 milyon TL'dir. 2001-2004 yılları arası yapılan harcamalar sırasıyla; 910, 3055, 2800 ve 7500 milyar TL'dir. 2006 ve 2007 yıllarında ödenek ayrılmamıştır. 2008 yılında ise 3974 bin YTL'lik bir harcama söz konusudur.

Adalet Bakanlığı diğer kurumlarla kıyaslanınca, çok daha az ödenek ayrıldığı göze çarpmaktadır. Tabloya göre, sadece 2005, 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla 358, 84 ve 90 bin YTL harcama yapılmıştır.

Jandarma Genel Komutanlığına ise sadece 2005 yılında 860 bin YTL toplu ödeme yapılmıştır. Karaman Emniyet Genel Müdürlüğü'ne 2005 ila 2008 yılları arası 1038, 440, 534 ve 190 bin YTL kamu harcaması ayrılmıştır. Diğer yıllarda ise ödenek ayrılmamıştır. Gelir İdaresi Başkanlığına yalnızca 2006 yılında 400 bin YTL ayrılırken, Ceza İnfaz Kurumu Tutukevlerine 2006, 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla; 4466, 3106 ve 3050 bin YTL ayrılmıştır.

Karaman Türk Ceza Kanunu Genel Müdürlüğüne aynı yıllarda 73, 410 ve 1002 bin YTL ve Ulaştırma Sektörüne ise yine aynı yıllarda 73, 410 ve 1012 bin YTL ayrılmıştır. Tabloya göre bundan önceki yıllarda harcama yapılmamıştır. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'ne yalnızca 2007 ve 2008 yıllarında 2602 ve 1739 bin YTL, Madencilik Sektörü'ne ve MTA Genel Müdürlüğü'ne sırasıyla aynı yıllarda 473, 397, 288 ve yine 397 bin YTL harcama ayrılmıştır.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü'ne ve BİB Afet İşleri Genel Müdürlüğü'ne sadece 2007 yılında 185 ve 104 bin YTL ödenek ayrılmıştır. Sosyal

Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne devlet tarafından yapılan harcama yalnızca 2007 ve 2008 yıllarında 500 ve 900 bin YTL'dir. Selçuk Üniversitesi'nden ayrılan Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'ne yapılan ilk ödeme 2008 yılında 1 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir. PTT Genel Müdürlüğü ve Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne yalnızca 2008 yılında 10 ve 50 bin YTL harcama yapılmıştır.

Sonuç olarak Karaman'a toplamda 2000 yılında 3.947.501 milyon TL, 2001 yılında 9.709 milyar TL, 2002 yılında 16.930 milyar TL, 2003 yılında 117.139 milyar TL, 2004 yılında 63.352 milyar TL, 2005 yılında 316.065 bin YTL, 2006 yılında 314.080 bin YTL, 2007 yılında 284.584 bin YTL ve 2008 yılında ise 238.792 bin YTL'lik kamu harcaması ayrıldığı görülmektedir.

3.2. Karaman Belediyesi Hizmetlerinin Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Uygulama

3.2.1. Literatür Taraması

Demir (2009)'da, kamusal harcamaların toplumsal algısı anket yöntemiyle ölçülmüş ve kamusal harcamaların algılanmasına etki eden temel faktörler “ordered probit regresyon analizi” ile belirlenmiştir. Çalışmada; kurumsal kalite, yolsuzluk, mali bağlantı, vergi yükü, denetim, adalet ve eğitim etken faktörler olarak ele alınmıştır. Anket çalışmasından elde edilen veriler kullanılarak yapılan analizlerde toplumda kamusal harcamalar konusunda negatif bir algının olduğu görülmektedir. Kuşkusuz, bilimsel açıdan bir algının tespit edilmesi önemlidir. Ancak, daha önemli olan bu algıya etki eden faktörlerin belirlenmesidir. Bu bağlamda, kamusal harcamaların algılanmasını etkileyen en önemli hususlar olarak kurumsal kalite, yolsuzluk algısı, mali bağlantı bilinç düzeyi, subjektif vergi yükü, denetim, adalet ve eğitim faktörleri ön plana çıkmaktadır. Yapılan

faktör analizi sonucunda kurumsal kalite algısı arttıkça kamusal harcamalardaki savurganlık algısının azaldığı görülmektedir. Yolsuzluk konusunda anketörlerde %86 oranında ülkemizde çok fazla yolsuzluk yapıldığı düşüncesi mevcuttur. Mali bağlantı bilinci, vergilerin kamusal harcamaları karşılamak üzere ödendiği anlamına gelmektedir. Yapılan regresyon analizinde mali bağlantı bilinci azaldıkça kamusal harcamalarda savurganlık yapıldığına dair algı artmaktadır. Bu yüzden özellikle mali bağlantı bilincinin oluşumuna katkıda bulunacak eğitim faaliyetlerinin yanı sıra, kamusal harcamalarda şeffaflık ve hesap verilebilirlik sağlanmalı, kamusal harcamalar ile ilgili olarak yapılan denetimler konusunda kamuoyu tatmin edilmelidir. Sübjektif vergi yükü konusu ise yapılan analizlerde kamusal harcamaların algılanmasına etki eden en önemli ikinci faktör olarak tespit edilmiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre sübjektif vergi yükü arttıkça kamusal harcamalardaki savurganlık algısı da artmaktadır. Diğer taraftan, devlet ve kurumlarının itibarını ifade eden kurumsal kalitenin arttırılması gerekmektedir. Kurumsal kalitenin bir enstrümanı sayılan yolsuzlukla mücadelenin etkin bir şekilde yapılması konusunda gerek siyasi gerekse hukuki kararlılık gösterilmesi ve sürdürülmesi gerektiği çalışmada vurgulanmıştır.

Arslan (2002)'de kamu harcamalarını daha iyi bir zemine oturtabilmek yönünden verimlilik, etkinlik ve denetim kavramları ile bu kavramlar açısından Türkiye'de kamu harcamalarının yapısı ve durumu üzerinde durulmuş, bunlarla ilgili olarak, performans denetimi, toplam kalite yönetimi gibi kavramlar irdelenerek bu konularda değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, kamu kaynakları (üretim faktörleri), özellikle taşınmaz mallar yerinde ve zamanında kullanılmamakta, atıl halde bırakılmakta ve dolayısıyla bunlardan elde edilecek faydalardan mahrum kalınmaktadır.

Sökenoğlu (2008)'de bütçeleme sisteminde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile gerçekleştirilen değişikliğin kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlayıp sağlayamayacağı yönünde değerlendirme yapmaya yönelik bir inceleme yapılmıştır. Çalışmada bütçe kavramı, fonksiyonları ve bütçeleme sistemleri ve kamu harcamaları incelenmiştir. Sonuç olarak yeni uygulamaya konulan 5018 sayılı kanunun başarılı olması ve amaçlanan hedeflere ulaşılabilmesi için bu kanunun eksik yönleri tespit edilerek gerekli iyileştirmeler yapılması gerektiği, kırtasiyecilik işlerinin azaltılması gerekliliği, kanunu uygulayanların kanunun amacı konusunda bilgilendirilmesi ve yetki kimdeyse sorumlunun da o olduğu anlayışı aşılmalıdır. Çalışmada elde edilen ana fikir, geçmişten günümüze süregelen bütçeleme sistemlerinin kamu harcamalarında etkinlik ve verimliliği artırma konusunda yetersiz olduğu için ülkelerin bütçeleme sistemlerini sürekli olarak yenilemeye ve geliştirmeye çalışmaları gerektiğidir.

İğdeli (2004)'te kamu harcamalarının planlanması ve etkinliği ile ilgili ortaya konulan sonuçlar şöyledir: devletler görevlerini yerine getirirken, temel bir ekonomik sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu temel sorun; veri kaynaklarla (sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri alanlardaki gelişmelere bağlı olarak) sürekli artış gösteren kamu harcamalarını karşılama zorunluluğudur. Bu sorunun çözümü için, kamu harcamalarının planlanması ve etkinliği büyük önem taşımaktadır. Kamu harcamalarının planlanmasında ve etkinliğin sağlanmasında, fayda maliyet analizi yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Fayda maliyet analizi çerçevesinde orta vadeli harcama sistemi sorunun çözümüne uygun bir sistem olarak görülmektedir. Bu sistemin başarısı ekonomik ve siyasal istikrarın yanı sıra, ülkedeki siyasal sisteme de bağlıdır. Bir ülkenin harcama yapısı belirlenirken; ekonomik koşulların yanında; ülkenin gelişmişlik düzeyi, yönetim sistemi, jeopolitik konumu ve siyasi kültürü de dikkate alınmalıdır. Kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik sağlanması için

popülist uygulamalardan kaçınılmalı ve kaynak kullanımında israfın önüne geçilmelidir. Kamu harcamalarının planları için yasal güvenceler getirilmelidir.

Söyler (2006), 5018 sayılı Kanun'la oluşturulan yeni kamu mali yönetim sisteminin üç önemli sacayağından birini oluşturan bütçe teknik ve süreçleri açısından artı ve eksi yönleri ile değerlendirmektedir. Buna göre çalışmada; stratejik planlama sürecine girilmesinin devletin kıt kaynaklarının daha öncelikli ihtiyaçlara tahsisi açısından son derece olumlu bir yenilik olduğu; çok yıllık bütçeleme tekniğine girilmesinin bütçenin bir yönetim aracı olarak kullanılması ve plan-bütçe ilişkisinin kurulması açısından olumlu olarak değerlendirildiği; performans esaslı bütçeleme tekniğine geçilmesinin, kamu yönetiminin mevcut kaynakla en yüksek çıktıyı elde edebilmesi açısından olumlu bulunduğu, ancak bunun başarısının performans göstergelerinin sağlıklı belirlenmesine ve performans denetiminin iyi işletilmesine bağlı olduğu vb. tespitler yapılmaktadır.

Karaaslan (2003), kamu harcamalarında etkinlik sağlama yöntemi olarak fayda-maliyet analizi araştırmasında, kamu yatırımlarının özelliklerini, fayda ve maliyetlerin kapsamını, fayda ve maliyetlerin hangi kriterlerle değerlendirileceğini, en iyi kriterin hangisi olduğunu, belirsizliğin gölge fiyatı, yani bir malın belli bir teknoloji içinde, üretim maliyetlerine bağlı olarak oluşan fiyatı ile piyasadaki fiyatı arasındaki fark ile nasıl ortadan kaldırılacağını ve bazı kamu projelerinin değerlendirme tekniklerini incelemeye çalışmıştır. Proje değerlemelerinde Net Bugünkü Değer Yöntemi, en doğru proje seçiminin yapılmasını sağlayacak metot olarak görülmüştür.

Uçar (2004), hizmette yerellik ilkesinin benimsenmesi ve yönetimden yönetişim uygulamasına geçiş ile belediye hizmetlerinin etkinliğinin, dolayısıyla verimliliğinin ne kadar artacağı ve demokrasinin temel artısı olan katılımcılığa ne ölçüde yer verileceği üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede öncelikle hizmette yerellik kavramı

üzerinde durulmuş, bu ilkenin Türkiye'deki yerel yönetimler ile Avrupa yerel yönetimleri üzerindeki etkileri Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı altında vurgulanmıştır. Ülkemizde yerel yönetimlerin işleyişi başkan ağırlıklı olduğu için merkeziyetçi yapının hala sürdürülmekte olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla hizmetlerin etkinliği açısından hizmette yerellik ilkesinin ve yine katılım boyutunu genişletecek olan, böylelikle yerel yönetimlerin verimliliğini artırması beklenen çok aktörlü yönetimin yani yönetişimin hayata geçirilmesi aksamaktadır. Yerel yönetimlerin ve dolayısıyla yerel hizmetlerin etkinliğini artıracak olan bu iki uygulamanın, gerekli düzenlemeler yapılarak hayata geçirilmesinin hem vatandaşın, hem de devletin yararına olacağı önerilmiştir. Öte yandan yönetişim ile yapılmak istenen şeyin, yerel yönetimlerde merkezin etkisinin azaltılarak, çoğulcu yapıların yerel yönetim hizmetlerinde etkin hale getirilmesi olduğu ifade edilmiştir. Bilhassa yerel yönetimlerin yerel hizmetlerin sunumunda etkinliğini, verimliliğini ve ekonomikliğini artırmak için Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şart'ında da bu yönde maddeler konmuş, hatta Şart'ın dördüncü maddesinin üçüncü fıkrasında hizmetlerin etkinliği, verimliliği ve ekonomikliği açısından halka en yakın yönetimin sorumluluğu yüklenmesi öngörülmüştür. Gelişmiş Avrupa ülkelerinin çoğu gibi bu Şart'a imza koyan Türkiye de, bu Şart'ın öngördüğü; verimlilik, etkinlik ve ekonomiklik boyutlarının yerel hizmetlerin sunumuna yansıtılması gerektiği önerilmiştir. Bu yapıldığında daha çok müşteri (vatandaş) memnuniyeti, daha çok katılım, daha çok ekonomiklik ve verimlilik elde edileceği vurgulanmıştır.

Ekinci ve Yılmaz (2002), kamu örgütlerinde yönetsel etkinliğin artırılması üzerine Sivas il merkezinde bir uygulama yapmışlardır. Sonuç olarak; değişmeyen tek şeyin değişim olduğu günümüzde, örgütsel etkinliğin sürekli olarak optimal düzeyde tutulmasında yaşamsal bir fonksiyon yüklenen örgüt yönetiminin bu fonksiyonunu her

düzeydeki yönetici personelin desteği olmadan gerçekleştirmesinin mümkün olmadığı ve yöneticilerin örgütsel etkinliğin optimizasyonunda gerekli katkıyı sağlamasının ise ancak yönetsel etkinliklerinin artırılması sayesinde gerçekleşeceği tespitleri yapılmaktadır.

Çavuşoğlu (2008), 1987-2003 dönemi üçer aylık verilerini kullanarak kamu gelirleri ve harcamaları arasındaki ilişkiyi ekonometrik olarak incelemiştir. Çalışmada konsolide bütçenin gelirler ve harcamalar kalemleri GSMH zımnî deflatörü ile deflate edilerek kamu kesimi reel gelirleri (T) ve harcamaları (S) elde edilmiştir. Kamu gelirleri ve harcamaları arasındaki ilişkinin tahmininde sabit fiyatlarla GSMH (Y) ve üç ay vadeli ağırlıklandırılmış mevduat faiz oranı (R) da kontrol değişkenleri olarak kullanılmışlardır. Ancak, bu değişkenlerin analizlere dâhil edilip edilmeyeceğine, literatürde yer alan çalışmalarda yapıldığı gibi bir ön kabul kullanılarak değil, bir sınama istatistiği kullanmak suretiyle istatistiksel olarak karar verilmiştir. Çalışmada, kamu gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki ilişkinin ortaya konulmasında kullanılan ekonometrik yaklaşımın her bir aşaması, çalışmanın bölümlerinde kısaca açıklanmıştır. Çalışmadan çıkarılan sonucun, Türkiye ekonomisinde vergi yükünün ağır olduğu, adil olmadığı ve tabana yayılması gerektiğine ilişkin düşüncelerle paralellik taşıdığı düşünülmektedir. Bütçe dengesi dinamiklerinin harcama-vergi hipotezi ile açıklandığı bir ekonomide; vergi yükünde rahatlama yaratmanın ancak harcamalarını kısma yoluyla gerçekleştirilebileceği öngörülmektedir. Ancak, Türkiye ekonomisinde yaşanan deneyimler, bütçe dengesinin iyileştirilmesine yönelik politikalarda kamu harcamalarını azaltıcı önlemlerin uygulanmasının sosyal ve iktisadî kaygılardan ötürü güç olması nedeniyle, hükümetlerin dolaylı vergilere ve özelleştirme gelirlerine başvurmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Zamanlar arası bütçe kısıtı altında, kamu harcamalarını kontrol edemeyen hükümetlerin, vergi mükellefi sayısını artırıcı, vergi kayıp ve kaçaklarını azaltıcı ve böylece vergi

tabanını genişletici politikalara yönelerek, vergi gelirlerini artıran politikalara ağırlık vermesi gerektiği, bu çalışmanın bir politika önerisi olarak kabul edilebilir.

Gökçe (2000)'de, vatandaşların yerel yönetimlere yönelik düşünceleri ve yönetime katılma ile hizmet etkinliği konularına bakış açıları uygulanan bir anketle saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma bulgularından ortaya çıkan önemli bir nokta, deneklerin yaş, cinsiyet, meslek, gelir, eğitim-öğrenim düzeyi yönünden fark gözetilmeksizin yerel yönetimler ilişkin konu ve sorunlarla ilgili olduklarıdır. Deneklerin yaklaşık yarısından fazlası yerine getirilen hizmetleri yeterli bulurken, belli bir kesim yetersiz bulmuştur. Denekler açısından bir belediye başkanının sahip olması gereken nitelikler arasında sırasıyla; yaptığı başarılı hizmet, kişilik ve dürüstlük, dindarlık ve siyasi fikre uyumluluk gelmektedir. Katılımın önemli koşullarından biri bilgilendirme ve bilgilendirme süreci olduğundan, katılım yönünden önemli olan bir bulgu ise, deneklerin sadece % 40'ının hak ve sorumluluklarını bildikleri, geri kalan kısmın ise bu konuda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıklarıdır. Alan araştırması bulguları, deneklerin önemli bir çoğunluğunun (% 83,3) herhangi bir siyasi partiye üye olmadıklarını, ancak yine önemli bir çoğunluğun (% 73,5) belediye kararlarını etkilemek amacıyla dernek, vakıf ya da spor kulübü gibi herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olabileceğini belirttiğini ortaya koymuştur. Özetle, Konya örneğinde alan araştırmasının sonucunda, yerel yönetim-vatandaş bağı oldukça zayıf görünmektedir ve bu süreçte güçsüzlük duygusu önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu ve buna benzer sıkıntıların giderilmesi ve demokratik ve katılımcı bir anlayışın gelişmesinde Toplam Kalite Yönetim Felsefesi gibi faydalı yöntemlerden yararlanılabileceği önerilmektedir.

Mcdonald (2008), vergi harcaması kavramının önemini göz önüne alarak, vergi sistemlerinde bu tür düzenlemelerin gerekli olup olmadığının incelemesini yapmış, etkinlik

ve verimlilik açısından değerlendirmiştir. Türkiye’de son yıllarda vergi harcaması kavramının önem kazandığı belirtilmiş ve 2007’de Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan ilk “Vergi Harcamaları Raporu” nun ele alındığını belirtmiştir. Çalışmada, vergi harcaması kavramının önemi göz önüne alınarak, vergi sistemlerinde bu tür düzenlemelerin gerekli olup olmadığının incelenmesi yapılmış ve etkinlik ve verimlilik açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Vergi harcamalarının maliyetlerinin hesaplanması ve fayda-maliyet analizinin yapılmasının önem kazandığı belirtilmiştir.

Yılmaz (1998) kamu kaynaklarının sınırlı olduğu ve kamu harcamalarının sosyal ve ekonomik etkileri nedeniyle kamu harcamalarında etkinliğin birinci derecede önem kazandığını belirtmektedir. Öte yandan devlet faaliyetlerine paralel olarak artan kamu hizmetleriyle değişime uğrayan kamu yönetiminde de verimlilik ve etkinlik konuları önemle irdelenmiştir. Kamu hesap sisteminin kamu harcamalarının etkinliği açısından değerlendirilmesi yapılarak, kamu harcama sürecini oluşturan işlemler, uygulamaya yön veren yasal düzenlemeler ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar etkinlik açısından incelenip, sorunlar tespit edilerek çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir. Bunlar arasında özerk bütçeli kurumların bir an önce özelleştirilmelerinin sağlanması, katma bütçeli idarelerin kendi gelirleriyle giderlerini karşılama özellikleri kalmadığından genel bütçeli daireler içinde düzenlenmesi ve bütçe dışı fonların tamamının tasfiye edilmesi ve bütçe içindeki fonların genel bütçe dışında ayrı bir kaynaktan beslenmesi gibi önemli öneriler yer almaktadır.

Kızıldaş (2005), kamu harcamalarında etkinlik arayışları açısından günümüz bütçeleme sistemlerindeki yeni kavramlar üzerinde durmuştur. Bu yeni kavramlar, yeni kamu yönetimi anlayışıyla birlikte, hükümetlerin mali yönetime bakışında da bir takım değişimler ve gelişmeler oluşturmaya başlamış, bunun etkileri bütçeleme sisteminde de

görülmeye başlanmıştır. Söz konusu kavramlar içinde, bütçe kapsamı yeniden tanımlanmış, çok yıllık bütçeleme çerçevesi, performans sözleşmesi, bütçe zirvesi, kamu kaynaklarının kullanımında hesap verme sorumluluğu, iç kontrol, iç denetim ve dış denetim, yüksek denetim gibileri sık sık kullanılmaya başlanmıştır. Belirtilen bu işlemlerle, bütçenin hazırlanmasının, uygulanmasının ve muhasebeleştirilmesinin daha iyi olacağı ve kamu harcamalarının daha etkin bir hal alacağı sonucuna varılmıştır.

Uzay (2002), çalışmasında Türkiye’de kamu büyüklüğünün büyüme üzerindeki etkisi iki sektörlü üretim fonksiyonu çerçevesinde araştırılmıştır. Ayrıca çalışmada kamu büyüklüğü ve büyüme arasındaki ilişki irdelenmiştir. Temel kamu harcamaları büyümeyi pozitif yönde etkilerken, temel fonksiyonların ötesinde kamu harcamalarının artmasının büyüme üzerindeki pozitif etkinin azalmasına yol açabileceği gözlenmiştir. Çalışmada, 1971-1999 döneminde Türkiye’de kamu büyüklüğünün kuvvetli olmamakla birlikte büyümeyi olumsuz yönde etkilediği, ancak kamu harcamalarındaki artışın büyümeyi olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Özgen (1997), Türkiye’de konsolide bütçe harcamalarının özellikle savurganlık açısından ayrıntılı bir ekonomik değerlendirmesini yapmıştır. İstikrar ve yapısal uyumu gerçekleştirici bir kamu harcama politikasının belirlenmesinde, kamu harcamalarında verimliliğin önemi vurgulanmıştır. Ekonomide, en uygun kamu harcama düzeyinin belirlenmesinde, harcamaların miktarından daha çok, bileşiminin önemli olduğu iddia edilmekte, alt harcama kalemlerinin miktar ve oran olarak olması gereken düzeye çekilmesi halinde, kamu harcamalarının da en uygun düzeye geleceği savunulmaktadır. Türkiye’de, kamu harcamalarının miktar ve bileşiminin yanlış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Devlet borçlanma ve para basma işlemlerine sınır getirilmesinin önemine,

ücret, maaş, istihdam ve transfer politikalarının gözden geçirilmesi ve harcamaların gereksiz yere artmasına izin verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Şentürk (2005)'ün Belediye Yönetim Dizisi'nin Etkin Kaynak Yönetimi çalışmasında, Türkiye'de kamu hizmetlerinin çok pahalı biçimde üretilmekte olduğu, zaten kıt olan kaynakların israfına yol açan bir yönetim düzeninin bulunduğu değinilmiştir. Sadece kaynakların kullanımında değil, elde edilmesinde de ciddi problemler yaşandığı üzerinde durulmuştur. Bir toplumun kalkınmasında verimliliğin ve etkinliğin en önemli unsurlar arasında yer aldığına değinilerek, yapılan çalışmalara göre gelişmiş ülkelerdeki büyümenin altında yatan sebebin sadece kaynak fazlalığı değil, kaynakların etkin ve verimli kullanılması da olduğu ve büyümenin yarısını verimlilik artışının oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şentürk'e göre verimlilik artışı önce ekonomik büyümeye neden olmakta ardından kalkınmayı sağlamaktadır.

Bakırtaş (1996), iktisadi gelişmede dünya genelinde kamu harcamalarını inceleyerek Türkiye ile ilgili ayrıntılı bir araştırma yapmıştır. Çalışmanın amacı, iktisadi gelişme sürecinde kamu harcamalarını kuramsal boyutta inceleyerek, merkez-çevre ilişkileri odağında kamu kesimi harcamalarının iktisadi gelişme boyutunu ortaya koymak; bu amaç bağlamında Türkiye'de kamu kesimi harcamalarının özellikle 1980 sonrası süreçte iktisadi gelişmedeki rolünü ve etkinliğini incelemektir. Çalışmada iktisadi gelişme sürecinde kamu kesimi harcamaları kuramsal boyutta incelenirken, dünyada kapitalist ülkelerin kamu kesimi ve harcamaları tarihsel gelişim sürecinde, kapitalist sistemin farklı yönelişleri açısından incelenmiş olup, kapitalist ülkelerin kamu kesimi ve harcamalarının yönelimlerinin Marksist eleştirisi ortaya konulmuştur. Çalışmada, kuramsal boyutta devletin rolü ve yeri incelemesinde ortaya çıkan farklı düşünceler bağlamında, kamu harcamalarının artış nedenlerini ortaya koyan kuramsal çalışmalara özel önem verilmiş;

kamu harcama artış kuramları bu farklı düşünceler odağında ve tarihsel gelişim çizgisi içinde ortaya konulmuştur. Çalışmanın Türkiye bölümü sayısal verilere dayalı olarak oluşturulmuştur. Sonuç olarak, Türkiye'nin iktisadi gelişim sürecinde kamu kesiminin tarihin her bölümünde etkili olduğu kanısına varılmıştır. Kamu kesiminin küçültülmesi tartışmalarından öte, kamu kesimi kaynaklarının harcama boyutunun tartışılmasında yarar olduğu gözlemlenmiştir.

Lin (1994), verimsiz kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında endüstrileşmiş ülkelerde negatif ve anlamsız bir iliksi, gelişmekte olan ülkelerde ise pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Yazar endüstrileşmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki bu farklılığı gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının daha düşük seviyelerde yapılması ve muhtemelen marjinal getirileri ve büyümeye olan olumlu etkilerinin daha fazla olduğu şeklinde yorumlamaktadır.

Yıldırım (2007), kamu hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılmasında e-devletin rolünü ve bir e-devlet uygulaması olarak Kimlik Paylaşım Sistemini (KPS, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce merkezi veri tabanından ayrı olarak elektronik ortamda tutulan, KPS'nden yararlanacak kurumların istifadesine sunulan ve sınırlandırılmış bilgiler ihtiva eden aile kütüğü kayıtlarıdır) araştırmıştır. Bu bağlamda yazar küreselleşme sürecinde devletin yapısal ve işlevsel dönüşümünü, kamu yönetiminde yeni yaklaşımları, özellikle Türkiye'de e-devlet uygulamalarında MERNİS (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) Projesi ve MERNİS Projesine dayalı Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi hakkında kuramsal ve işlevsel bilgiler vermektedir. Çalışmada Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ve söz konusu projeden yararlanmak üzere sözleşme yapan kamu kurumları bilgi işlem merkezi birim amirlerine uygulama yapılmıştır. Uygulama sonuçları değerlendirildiğinde, kamu hizmetlerinin etkinliğinin ve verimliliğinin

artırılmasında e-devletin çok önemli rol oynadığı bazı çalışmalarla ve KPS'den yararlanmak için Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile protokol yapan kamu kurumları BİM yöneticileri ile yapılan uygulamada tespit edilmiştir. Özetle, e- devlet uygulamalarının devlet faaliyetlerinde etkinlik ve verimlilik sağlayacağı ve desteklenmesi ve geliştirilmesi gerektiği çalışmanın bulguları ve önerileri arasındadır.

3.2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu kısımda Karaman Belediyesi özelinde kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğini incelenmek amacıyla Karaman Belediyesi personeli üzerinde bir anket yapılarak, elde edilen bulgular çerçevesinde yorum ve önerilerde bulunulacaktır.

Kamu harcamalarının, genel olarak ekonomik büyüme üzerindeki etkileri makroekonomik kararlar alınabilmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olması durumunda, bu bilgi enflasyon ve durgunluk gibi dönemlerde ekonominin yönlendirilmesi konusunda kullanılabilir olan para politikası araçlarına karar vermesi açısından kolaylık sağlayacaktır (www.veribaz.com). Uygulamadan elde edilecek sonuçlar, kamu harcamalarının etkinliği hakkında yapılacak analizlere yardımcı olarak, kamu sektörünün verimliliğinin artırılmasına dönük çabalara katkı sağlayacaktır. Belediye hizmetlerine hız ve verim kazandırma, vatandaşın değişen hizmet taleplerine cevap verebilme, kaynakları daha etkin ve verimli kullanabilme amacını taşıyan bu süreçte, Kalite Yönetim Sistemi kurma çalışmalarına da başlanması gerektiği öncelikli amaçlar arasındadır.

Yapılacak bir anket sonucunda, Karaman Belediyesi'nin yaptığı kamu harcamalarının belediye çalışanlarının bilincinde ve kanısında ne derece etkin ve verimli olduğunu ortaya koymak da çalışmanın amaçları arasındadır. Anket soruları, belediyenin

hizmetleri ve çalışanlarıyla harcamaların verimliliği ve etkinliği hakkında farklı birimlerde çalışan personelin görüşlerini belirlemek, daha çok kaynak ve ilgi isteyen alanları tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Anket, belli başlı hizmetler ve harcamalar konusunda personelin ilgisini ve ihtiyaç farkındalığını ölçmeyi de hedeflemiştir. Anketin diğer bir amacı da belediye çalışanlarının kamu harcamaları arasında en verimli olanını seçmeleridir. Böylece uygulamada eksik bulunan kamu hizmetlerine daha yoğun ilgi gösterilmesi sağlayacağı düşünülmektedir.

Anket ayrıca, Karaman Belediyesi'nin mevcut kaynaklar ile kent yaşayanlarına en kaliteli hizmeti sunabilmesi için ihtiyaç duyulan katılımcı bütçe hazırlama ve uygulama araç ve yöntemlerini verimli kullanmayı ve Belediye'nin bu konudaki kapasitesini sürdürülebilir bir şekilde arttırmasını amaçlamaktadır. Böylelikle çalışmanın; yerel yönetimlerin demokratik karar verme süreçleri, mali ve idari özerklik, verimlilik ve hesap verebilirlik açısından güçlendirilmesine ve vatandaşlara daha kaliteli kamu hizmeti sağlar hale gelmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada hizmet kalitesini yükseltmeye, verimliliği sürekli kılmaya yönelik olarak Karaman Belediyesi'nden bire bir hizmet alan ve hizmetleri bizzat yerine getiren belediye çalışanı vatandaşlarımızın memnuniyetinin ve fikirlerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda Kalite Yönetimi gereği müdürlerin birimleriyle ilgili "iyileştirme" yapmalarına yönelik veri sağlamak da amaçlar arasındadır.

Ülkemiz ekonomisinin yirminci yüzyılın son çeyreğinde kronik enflasyon, artan kamu açıkları ve dalgalı büyüme yapısı ile istikrarsız bir görüntü çizmesi, 2000'li yıllardan itibaren kamu açıklarını azaltmak, enflasyonu tek haneli rakamlara indirmek, reel faizleri aşağı çekmek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi sağlamak amacıyla

kapsamlı bir ekonomik ve mali programın uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, uluslararası standartlara uygun daha etkin bir kamu mali yönetim ve kontrol sisteminin oluşturulması, kamu mali yönetiminde saydamlığın ve hesap verebilirliğin sağlanması amacıyla, kamu mali yönetim sistemini yeniden düzenleyen 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 24.12.2003 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 5018 sayılı Kanun ile mali yönetim sistemine; stratejik planlama, performansa dayalı bütçeleme, orta vadeli program ve orta vadeli mali plan, çok yıllık bütçeleme gibi yeni kavramlar ve müesseseler girmiştir. Anılan Kanunun 9'uncu maddesinde, kamu idarelerinin bütçelerini stratejik planlarında yer alan misyon, vizyon, stratejik amaç ve hedeflerle uyumlu ve performans esasına dayalı olarak hazırlayacakları hükme bağlanmış, performans esaslı bütçelemeye ilişkin diğer hususları belirlemeye Bakanlık yetkili kılınmıştır. Yapılan bu düzenleme ile mali disiplini ön planda tutan, kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını hedefleyen, performansa dayalı yeni bir bütçeleme anlayışına geçilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, performans esaslı bütçelemenin kamu idarelerinde performansa dayalı bir yönetim anlayışının yerleşmesine yardımcı olacağı, performans denetimine imkân tanıyacağı göz ardı edilmemelidir (Maliye Bakanlığı, 2004: 1).

3.2.3. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi

Çalışmada Karaman Belediyesi özelinde kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğini ölçme amacına yönelik olarak seçilmiş belediye personeli üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Anket soruları iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda demografik unsurlara ilişkin altı soru yer almaktadır. Soruların içeriği sırasıyla cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hal, çalışılan birim ve esasen demografik soru olmayan, ama yapı bakımından bu kısımda yer alan, Karaman'da yatırım yapılan harcamalar arasında en

verimli olarak hangisinin görüldüğü sorusudur. İkinci kısımda ise kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili toplam yirmi beş soru bulunmakta ve bu sorular; uygulamadaki eksikliklerin tespiti, kullanılacak yöntemlerin araştırılması, hedefler ve yaşanan problemleri tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu yirmi beş sorunun cevabı 5 dereceli likert tipi skalaya göre dizayn edilmiş olup, ölçekte yer alan ifadeler; şiddet derecelerine göre 1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: fikrim yok, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum olmak üzere en olumsuzdan en olumluya doğru sıralanmıştır. Anket sonuçlarının SPSS yazılımı ile analiz edilmesiyle cevaplar değerlendirilerek, yaşanan sorunlara ilişkin mevcut durum ve mevcut durumun aksaklıkları ortaya konulmuştur. Verilerin işlenmesi sonucu çıkan reel durumdan hareketle eleştiri ve öneriler getirilmektedir.

Katılımcıların kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili düşünceleri ve bu düşüncelerin cinsiyet farklılıkları ile ilişkisi t-testiyle incelenmiştir. Belediye çalışanlarının bu konulardaki düşüncelerinin yaşa göre ayırımına ilişkin verileri belirlemek amacıyla Varyans (One-Way ANOVA) Analizi yapılmıştır. Analizlerde 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmış olup, açıklanan tüm analizler amacına uygun olarak yorumlanmıştır. Karaman'da yapılan harcamaların hangisinin katılımcıların nezdinde en verimli olarak görüldüğü yüzde olarak araştırılmıştır. Bunun haricinde incelemeler yüzde frekans analizi ile yapılarak geçerli, hatalı ve toplam değişken durumu ortaya konularak analiz edilmiştir. İkinci kısımdaki sorularla ilgili faktör analizi yapılmış, bunlarla ilgili ayrıca güvenilirlik analizi yapılarak kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik ile ilgili soruların toplam soru sayısına göre Cronbach Alpha Değeri güvenilirlik analizi ile ortaya konulmuştur. Anketlerin uygulanma süreciyle ilgili olarak öncelikle Karaman Belediye Başkanıyla bağlantıya geçilerek dağıtım yapılmış ve Belediye içindeki birimlere tek tek gönderilen

toplama 150 anketten toplamda 135'i geri dönmüş ve 15 anket de çeşitli sebeplerden dolayı elimize ulaşmamıştır. Bu 135 anketin 32'si doldurulmamış olarak elimize ulaşmıştır. Sonuçta toplamda 103 anket değerlendirmeye alınmıştır.

3.2.4. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, Karaman Belediyesi hizmetlerini, belediyenin farklı birimlerinde görev alan personelini, bu personelin cinsiyet, yaş, eğitim ve medeni durumu gibi özelliklerini de göz önünde bulundurarak, personelin düşüncelerine ve algılarına göre bu hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini kapsamaktadır. Söz konusu hizmetler belediyenin sunmuş olduğu; eğitim, yol kaldırım, park bahçe, altyapı kanalizasyon, otogar, kültür ve sanat, mezarlık, ilaçlama, imar, şehir temizliği ve çöplerin toplanması ve sağlık hizmetleridir. Genel olarak harcamaların verimliliği ve adaleti üzerinde durulmaktadır ve savurganlık olup olmadığı araştırılmaktadır. Soruların bir kısmı da yönetici personelin mesleki ve kişisel gelişimi ile ilgili iyileştirme soruları olup, katılımcıların bu konuda düşünceleri ölçülmektedir.

3.2.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları anket sonuçlarının SPSS programı ile analiz edilmesiyle elde edilmiştir. Öncelikle iş görenlerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular ele alınmış, daha sonra kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğine ilişkin anket sonuçları açıklanmıştır. Anketlere ilişkin t-testi, ANOVA testi, Frekans Analizi, Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizleri yapılmıştır.

3.2.6. Araştırmanın Anket Analizine Göre Bulguları ve Değerlendirmeleri

3.2.6.1. İşgörenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 11’de işgörenlerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan kişilerden cinsiyet faktöründe 100 geçerli, 3 hatalı sonuç; yaş faktöründe 101 geçerli, 2 hatalı; eğitim faktöründe 100 geçerli ve 3 geçersiz; medeni hal faktöründe yine 100 geçerli ve 3 hatalı sonuç ve çalışılan birim faktöründe ise 95 geçerli ve 8 hatalı sonuç elde edilmiştir. Bu tablo analizin kaç tane geçerli sonuç üzerinden yapıldığını göstermektedir.

Tablo 11: Demografik Değişkenler İstatistik Analizi

		Cinsiyetiniz	Yaşınız	Öğrenim durumunuz	Medeni haliniz	Çalıştığınız birim
N	GEÇERLİ	100	101	100	100	95
	HATALI	3	2	3	3	8

Tablo 12’de ise çeşitli değişkenlere ilişkin frekans analizi sonuçları görülmektedir. Cinsiyet değişkenine ilişkin toplam 100 geçerli sonucun 72’si (% 69,9) bay, 28’i (% 27,7) ise bayandır. Hatalı sonuç % 2,9, geçerli sonuç ise % 97,1’dir.

Yaş değişkenine bakıldığında sayıca toplam 103 sonuçtan 2’si (% 1,9) hatalıdır. Katılımcıların 31’i (% 30,1) 23-35 yaş arasında iken yaşı 36 ila 45 arası olan katılımcıların sayısı 44 (% 42,7), 46 ve üzeri yaşta olanların sayısı ise 26 (% 25,2)’dir. Bu yaş gruplarına ek olarak ankette 22 ve altı yaş seçeneği de yer almasına rağmen, Karaman Belediye’sinde çalışanlardan ankete katılanlar içerisinde bu yaş grubuna rastlanmadığından, analiz içinde bu faktöre yer verilmemiştir.

Tablo 12: İşgörenlerin Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

CİNSİYET DEĞİŞKENİ		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	Bay	72	69,9
	Bayan	28	27,2
	TOPLAM	100	97,1
HATALI		3	2,9
TOPLAM		103	100,0
YAŞ DEĞİŞKENİ		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	23 - 35	31	30,1
	36 -45	44	42,7
	46 ve üzeri	26	25,2
	TOPLAM	101	98,1
HATALI		2	1,9
TOPLAM		103	100,0
ÖĞRENİM DURUMU FREKANS ANALİZİ		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	İlkokul	7	6,8
	Lise	34	33,0
	Önlisans	31	30,1
	Lisans ve üstü	28	27,2
	TOPLAM	100	97,1
HATALI		3	2,9
TOPLAM		103	100,0
MEDENİ DURUM FREKANS ANALİZİ		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	Evli	85	82,5
	Bekâr	15	14,6
	TOPLAM	100	97,1
HATALI		3	2,9
TOPLAM		103	100,0
ÇALIŞILAN BİRİM FREKANS ANALİZİ		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	Zabıta Müdürlüğü	5	4,9
	İtfaiye Müdürlüğü	4	3,9
	Muhasebe Müdürlüğü	10	9,7
	İmar	13	12,6
	İnsan Kaynakları ve Eğitim	6	5,8
	Kültür ve Sosyal İşler	5	4,9
	Park ve Bahçe	3	2,9
	Su ve Kanalizasyon	15	14,6
	Satın Alma	3	2,9
	Fen İşleri	6	5,8
	Diğer	25	24,3
	TOPLAM	95	92,2
HATALI		8	7,8
TOPLAM		103	100,0

Katılımcıların öğrenim durumları ele alındığında, belediye personelinden ankete katılanlardan 7'si, yani % 6,8'i ilkokul mezunu; 34 katılımcı, yani % 33'ü lise (ortaöğretim) mezunu; 31'i (% 30,1) önlisans mezunu ve sıklık olarak 28'e denk gelen % 27,2'si ise lisans ve üstü seviyesinde eğitim görmüştür. Buradan anlaşılan, Karaman Belediyesi personelinin içinde sayıca en çok lise, yani ortaöğretim mezunlarının yer aldığı, bunu sırasıyla önlisans ve lisans ve lisansüstü eğitim almış olanların takip ettiği'dir.

Medeni durum göz önüne alındığında, toplam 100 geçerli sonuçtan 85'inin (% 82,5) evli, 15'inin (% 14,6) ise bekâr olduğu görülmektedir.

Tablo 'da çalışılan birime ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Toplam 95 geçerli sonuçtan en çok çalışılan birim olarak işaretlenen seçenek 25 sıklıkla "diğer" seçeneğidir. Bu seçeneğe karşılık gelen yüzde sayısı % 24,3'tür. Bunu takip eden birim 15 sıklık sayısı ve % 14,6 yüzde frekansı ile su ve kanalizasyon birimidir. Bunu 13 sıklık ve % 12,6 frekansla imar hizmetleri müdürlüğü takip etmektedir. Muhasebe Müdürlüğü'nde çalışan toplam 10 kişi % 9,7'lik bir kısmı temsil etmektedir. İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü ile Fen İşleri Müdürlüğü'nde görev alan 6'şar kişi % 5,8'lik bir orana tekabül etmektedir. Bunları 5, 4, 3 gibi sıklık rakamlarıyla Zabıta Müdürlüğü, İtfaiye Müdürlüğü ve Park ve Bahçe'de çalışan personel izlemektedir.

3.2.6.2. Faktör Analizi

Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya getirerek az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel yöntemdir. Bu analiz bir faktörleşme ya da ortak faktör adı verilen değişkenleri ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2009). Diğer bir ifade ile faktör analizi, aralarında ilişki

bulunan çok sayıda değişkenden oluşan bir veri setine ait temel faktörlerin (ilişkinin yapısının) ortaya çıkarılarak araştırmacı tarafından veri setinde yer alan kavramlar arasındaki ilişkilerin daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Kısacası faktör analizi, ankette kullanılan soruların birbiriyle bütünlük gösterip göstermediğini ölçer. Bu kısımda ele alınan her bir değişken ayrı ayrı faktör analizine tabi tutulmuş ve güvenilirlikleri test edilmiştir. Elde edilen faktör analizi sonuçları Tablo 13'te görülmektedir.

Tablo 13: Faktör Analizi sonuçları

İFADELER	
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişmeler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	,569
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	,744
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	,642
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	,796
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	,718
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	,632
Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	,535
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	,620
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	,718
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	,850
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	,679
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	,743
Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	,687
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	,688
Belediyenizin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	,605
Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	,799
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	,826
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	,675
Yönetici ve belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	,705
Yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	,642
Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	,641
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	,738
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, belediyenin etkinliğini artırır.	,576
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi belediyenin etkinliğini artırır.	,658
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	,678
TOPLAM VARYANS	68,653

Faktör analizi katsayılarının, 0,500'den büyük çıkmış olması ankette yer alan soruların birbiriyle bütünlük arz ettiğini göstermektedir. Nitekim araştırmada uygulanan soru ölçeğinin tamamına faktör analizi yapılmış ve toplam varyansı 68,653 olarak

bulunmuştur. Ulaşılan bu bulgu kullanılan soru formunun araştırma konusunu % 68 seviyesinde ölçtüğünü ve oldukça yeterli bir ölçek olduğunu göstermektedir.

3.2.6.3. Güvenilirlik Analizi

Bu araştırmada, ölçeklerin güvenilirliğinin saptanmasında literatürdeki benzer çalışmalarda göz önünde bulundurularak, en popüler güvenilirlik ölçümü olarak kabul edilen Cronbach'ın α (alfa) değeri kullanılmıştır. Tablo 14'te Güvenilirlik Analizi sonucu yer almaktadır.

Tablo 14: Güvenilirlik Analizi

CRONBACH ALPHA DEĞERİ	SORU SAYISI
,593	25

Araştırmalarda Cronbach Alpha katsayısı kullanılarak esas alınan güvenilirlik analizlerinde, bahsi geçen bu katsayıların, ölçek türünden türüne göre fark etse de, sosyal bilimlerde 0,60'ın üzerinde olması, kullanılan ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bir kanıt sayılmaktadır (Pelit ve Türkmen, 2008: 10). Bu araştırmadaki güvenilirlik değeri tablo 14'te görüldüğü gibi 0,593 olarak bulunmuş olup genel güvenilirliğin bir işareti olarak alınabilir.

3.2.6.4. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulgular

Tablo 15'te Karaman'da yapılmış ve yapılmakta olan kamu harcamalarının Belediye çalışanlarının gözünde en verimlilerinin hangisi ya da hangilerinin olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Geçerli sonuç sayısı sıklık miktarı olarak 90 âdete, yüzde miktarı olarak ise % 87,4'e karşılık gelmektedir. Belediye personelinin en verimli olarak gördüğü hizmet açık bir farkla eğitim alanına yapılmış ve yapılmakta olanlardır. Nitekim 25 kişi (% 24,3) bu seçeneği işaretlemiştir. Bunun ardında bu dönemdeki Milli Eğitim

Bakanı Nimet Çubukçu'nun Karaman'lı oluşu yatıyor olabilir. Ayrıca Karaman ilinin 2009 yılında ÖSS birincisi olduğu gerçeği de unutulmamalıdır.

Tablo 15: Karaman'da Yapılmış Olan Kamu Harcamalarının En Verimlileri Frekans Analizi

		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	Eğitim	25	24,3
	Yol Kaldırım	4	3,9
	Kültür ve Sanat Hizmetleri	3	2,9
	Park ve Bahçe	7	6,8
	Altyapı, Kanalizasyon	11	10,7
	Sağlık Hizmetleri	14	13,6
	İlaçlama Hizmetleri	4	3,9
	Sosyal Hizmetler	6	5,8
	Şehir Temizliği ve Çöplerin Toplanması	16	15,5
	TOPLAM	90	87,4
HATALI	13	12,6	
TOPLAM	103	100,0	

2003 yılında Türkiye 42'ncisi olan Karaman'ın 6 yıl içinde birinciliğe yükselmesi kamu harcamaları içinde eğitimin en verimli olduğu açık bir göstergesidir. 16 kişinin verimli kamu hizmeti olarak gördüğü şehir temizliği ve çöplerin toplanması ikinci sırada yer almaktadır. Bu hizmetin yüzde olarak karşılığı %15,5'tir. Sağlık hizmetleri, şehir temizliği ve çöplerin toplanması hizmetlerini takip etmektedir. Bu konuda verimliliği onaylayanların sayısı toplam 14 (% 13,6)'dır. Altyapı ve kanalizasyon hizmetleri verimlilikte dördüncü sırada yer alan bir hizmet dalıdır. Ankete katılanların 11'i (% 10,7) bu şıkkı işaretlemiştir. Verimlilik konusunda çok ileri sayılmayan hizmetler sırasıyla park ve bahçe, sosyal hizmetler, yol, kaldırım, ilaçlama hizmetleri ve kültür sanat hizmetleridir.

Tablo 16: Karaman Belediyesi Personelinin Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulguların Yüzde, Frekans Dağılımları, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İFADELER	KESİNLİKLE KATILMIYORUM		KATILMIYORUM		FİKRİM YOK		KATILYORUM		KESİNLİKLE KATILYORUM		ORTALAMA	STANDART SAPMA
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişimler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	8	7,8	8	7,8	16	15,5	47	45,6	18	17,5	3,60	1,13
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	4	3,9	16	15,5	28	27,2	40	38,8	9	8,7	3,35	1,00
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	28	27,2	37	35,9	19	18,4	9	8,7	5	4,9	2,24	1,12
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	1	1,0	10	9,7	23	22,3	40	38,8	23	22,3	3,76	0,96
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	2	1,9	6	5,8	11	10,7	37	35,9	42	40,8	4,13	0,98
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	19	18,4	28	27,2	13	12,6	28	27,2	8	7,8	2,77	1,29
Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	6	5,8	15	14,6	15	14,6	47	45,6	16	15,5	3,52	1,11
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	13	12,6	38	36,9	21	20,4	16	15,5	10	9,7	2,71	1,19
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	3	2,9	18	17,5	15	14,6	41	39,8	21	20,4	3,60	1,10
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	8	7,8	25	24,3	23	22,3	35	34,0	7	6,8	3,08	1,10
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	12	11,7	17	16,5	35	34,0	32	31,1	3	2,9	2,96	1,05
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	11	10,7	25	24,3	22	21,4	34	33,0	7	6,8	3,01	1,15
Belediyenizde yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	15	14,6	23	22,3	26	25,2	32	31,1	3	2,9	2,84	1,12
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	14	13,6	22	21,4	22	21,4	32	31,1	5	4,9	2,91	1,17
Belediyenizin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	5	4,9	22	21,4	24	23,3	38	36,9	9	8,7	3,24	1,06
Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	8	7,8	25	24,3	26	25,2	21	20,4	19	18,4	3,18	1,24
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	19	18,4	35	34,0	35	34,0	3	2,9	4	3,9	2,35	0,97
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	1	1,0	3	2,9	10	9,7	49	47,6	36	35,0	4,17	0,80
Yönetici ve Belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	0	0,0	6	5,8	7	6,8	52	50,5	33	32,0	4,14	0,79
Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	1	1,0	6	5,8	14	13,6	51	49,5	27	26,2	3,97	0,86
Yönetici personelinin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	1	1,0	6	5,8	16	15,5	51	49,5	25	24,3	3,93	0,86
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	0	0,0	3	2,9	12	11,7	54	52,4	29	28,2	4,11	0,73
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, Belediyenin etkinliğini artırır.	2	1,9	1	1,0	11	10,7	58	56,3	27	26,2	4,08	0,77
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirilmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	0	0,0	3	2,9	4	3,9	61	59,2	31	30,1	4,21	0,65
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	6	5,8	12	11,7	7	6,8	54	52,4	19	18,4	3,69	1,10

F:Frekans Değeri.

Tablo 16’da anket uygulanan Karaman Belediyesi personelinin kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğine ilişkin bulguların yüzde, frekans dağılımları, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Ortalama değerlerinin 3-4 aralığında yer alması verilen cevaplarda belli soruların üzerine yoğunlaşma olduğunu göstermektedir. Ortalama değeri 4,21’i bulan “Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi belediyenin etkinliğini artırır” faktörüne 61 kişinin katılıyorum cevabı vermiş olması bu yargıyı desteklemektedir. Bu kısım aynı zamanda tabloda en düşük standart sapma değeri olan 0,65’i ortaya çıkarmıştır. Standart sapma değerinin düşüklüğü katılımcıların bir o kadar homojen fikirli olduklarını gösterir. En yüksek standart sapma değeri 1,29 ile “Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir” yargısında bulunmaktadır. Burada verilen cevaplar çok fazla homojen değildir. 19 katılımcı kesinlikle katılmıyorum derken, 28 kişi katılmıyorum cevabını vermiş, 28 kişi de katılıyorum cevabı vererek fikirlerini beyan etmişlerdir. 8 kişi bu düşünceye kesinlikle katıldığını bildirirken, 13 kişi de “fikrim yok” diyerek bu konuya olan ilgisizliğini bildirmişlerdir. Tablo genel olarak incelendiğinde, iki en uç nokta olan “kesinlikle katılmıyorum” ile “kesinlikle katılıyorum” cevaplarına çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Bunun yerine daha nötr anlamı olan “katılıyorum” ve “katılmıyorum” cevaplarına daha fazla yönelilmiştir. “Fikrim yok” şıkkı da sık sık işaretlenen bir seçenek olmuştur.

3.2.6.5. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

Belediye çalışanlarının kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili sorularda cinsiyetlerine göre karşılaştırılmalarına ilişkin yapılan t-testi sonuçları aşağıdaki

tabloda görülmektedir. T-testi, hipotez testlerinde en yaygın olarak kullanılan yöntemdir. T- testi ile iki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın rastlantısal mı, yoksa istatistiksel olarak mı anlamlı olduğuna karar verilir. Burada konunun bu boyutuna inmeyip, yalnızca verilen cevaplar içinde bay ve bayanlar arası farklılıklar olup olmadığına bakılacaktır.

Tablo 17'ye bakıldığında verilen cevaplar içinde bay ve bayan katılımcılar arasında genel olarak fark olmadığı, sadece beş soruda verilen cevaplar arasında cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Bunlardan en çok farklılık göstereni 0,004 gibi bir sigma değeriyle “Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir” cümlesidir. Bu değer bu denli küçük oluşu bayan ve bayların, belediyenin düzenlediği ihalelerin sıklığı konusunda çok farklı fikirlere sahip olduklarıdır. Bu düşünce farklılığını 0,007 sigma değeri gibi bir rakamla takip eden “Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir” sorusu olmuştur. Cevaplar arasında en az farklılığı gösteren madde ise, 0,973 gibi yüksek bir değerle “Yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır” cümlesidir. Bu konuda bay ve bayanlar hemen hemen aynı fikirlere sahiptirler.

Tablo 17: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

GRUP İSTATİSTİKLERİ						
	Cinsiyetiniz	N	ORT.	S.S.	T	SİG. (P)
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişimler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	Bay	70	3,4714	1,21251	-1,858	,015
	Bayan	25	3,9600	,84063	-2,201	
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	Bay	70	3,3857	1,06720	,618	,103
	Bayan	25	3,2400	,83066	,696	
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	Bay	70	2,2429	1,10906	,046	,659
	Bayan	26	2,2308	1,21021	,044	
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	Bay	69	3,6957	1,01900	-1,387	,018
	Bayan	26	4,0000	,74833	-1,591	
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	Bay	71	4,1408	1,01834	-,083	,491
	Bayan	25	4,1600	,89815	-,088	
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	Bay	68	2,6765	1,26304	-1,081	,458
	Bayan	25	3,0000	1,32288	-1,058	
Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	Bay	71	3,6901	1,09011	2,431	,534
	Bayan	26	3,0769	1,12865	2,392	
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	Bay	69	2,7971	1,24357	1,102	,095
	Bayan	26	2,5000	,94868	1,244	
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	Bay	70	3,5571	1,12463	-1,160	,128
	Bayan	26	3,8462	,96715	-1,243	
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	Bay	70	3,1286	1,10232	,962	,831
	Bayan	26	2,8846	1,10732	,960	
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	Bay	71	2,9155	1,14326	-,999	,004
	Bayan	26	3,1538	,67482	-1,258	
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	Bay	71	3,0282	1,17074	,542	,542
	Bayan	26	2,8846	1,10732	,557	
Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	Bay	71	2,9014	1,13584	1,117	,873
	Bayan	26	2,6154	1,06120	1,154	
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	Bay	69	2,8406	1,26750	-1,012	,007
	Bayan	24	3,1250	,89988	-1,191	
Belediyenizin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	Bay	71	3,2254	1,04468	-,550	,896
	Bayan	25	3,3600	1,07548	-,542	
Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	Bay	71	3,0563	1,20579	-1,870	,532
	Bayan	26	3,5769	1,23849	-1,847	
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	Bay	69	2,2754	,90560	-1,620	,438
	Bayan	25	2,6400	1,11355	-1,471	
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Bay	71	4,1690	,84492	-,124	,556
	Bayan	26	4,1923	,74936	-,131	
Yönetici ve Belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	Bay	71	4,1690	,77434	,472	,434
	Bayan	25	4,0800	,90921	,437	
Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	Bay	71	3,9014	,88083	-1,454	,973
	Bayan	26	4,1923	,84943	-1,479	
Yönetici personelinin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	Bay	71	3,8732	,86072	-1,414	,775
	Bayan	26	4,1538	,88056	-1,399	
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Bay	70	4,0000	,72232	-2,569	,110
	Bayan	26	4,4231	,70274	-2,602	
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, Belediyenin etkinliğini artırır.	Bay	71	3,9577	,80065	-2,663	,395
	Bayan	26	4,4231	,64331	-2,946	
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	Bay	71	4,1831	,70325	-,816	,788
	Bayan	26	4,3077	,54913	-,914	
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	Bay	71	3,6479	1,12248	-,433	,595
	Bayan	25	3,7600	1,09087	-,439	

N: Örneklem Büyüklüğü, S.S. :Standart Sapma. T: T testi değerleri.

3.2.6.6. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

T-testi, sadece iki grup arasındaki farklılıkların incelenmesi için uygundur. Ancak uygulamada ikiden fazla grubun çeşitli yönlerden karşılaştırılması gerekebilmektedir. Bu gibi durumlarda uygun test ANOVA testidir. Ancak ANOVA testi sonuçları sadece karşılaştırma yapılan arasında herhangi bir farkın olup olmadığını göstermekle beraber, bu farklılığa sebep olan grubun hangi grup veya gruplardan kaynaklandığı konusunda herhangi bir bilgi vermemektedir. Bu amaçla, one-way ANOVA testi uygulamak daha uygun olmaktadır.

Tablo 18’de kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili soruların ankete katılanların yaş gruplarına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları görülmektedir. Anketteki yaş grupları 22 ve altı, 23 – 35, 36 – 45 ve 46 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Tablo incelendiğinde ankete katılan belediye personeli arasında sadece iki faktörde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Bu faktörlerden en çok farklılık göstereni (sig.:0,078) “Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır” ifadesiyle, (sig.:0,085) “Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur” ifadesidir. En az farklılık gösteren boyutlar ise 0,977 sigma değeriyle “Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür” 0,976 sigma değeriyle “Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir” ve 0,959 sigma değeriyle “Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır” boyutlarıdır.

Tablo 18: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Yaşa Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Sig.
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişimler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	Gruplar Arası	1,066	2	0,533	0,407	0,667
	Gruplar İçi	121,892	93	1,311		
	Toplam	122,958	95			
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	Gruplar Arası	4,94	2	2,47	2,532	0,085
	Gruplar İçi	90,716	93	0,975		
	Toplam	95,656	95			
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	Gruplar Arası	1,009	2	0,505	0,393	0,676
	Gruplar İçi	120,537	94	1,282		
	Toplam	121,546	96			
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	Gruplar Arası	0,043	2	0,022	0,023	0,977
	Gruplar İçi	86,363	93	0,929		
	Toplam	86,406	95			
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	Gruplar Arası	0,048	2	0,024	0,024	0,976
	Gruplar İçi	91,932	94	0,978		
	Toplam	91,979	96			
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	Gruplar Arası	2,359	2	1,18	0,723	0,488
	Gruplar İçi	148,492	91	1,632		
	Toplam	150,851	93			
Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	Gruplar Arası	4,231	2	2,115	1,7	0,188
	Gruplar İçi	118,228	95	1,245		
	Toplam	122,459	97			
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	Gruplar Arası	3,374	2	1,687	1,241	0,294
	Gruplar İçi	126,459	93	1,36		
	Toplam	129,833	95			
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	Gruplar Arası	2,112	2	1,056	0,898	0,411
	Gruplar İçi	110,527	94	1,176		
	Toplam	112,639	96			
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	Gruplar Arası	0,104	2	0,052	0,042	0,959
	Gruplar İçi	115,525	94	1,229		
	Toplam	115,629	96			
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	Gruplar Arası	4,844	2	2,422	2,297	0,106
	Gruplar İçi	99,114	94	1,054		
	Toplam	103,959	96			
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	Gruplar Arası	1,892	2	0,946	0,718	0,49
	Gruplar İçi	125,098	95	1,317		
	Toplam	126,99	97			
Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	Gruplar Arası	6,268	2	3,134	2,616	0,078
	Gruplar İçi	113,783	95	1,198		
	Toplam	120,051	97			
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	Gruplar Arası	2,591	2	1,295	0,93	0,398
	Gruplar İçi	126,728	91	1,393		
	Toplam	129,319	93			
Belediyenizin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	Gruplar Arası	0,771	2	0,385	0,348	0,707
	Gruplar İçi	104,26	94	1,109		
	Toplam	105,031	96			
Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	Gruplar Arası	4,767	2	2,383	1,604	0,206
	Gruplar İçi	141,152	95	1,486		
	Toplam	145,918	97			

Sd:Serbestlik Derecesi.

Tablo 18-Devam: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Yaşa Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Sig.
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	Gruplar Arası	1,779	2	0,889	0,948	0,391
	Gruplar İçi	86,327	92	0,938		
	Toplam	88,105	94			
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,553	2	0,277	0,414	0,662
	Gruplar İçi	63,498	95	0,668		
	Toplam	64,051	97			
Yönetici ve belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,326	2	0,163	0,248	0,781
	Gruplar İçi	61,654	94	0,656		
	Toplam	61,979	96			
Yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,343	2	0,172	0,222	0,802
	Gruplar İçi	73,616	95	0,775		
	Toplam	73,959	97			
Yönetici personelinin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,195	2	0,098	0,128	0,88
	Gruplar İçi	72,55	95	0,764		
	Toplam	72,745	97			
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	1,224	2	0,612	1,138	0,325
	Gruplar İçi	50,529	94	0,538		
	Toplam	51,753	96			
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	0,12	2	0,06	0,096	0,908
	Gruplar İçi	59,227	95	0,623		
	Toplam	59,347	97			
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	0,127	2	0,064	0,143	0,867
	Gruplar İçi	42,373	95	0,446		
	Toplam	42,5	97			
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	Gruplar Arası	1,942	2	0,971	0,793	0,456
	Gruplar İçi	115,151	94	1,225		
	Toplam	117,093	96			

3.2.6.7. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin

Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi

Sonuçları

Tablo 19’da anketörlerin öğrenim durumları ile verdikleri cevapların karşılaştırmalarına ilişkin ANOVA Testi sonuçları yer almaktadır. Burada da analizin genelinde olduğu gibi yalnızca üç boyutta anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bunlar “Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür, Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur ve yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır” boyutlarıdır. Öğrenim durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı en belirgin faktörler ise, 0,940 sigma değeriyle

“Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, belediyenin etkinliğini artırır”, 0,930 sigma değeriyle “Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır” ve 0,915 sigma değeriyle “Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir” faktörleridir.

Tablo 19: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişimler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	Gruplar Arası	5,31	3	1,77	1,384	0,253
	Gruplar İçi	117,648	92	1,279		
	Toplam	122,958	95			
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	Gruplar Arası	10,144	3	3,381	3,638	0,016
	Gruplar İçi	85,513	92	0,929		
	Toplam	95,656	95			
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	Gruplar Arası	1,66	3	0,553	0,429	0,733
	Gruplar İçi	119,886	93	1,289		
	Toplam	121,546	96			
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	Gruplar Arası	10,447	3	3,482	4,218	0,008
	Gruplar İçi	75,959	92	0,826		
	Toplam	86,406	95			
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	Gruplar Arası	6,926	3	2,309	2,524	0,062
	Gruplar İçi	85,054	93	0,915		
	Toplam	91,979	96			
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	Gruplar Arası	0,859	3	0,286	0,172	0,915
	Gruplar İçi	149,992	90	1,667		
	Toplam	150,851	93			
Fayda/Maliyet analizi yapılsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	Gruplar Arası	2,078	3	0,693	0,541	0,656
	Gruplar İçi	120,382	94	1,281		
	Toplam	122,459	97			
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	Gruplar Arası	4,759	3	1,586	1,167	0,327
	Gruplar İçi	125,075	92	1,36		
	Toplam	129,833	95			
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	Gruplar Arası	3,46	3	1,153	0,982	0,405
	Gruplar İçi	109,179	93	1,174		
	Toplam	112,639	96			
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	Gruplar Arası	1,106	3	0,369	0,299	0,826
	Gruplar İçi	114,523	93	1,231		
	Toplam	115,629	96			
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	Gruplar Arası	2,277	3	0,759	0,694	0,558
	Gruplar İçi	101,682	93	1,093		
	Toplam	103,959	96			

Tablo 19-Devam: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	Gruplar Arası	1,379	3	0,46	0,344	0,794
	Gruplar İçi	125,611	94	1,336		
	Toplam	126,99	97			
Belediyenizde yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	Gruplar Arası	4,828	3	1,609	1,313	0,275
	Gruplar İçi	115,223	94	1,226		
	Toplam	120,051	97			
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	Gruplar Arası	1,582	3	0,527	0,371	0,774
	Gruplar İçi	127,738	90	1,419		
	Toplam	129,319	93			
Belediyenin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	Gruplar Arası	3,127	3	1,042	0,951	0,419
	Gruplar İçi	101,904	93	1,096		
	Toplam	105,031	96			
Belediyenin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	Gruplar Arası	6,681	3	2,227	1,503	0,219
	Gruplar İçi	139,237	94	1,481		
	Toplam	145,918	97			
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	Gruplar Arası	1,436	3	0,479	0,503	0,681
	Gruplar İçi	86,669	91	0,952		
	Toplam	88,105	94			
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,503	3	0,168	0,248	0,863
	Gruplar İçi	63,548	94	0,676		
	Toplam	64,051	97			
Yönetici ve belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	1,023	3	0,341	0,52	0,67
	Gruplar İçi	60,957	93	0,655		
	Toplam	61,979	96			
Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	6,495	3	2,165	3,017	0,034
	Gruplar İçi	67,464	94	0,718		
	Toplam	73,959	97			
Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,345	3	0,115	0,149	0,93
	Gruplar İçi	72,4	94	0,77		
	Toplam	72,745	97			
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,796	3	0,265	0,484	0,694
	Gruplar İçi	50,957	93	0,548		
	Toplam	51,753	96			
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	0,251	3	0,084	0,133	0,94
	Gruplar İçi	59,096	94	0,629		
	Toplam	59,347	97			
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	2,37	3	0,79	1,851	0,143
	Gruplar İçi	40,13	94	0,427		
	Toplam	42,5	97			
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	Gruplar Arası	6,222	3	2,074	1,74	0,164
	Gruplar İçi	110,871	93	1,192		
	Toplam	117,093	96			

3.2.6.8. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Tablo 20’de kamu harcamalarının etkinlik ve verimlilik ile ilgili sorularının ankete katılan belediye personelinin medeni durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde ankete katılanlar arasında evli veya bekâr olmanın kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği açısından genel olarak bir farklılık meydana getirmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Farklılık meydana getiren iki faktör, “Belediyenizde usulsüzlük vardır ve Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, belediyenin etkinliğini artırır” faktörleridir.

Tablo 20: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Sig.
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişmeler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	Gruplar Arası	0,164	1	0,164	0,125	0,725
	Gruplar İçi	122,636	93	1,319		
	Toplam	122,8	94			
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	Gruplar Arası	0,002	1	0,002	0,002	0,969
	Gruplar İçi	95,535	93	1,027		
	Toplam	95,537	94			
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	Gruplar Arası	2,309	1	2,309	1,821	0,18
	Gruplar İçi	119,18	94	1,268		
	Toplam	121,49	95			
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	Gruplar Arası	0,87	1	0,87	0,947	0,333
	Gruplar İçi	85,488	93	0,919		
	Toplam	86,358	94			
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	Gruplar Arası	1,937	1	1,937	2,052	0,155
	Gruplar İçi	88,72	94	0,944		
	Toplam	90,656	95			
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	Gruplar Arası	2,579	1	2,579	1,599	0,209
	Gruplar İçi	146,733	91	1,612		
	Toplam	149,312	92			
Fayda/Maliyet analizi yapılsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	Gruplar Arası	1,652	1	1,652	1,324	0,253
	Gruplar İçi	118,595	95	1,248		
	Toplam	120,247	96			
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	Gruplar Arası	0,014	1	0,014	0,01	0,92
	Gruplar İçi	129,733	93	1,395		
	Toplam	129,747	94			

Tablo 20-Devam: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Sig.
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	Gruplar Arası	0,506	1	0,506	0,426	0,516
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	Gruplar Arası	0	1	0	0	0,987
	Gruplar İçi	115,625	94	1,23		
	Toplam	115,625	95			
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	Gruplar Arası	0,951	1	0,951	0,877	0,352
	Gruplar İçi	101,956	94	1,085		
	Toplam	102,906	95			
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	Gruplar Arası	0,056	1	0,056	0,042	0,838
	Gruplar İçi	126,933	95	1,336		
	Toplam	126,99	96			
Belediyenizde yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	Gruplar Arası	3,048	1	3,048	2,504	0,117
	Gruplar İçi	115,612	95	1,217		
	Toplam	118,66	96			
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	Gruplar Arası	3,082	1	3,082	2,236	0,138
	Gruplar İçi	125,392	91	1,378		
	Toplam	128,473	92			
Belediyenizin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	Gruplar Arası	0,089	1	0,089	0,08	0,778
	Gruplar İçi	104,869	94	1,116		
	Toplam	104,958	95			
Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	Gruplar Arası	2,752	1	2,752	1,827	0,18
	Gruplar İçi	143,124	95	1,507		
	Toplam	145,876	96			
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	Gruplar Arası	5,09	1	5,09	5,65	0,02
	Gruplar İçi	82,879	92	0,901		
	Toplam	87,968	93			
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	1,615	1	1,615	2,485	0,118
	Gruplar İçi	61,746	95	0,65		
	Toplam	63,361	96			
Yönetici ve Belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,084	1	0,084	0,129	0,72
	Gruplar İçi	61,156	94	0,651		
	Toplam	61,24	95			
Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,135	1	0,135	0,174	0,678
	Gruplar İçi	73,824	95	0,777		
	Toplam	73,959	96			
Yönetici personelinin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,248	1	0,248	0,325	0,57
	Gruplar İçi	72,494	95	0,763		
	Toplam	72,742	96			
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	0,163	1	0,163	0,302	0,584
	Gruplar İçi	50,795	94	0,54		
	Toplam	50,958	95			
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	1,789	1	1,789	2,953	0,089
	Gruplar İçi	57,551	95	0,606		
	Toplam	59,34	96			
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirilmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	0,242	1	0,242	0,545	0,462
	Gruplar İçi	42,211	95	0,444		
	Toplam	42,454	96			
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	Gruplar Arası	0,023	1	0,023	0,018	0,893
	Gruplar İçi	116,967	94	1,244		
	Toplam	116,99	95			

3.2.6.9. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Çalışılan Birime Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Tablo 21’de belediye çalışanlarının çalıştıkları birimlere göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 21: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Çalışılan Birime Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Sig.
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişimler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	Gruplar Arası	11,563	10	1,156	0,829	0,602
	Gruplar İçi	110,226	79	1,395		
	Toplam	121,789	89			
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	Gruplar Arası	14,311	10	1,431	1,403	0,194
	Gruplar İçi	80,589	79	1,02		
	Toplam	94,9	89			
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	Gruplar Arası	17,728	10	1,773	1,466	0,168
	Gruplar İçi	96,712	80	1,209		
	Toplam	114,44	90			
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	Gruplar Arası	11,897	10	1,19	1,329	0,23
	Gruplar İçi	70,725	79	0,895		
	Toplam	82,622	89			
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	Gruplar Arası	17,899	10	1,79	2,031	0,041
	Gruplar İçi	70,518	80	0,881		
	Toplam	88,418	90			
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	Gruplar Arası	20,176	10	2,018	1,245	0,276
	Gruplar İçi	126,385	78	1,62		
	Toplam	146,562	88			
Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	Gruplar Arası	24,823	10	2,482	2,135	0,031
	Gruplar İçi	94,166	81	1,163		
	Toplam	118,989	91			
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	Gruplar Arası	9,536	10	0,954	0,636	0,779
	Gruplar İçi	118,519	79	1,5		
	Toplam	128,056	89			
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	Gruplar Arası	13,677	10	1,368	1,166	0,326
	Gruplar İçi	93,861	80	1,173		
	Toplam	107,538	90			
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	Gruplar Arası	12,943	10	1,294	1,04	0,418
	Gruplar İçi	99,519	80	1,244		
	Toplam	112,462	90			
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	Gruplar Arası	9,753	10	0,975	0,848	0,584
	Gruplar İçi	93,15	81	1,15		
	Toplam	102,902	91			
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	Gruplar Arası	20,026	10	2,003	1,531	0,143
	Gruplar İçi	105,931	81	1,308		
	Toplam	125,957	91			
Belediyenizde yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	Gruplar Arası	31,13	10	3,113	2,976	0,003
	Gruplar İçi	84,729	81	1,046		
	Toplam	115,859	91			
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	Gruplar Arası	8,477	10	0,848	0,548	0,85
	Gruplar İçi	119,114	77	1,547		
	Toplam	127,591	87			

Tablo 21-Devam: Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Çalışılan Birime Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Sig.
Belediyenin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	Gruplar Arası	15,436	10	1,544	1,407	0,192
	Gruplar İçi	87,751	80	1,097		
	Toplam	103,187	90			
Belediyenin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	Gruplar Arası	32,866	10	3,287	2,429	0,014
	Gruplar İçi	109,612	81	1,353		
	Toplam	142,478	91			
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	Gruplar Arası	19,553	10	1,955	2,278	0,021
	Gruplar İçi	66,941	78	0,858		
	Toplam	86,494	88			
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	12,526	10	1,253	2,113	0,033
	Gruplar İçi	48,028	81	0,593		
	Toplam	60,554	91			
Yönetici ve Belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	9,423	10	0,942	1,5	0,155
	Gruplar İçi	50,247	80	0,628		
	Toplam	59,67	90			
Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	9,771	10	0,977	1,252	0,272
	Gruplar İçi	63,218	81	0,78		
	Toplam	72,989	91			
Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	21,73	10	2,173	3,65	0
	Gruplar İçi	48,227	81	0,595		
	Toplam	69,957	91			
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	Gruplar Arası	9,748	10	0,975	1,895	0,058
	Gruplar İçi	41,153	80	0,514		
	Toplam	50,901	90			
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	8,155	10	0,816	1,355	0,216
	Gruplar İçi	48,758	81	0,602		
	Toplam	56,913	91			
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirilmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	Gruplar Arası	5,86	10	0,586	1,348	0,22
	Gruplar İçi	35,216	81	0,435		
	Toplam	41,076	91			
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	Gruplar Arası	18,796	10	1,88	1,631	0,113
	Gruplar İçi	92,193	80	1,152		
	Toplam	110,989	90			

Elde edilen bulgular incelendiğinde, diğer boyutlara karşın işgörenlerin çalıştıkları bölümler açısından belirlenen boyutlar arasında birçok yerde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bunlardan en belirgin olanı 0,000 gibi bir sigma değeriyle “Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır” faktörüdür. Bu duruma benzer bir şekilde; diğer belirgin farklılıklar da “Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır”, “Belediyenin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları

mevcuttur”, “Belediyenizde usulsüzlük vardır” ve “Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır” gibi kamu harcamalarının etkinliğinin çalışılan birime göre karşılaştırılmasına ilişkin konularda da rastlamak mümkündür. Bu farklılıklar ankete katılanların bazılarının yönetici, bazılarının ise işçi statüsünde olmak üzere çeşitli ve farklı birimlerde çalıştıklarından ileri gelmiş olabilir. Farklılık gösteren faktörler incelendiğinde aralarında eğitim ve gelişim ile ilgili olanların da olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Toplumların refah seviyelerinin artırılmasında, kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği içinde bütçe sisteminin önemli bir rolü olduğu gerçeği genel kabul görmüş bir anlayıştır. Günümüzde zaten kıt olan kaynakların kullanımı aşamasında önemli bir paya sahip olan kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği adeta bir zorunluluk haline gelmiştir.

Kamusal harcamalarında etkinliğin ve verimliliğin sağlanması için kullanılan yöntemlerden birisi fayda maliyet analizidir. Fayda maliyet analizi, kamu kesimi yatırım kararlarının alınmasında kullanılan ve yapılacak yatırımdan doğacak fayda ve maliyetlerin karşılaştırılmasına olanak sağlayan bir analiz yöntemidir. Fayda maliyet analizini uygulayan bir kamu kuruluşunun amacı, toplumsal faydayı maksimize etmektir.

Ayrıca kamu açısından bazı hizmetlerin sunumundan kaçınılamaması ve bu hizmetlerin yüksek maliyetlere neden olması etkinlik ve verimliliği olumsuz etkilemektedir. Siyasi tercihler ve bürokratik yapı da kamunun yüksek maliyetlerle karşılaşmasının sebepleri arasında sayılabilir.

Bu kapsamda kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğine dönük olarak Karaman Belediyesi Hizmetleri üzerine belediye çalışanlarına yönelik yapılan anket çalışmasında demografik olarak yapılan uygulamada bay ve bayan katılımcıların verdiği cevaplar arasında genel olarak farklılık tespit edilmemiştir. Ankete katılanlar arasında yaş değişkenine göre en çok farklılık gösteren faktör belediyenin yaptığı kamu harcamalarının yeterince saydam olup olmadığı ve Karaman Belediyesi'nin elde ettiği girdi fiyatlarının uygunluğu düşüncesidir. Karaman Belediyesi'nde maliyetlerin faydalardan daha büyük

olduğu, faaliyetlerde düzeltilmelere ve yeniliklere gerek olduğu ve belediyede yeterince bütçe denetimi uygulandığı düşüncesinde yaş grupları fikir birliği içindedir.

Katılımcılar arasında öğrenim durumlarına göre belediyede maliyetlerin faydalardan daha büyük olduğu, Karaman Belediyesi'nin elde ettiği girdi fiyatlarının uygun olduğu ve yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunmasının yönetsel etkinliği artıracağı konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur. Öğrenim durumuna göre fikir ayrılıklarının olmadığı en belirgin faktörler; belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesinin belediyenin etkinliğini artıracağı, yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmelerinin yönetsel etkinliği artıracağı ve Karaman Belediyesi'nin hizmetlerinin etkin ve verimli olduğu faktörleridir.

Katılımcıların medeni durumuna ilişkin kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği açısından genel olarak önemli farklılıklar tespit edilmediği gibi, çalışılan birime göre birçok faktörde anlamlı farklılıklar olmuştur.

Çalışmada kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili uygulama kısmında belediye personelinin en verimli olarak gördüğü hizmet açık bir farkla eğitim alanında yapılmış ve yapılmakta olan hizmetler iken, şehir temizliği ve çöplerin toplanması ikinci sırada yer almıştır. Bununla birlikte, sağlık hizmetleri ve altyapı ve kanalizasyon hizmetleri etkinlik ve verimlilik sıralamasında üçüncü ve dördüncü sırada yer almaktadır. Park ve bahçe, sosyal hizmetler, yol, kaldırım, ilaçlama ve kültür sanat hizmetleri verimsiz olarak görülen hizmetlerdendir.

Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesinin Belediyenin etkinliğini artıracağı düşüncesi yoğunluk kazanırken, Karaman Belediyesi hizmetlerinin etkin ve verimli olmadığı düşüncesi daha ağır basmaktadır. Faktörler içinde en çok fikir farklılığı Karaman Belediyesi'nce yapılan hizmetlerin saydamlığı ve girdi fiyatlarının uygunluğu

konusunda olmuştur. En çok fikir birliği ise Karaman Belediyesi'nde maliyetlerin faydalardan daha büyük olduğu, belediye faaliyetlerinde düzeltmeler ve yeniliklerin gerekli olduğu ve bütçe denetiminin yeterince uygulanmadığı noktasındadır.

Sonuç olarak, Karaman Belediyesi'nin bu bulguların ışığında etkinlik ve verimliliği sağlamak adına; hizmet içi eğitimi yaygınlaştırması, fayda maliyet analizine gitmesi, girdi fiyatları konusunda araştırma yapması ve bütçe denetimine ağırlık vermesi gibi noktalara dikkat edilmesi gerektiği görülmüştür.

Öyle ki, geçmişten günümüze süregelen bütçeleme sistemleri, kamu harcamalarında etkinlik ve verimliliği artırma konusunda yetersiz olduğu için, ülkeler bütçeleme sistemlerini sürekli olarak yenilemek ve geliştirmek durumunda kalmışlardır. Bu yenilenme zorunluluğunun en önemli sebebi de kamu harcamalarının ekonomi üzerinde oynadığı roldür, keza günümüzde kamu harcamaları istihdamın, ülkelerin gelişmişlik ve sosyal refahının artırılmasında hatta demokrasilerin gelişmesinde yadsınamaz bir paya sahiptir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2006), *Avrupa Birliği ve Türkiye Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz*. Orion Yayınevi, Ankara.
- Akalın, G. (1986), *Kamu Ekonomisi*, 2.B. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Akdoğan, A. (1993), *Kamu Maliyesi*, 4.B. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akdoğan, A. (2003), *Kamu Maliyesi*, 9.B. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Aktan, C. C. , Dileyici, D. ve Vural, İ.Y. (2004), *Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Aktan, C. C. (1999), *Müsrif Devlet Ve Bütçedeki Savurganlıklar*, Yeni Türkiye Dergisi.
- Anıl, H. (1982), *Kamu Maliyesi ve Kaynak Kullanımında Etkinlik*, İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayın No: 205, Ankara.
- Argüden, Y. (2004), *Tutumluluk Verimlilik, Etkinlik*, Dünya Gazetesi.
- Arslan, A. (2002), “*Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim*”, *Maliye Dergisi*, Sayı:140.
- ASOSAI (2002), *Performans Denetim Rehberi*, Sayıştay Başkanlığı, Ankara.
- Ataç, E. ve Moğol T. (2003), *Devlet Bütçesi*, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1513, Eskişehir.
- Ataç, E. ve Moğol T. (2003), *Kamu Maliyesi*, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1464, Eskişehir.
- Atay, C. (1989), *Denetim ve Yönetimin Denetlenmesi*, Bursa.
- Aytar, C. (1997), *Yüksek Denetimde Karşılaşılan Sorunlar*, T.C. Sayıştay Başkanlığı.
- Bakırtaş, T. (1996), *İktisadi Gelişme Sürecinde Kamu Harcamaları -Türkiye Örneği-*, yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Benoit, E. (1983), *Defense and Economic Growth in Developing Countries*, Washington.
- Bulutoglu, K. (1997), *Kamu Ekonomisine Giriş*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2009), *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Ankara.

- Chu, K. ve Hemming, R. (1995), *Kamu Harcamaları Rehberi; Gelişmekte olan Ülkelerde Kamu Harcama Politikası el Kitabı*, Çeviren:Doğan Cansızlar, T.C.Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü , Sayı:1995/2, Ankara.
- Çavuşoğlu, A. T. (2008), *Türkiye’de Kamu Gelirleri ve Harcamaları Arasındaki İlişki Üzerine Ekonometrik Bir Analiz*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya.
- Çelik, F. (2003), *İhracata Yönelik Devlet yardımlarının Karaman Gıda Sektörü Üzerinde Bir Değerlendirmesi*, Selçuk Üniversitesi, Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Karaman.
- Çetinkaya, C. (1990), *Türkiye’de Denetimin etkinliği ve Verimliliği*, Maliye Bakanlığı, APK Kurulu Yayını, No: 1990/ 308, Ankara.
- Çevik, H. (2004), *Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Çevik, S. (2000), *Türk Bütçe Sisteminde Denetim: Geleneksel Denetimden Performans Denetimine*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.152, İstanbul.
- Çınar T. ve Güler B. A. (2004), *Yerel Maliye Sistemi*, Ankara.
- Demir, İ.C. (2009), *Kamusal Harcamaların Toplumsal Algısı: Ampirik Bir Araştırma*, Maliye Dergisi s: 157.
- Demir, Ö. (2003) *Küresel Rekabette Etkin Devlet: Türkiye İçin Etkin Bir Devlet Oluşturma İmkânı*, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Baskı: Ankara.
- Dicle, A. (1975), *Örgütsel Verimlilik ve Etkenlik*, ODTÜ Gelişme Dergisi, 9 (Güz), ss. 25-44, Ankara.
- Dilbaz, S.(2005), *Büyüme ve Kurumsallaşma Sürecinde Aile Şirketlerinde Yönetim. Karaman Örneği*, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Dupuy, F. (1999), *Why Is It So Difficult to Reform Public Administration*, Government of the Future: Getting From Here to There isimli sempozyum bildirisi, OECD, Paris.
- Dünya Bankası (1997), *Dünya Kalkınma Raporu 1997(Özet)*, Haziran.

- Edizdoğan, N. (1998), *Kamu Maliyesi 1*, Bursa.
- Ejder, H.L. (2006), *Türkiye’de Mali Disiplinin Sağlanması Açısından Kamu Harcamaları Stratejisi: 1980 – 2002 Dönemi Analizi*, yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Eker, A. , ve Tüğen, K. (1995), *Kamu Maliyesine Giriş*, Takav Matbaası, İzmir.
- Ekinci H.ve Yılmaz A. (2002), *Kamu Örgütlerinde Yönetmel Etkinliğin Artırılması Üzerine Bir Araştırma*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 19 s.s.35-50, Kayseri.
- Erdem, M., Şenyüz, D., ve Tatlıoğlu, İ.(1998), *Kamu Maliyesi*, 2.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Erdem, M., Şenyüz, D., ve Tatlıoğlu, İ.(2007) *Kamu Maliyesi*, 5.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Erdoğan, S. (1999), *Türkiye’de Kamu Harcamalarında Gözlenen Savurganlık Sorununun İktisadi Analizi*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erginay, A. (1986), *Kamu Maliyesi*, 11. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Erginay, A. (1973-1974), *Kamu Maliyesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, No:334, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Erginay, A. (1994), *Kamu Maliyesi*, Ankara.
- Gökçe, G. (2000), *Yerel Yönetimlerde Katılma ve Etkinlik, Konya Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya.
- Görgün, S. (1994), *Kamu Maliyesine Giriş Ders Notları, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Ders Notları Yayınları*, İstanbul.
- Gülşen, H. (2006), *5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun Kapsamı*, Güncel Mali Sorunlar, 1-16.
- Gürsoy, B. (1980), *Kamusal Maliye*, Cilt 1, Sevinç Matbaası, Ankara.

- Gürsoy, B. (1985), *Verimlilik Üzerine Düşünceler*, MPM Yayınları, Ankara.
- Heald, D. (1983), *Public Expenditure*, Oxford.
- İğdeli, K. (2004), *Kamu Harcamalarının Planlanması ve Etkinliği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Semineri, Ankara.
- İleri, H. (1996), *İş örgütlerinde Kapasite Kullanımı Maliyet – Verimlilik İlişkileri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya.
- Karaarslan, E. (2003), *Bütçe Sürecinin Rasyonelleştirilmesi: Kamu harcamalarında Etkinlik Sağlama Yöntemi Olarak Fayda Maliyet Analizi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 8, Kütahya.
- Karaarslan, E. (2010), *5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanununda Düzenlenen Mali Denetim*, İnternet Adresi: www.erkankaraarslan.org/bolum/makale/dosya/37.pdf
Erişim Tarihi: 12.04.2010.
- Karaman Valiliği (2000), *Yıldızı Parlayan Kent*, KV Yayınları.
- Kaya V. ve Yılmaz Ö. (2005), *Bölgesel Kamu Harcamaları Ve Bölgesel Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye için Panel Veri Analizi*.
- Kızıлтаş, E. (2005), *Kamu Harcamalarında Etkinlik Arayışları Açısından Günümüz Bütçeleme Sistemlerindeki Yeni Kavramlar*, E-Yaklaşım, sayı:23, İnternet Adresi; <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005066666.htm>
Erişim Tarihi: 03.02.2011.
- Kobu, B. (2005), *Üretim Yönetimi*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- Kolçak, M. (2008), *Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanununun Türk Mali Sistemine Getirdikleri*, Atatürk Üniversitesi.
- Kök, R. (1991) *Endüstriyel Verimlilik ve Etkinlik-Bir Uygulama-*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 680, İİBF Yayınları No: 90, s:36, Erzurum.
- Lin, S.A.Y. (1994), *Government Spending and Economic Growth*, Applied Economics.

- Maliye Bakanlığı (2004), *Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi*, Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü, Ankara, internet adresi: <http://www.deu.edu.tr/UploadedFiles/Birimler/12795/pbutcerehber.pdf>, Erişim Tarihi: 10.02.2011.
- Mcdonald H. (2008), *Türk Vergi Sisteminde Vergi Harcamalarının Etkinlik ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora Tezi, İzmir, internet adresi: www.sbe.deu.edu.tr/icerik/tez_ozetleri/2010/kasim/12.doc, Erişim tarihi: 02.02.2011.
- Milli Prodüktivite Merkezi (2004), “*Karaman Verimliliği Artırma Projesi*”, İl Düzeyinde Verimliliği Artırma Projeleri, Proje 8, Ankara, internet adresi: <http://www.mpm.org.tr/verimlilik/v1/d/:1>, erişim tarihi: 06 Nisan 2010.
- Mutluer, K. , Öner, E. ve Kesik, A. , (2004), *Bütçe Hukuku*, No: 99/7, Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Nadaroğlu, H. (1992), *Kamu Maliyesi Teorisi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Nemli, A. (1996) *Kamu Maliyesine Giriş*, 4.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- OECD (1996), *Ministerial Symposium on the Future of Public Services*, , Paris.
- Oktayer, N. ve Susam N.(2008), *Kamu Harcamaları - Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1970-2005 Yılları Türkiye Örneği*, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 22 Sayı: 1, İstanbul Üniversitesi.
- Ortaç, F.R.(2001) *Kamu Harcamalarının Etkinlik ve Verimliliğinin Ölçülmesinde Karşılaşılan Sorunlar*, İşletme ve Finans Dergisi, s.61-69.
- Özbaran, M.H. (2004), *Türkiye’de Kamu Harcamalarının Son Beş Yılıının Harcama Türlerine Göre İncelenmesi*, Sayıştay Dergisi, sayı: 53, Ankara.
- Özcan, Ö. (2003), *Kamu Harcamaları ve Türkiye’de Kamu Harcamalarının Analizi ve Denetimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, Y. (2004), “*Esnek Çalışma Modeli ve Karaman İli Bisküvi Üretim İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Özen, A. (2003), *Türkiye’de Transfer Harcamalarının Gelişimi ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı: 1, İzmir.
- Özer, M. A. (2005), *Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi*, Sayıştay Dergisi sayı: 59, internet adresi:
www.sayistay.gov.tr/dergi/Default_4_Yazdir.asp?id=448 Erişim Tarihi:
24.07.2010.
- Özgen, F.B. (1997), *Türkiye’de Kamu Harcamalarının Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Analizi (1980-1995)*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Pehlivan, O. (2000), *Kamu Maliyesi*, Derya Kitabevi, Trabzon.
- Pınar, A. (2006) *Maliye Politikası*, Naturel Yayınları, Ankara.
- Saraç, O. (2005), *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Yapılan Düzenlemelerin Değerlendirmesi*, Maliye Dergisi s:148.
- Sayar, N. (1975), *Kamu Maliyesi, Kamu Gider ve Gelirleri Prensipleri*, C:1, 5.B., Nihad Sayar-Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, No:256, Sermet Matbaası, İstanbul.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Raporu (2000), *Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Ve Mali Saydamlık*, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Sökenoğlu, S. (2008), *Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Bütçe Sistemleri İlişkisi*, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sönmez, S. (1987), *Kamu Ekonomisi Teorisi*, Teori Yayınları, Ankara.
- Söyler, İ. (2006), *Kamu Mali Yönetim Sisteminin Bütçe Teknik ve Süreçlerindeki Değişiklikler ve Yenilikler Açısından Değerlendirilmesi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya.
- Şener, O. (2001), *Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi*, İstanbul.
- Şentürk, H. (2004), *Belediyeler İçin Performans Denetimi Rehberi*, Belediye Yönetim Dizisi.

- Şentürk, H. (2005), *Belediyeler İçin Etkin Kaynak Yönetimi Rehberi*, Belediye Yönetim Dizisi.
- Şenyüz, D. (2007), *Kamu Maliyesi*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- T.C. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu (1988/300), *Kamu Harcamalarının Yönetim ve Denetimi*, Ankara.
- T.C. Sayıştay (1997), *Etkinlik Ölçümünün Denetimi, Raporlanması ve Kullanımı*, 135. kuruluş yıldönümü yayınları, Ankara.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (2009), *2008 Yılı İdare Faaliyet Raporu*, Ankara.
- Tosun, M. (1981), *Örgütsel Etkililik*, TODAİE Yayını, Ankara.
- Tosun, S. (2010), *Krizden Sonra Yeniden Yapılanma: Mali Saydamlık Ve Bütçe Sürecinin Açık Olması*, Bütçe Dünyası Dergisi, s. 33.
- TRGM (2009) , *2008 Yılı Faaliyet Raporu*, s. 21.
- Tüğen, K. (2005), *Devlet Bütçesi*, İzmir.
- Türk, İ. (1996), *Kamu Maliyesi*, 2.Baskı, Ankara.
- Türk, İ. (2004), *Maliye Politikası*, 16.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (2009), <http://www.israf.org>.
- Uçar, A. (2004), *Belediye Hizmetlerinin Etkinliği Açısından Hizmette Yerellik (Subsidiarite) İlkesi ile Yönetişim (Governance) Kavramı Üzerine Bir İnceleme*, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, Celal Bayar Üniversitesi SBE, Manisa.
- Uçmuş, E. (2004), *Sürdürülebilir Verimlilik ve Bir Uygulama Çalışması*, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Uluatam, Ö. (1999) *Kamu Maliyesi*, Ankara.
- Uluatam, Ö. (1991) *Kamu Maliyesi*, Ankara.
- Ulusoy, A. (2003), *Türkiye’de Kamu Harcama Reformu Neler İçermeli*, İşveren Dergisi.

- Ulutürk, S. (1998), *Türkiye’de Planlı Dönemde Kamu Harcamalarının Gelişimi ve Devletin Ekonomideki Rolü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ural, M. (1998), *Türk Bankacılık Sisteminde Verimlilik*, Dokuz Eylül Üniversitesi, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Ural, M. (1999), *Bankacılık Sisteminde Verimlilik*, D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi Cilt: 14 Sayı:2 ss: 147-157.
- Uzay, N. (2002), *Kamu Büyüklüğü ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği (1970-1999)*, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, s:19, Kayseri.
- Vurucu Demir, M. (2004), *4749 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun Getirdiği Yenilikler, Önceki Mevzuat ile Karşılaştırılması*, Devlet Bütçe Uzmanlığı araştırma Raporu, Ankara.
- Yaman, A. (2008), *Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Sürecinde Türk Denetim Sistemine Genel Bir Bakış, Güncel Sorunlara İlişkin Değerlendirme ve Öneriler*, Mali Hukuk Dergisi, Sayı 133.
- Yenice, E. (2006), *Kamu Kesiminde Performans Değerlendirmesi*, Maliye Dergisi s.150.
- Yıkılmaz, N. (2010), *Kamu Yönetimi Reformu ve Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı*, Metalurji Dergisi.
- Yıldırım, Ş. (2007), *Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin ve Verimliliğin Arttırılmasında e-devletin Rolü ve bir e-devlet Uygulaması: Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS)*, Selçuk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Konya.
- Yılmaz, E. Ve Susam, N. (2001), *Türkiye’de Kamu Harcamalarının GSMH İçindeki Payının Analizi ve Ülkeler Arası Karşılaştırma*, Celal Bayar Üniversitesi, 16. Maliye Sempozyumu.
- Yılmaz, G. (2006), *OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar*, Arıkan Yayınevi, İstanbul.
- Yılmaz, G. (2006), *Kamu Maliyesi Ders Notları*, Arıkan Yayınevi, İstanbul.

Yılmaz, O. (2001), *Kamu Yönetimi Reformu, Genel Eğilimler ve Ülke Deneyimleri*, İktisadi sektörler ve Kurumsal Düzenlemeler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Yılmaz, Y. (1998), *Kamu Harcamalarının Etkinliği Açısından Kamu Hesap Düzeninin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Master Tezi, Ankara.

Yuluğ, M. (1981), *Türkiye’de Kamu Savurganlığı ve Bütçe Yönetimi*, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayını No:1981/230, Ankara.

Yüksel, İ. (2002), *İşletmelerde İnsan İlişkilerinin Verimlilik Üzerindeki Etkisi*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

İnternet Kaynakları:

<http://www.cografya.gen.tr/tr/karaman/nufus.html> Erişim Tarihi: 13.04.2010.

<http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> Erişim Tarihi: 12.05.2011.

http://www.dpt.gov.tr/.../Kamu_Kesimi_Sosyal_Harcama_Istatistikleri.pdf Erişim Tarihi: 24 .10.2010.

http://www.dpt.gov.tr/kamuyat/il.html?2001_70 Erişim Tarihi: 15.04. 2010.

http://www.dpt.gov.tr/kamuyat/il.html?2000_70 Erişim Tarihi: 23. 04. 2010.

<http://www2.dpt.gov.tr/kamuyat/sekgenozet.html> Erişim Tarihi: 14.02.2011.

<http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC248C58B8FF6A4145> Erişim Tarihi: 01.03.2011.

<http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC36F617037BFC21CA> Erişim Tarihi: 11.05.2011.

<http://www.ekodialog.com> Erişim Tarihi: 08.02. 2010.

<http://sozluk.bilgiportal.com> Erişim Tarihi: 10 .03.2010.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/karaman_da_ekonomi?articleID=tyJ3%2FKHkYuo%3D Erişim Tarihi: 17. 04. 2010.

<http://www.mpm.org.tr/verimlilik/v1/d/> Erişim Tarihi: 06. 04. 2010.

https://portal.muhasebat.gov.tr/mgmportal/faces/khbDetay?birimDizini=Belediyeler&_afLooop=7642485071038223&_afWindowMode=0&_adf.ctrlstate=h7nphdidt_44

Erişim Tarihi: 11.02.2011.

<http://www.tuik.gov.tr/AltKategori> Erişim tarihi: 09. 09. 2009.

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalgostergeler/degiskenlerUzerindenSorgula.do?durum=yillariGetir&secilenDegiskenListesi=72,76> Erişim tarihi: 03.03.2011.

http://www.oecd.org/document/30/0,3746,en_2649_201185_46549278_1_1_1_1,00.html

Erişim Tarihi: 06.03.2011.

<http://www.veribaz.com/viewdoc.html?kamu-harcamalari-ve-buyume-uzerine-etkisi-367299.html> Erişim Tarihi: 06.03.2011.

<http://www.yhb.gov.tr/KAMUNUN%20ETKİNLİĞİNİN%20VE%20ÖZEL%20SEKTÖRÜ...>
Erişim Tarihi: 10.05.2011.

<http://yonetibilimi.politics.ankara.edu.tr/khyr.pdf> Erişim tarihi: 20.02.2011.

Sayın katılımcı,

Bu anketin amacı, Karaman ilindeki kamu harcamalarının etkinliğini ve verimliliğini ölçmektir. Anketten elde edilecek bilgiler bilimsel bir çalışmada kullanılacak ve bu bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Vereceğiniz cevaplar bilimsel esaslara dayalı olarak değerlendirilecek olup, çok önemli katkılar sağlayacaktır. Ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederiz.

Filiz DEMİR

Doç. Dr. Nihat IŞIK

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

A.) Demografik Sorular Kısmı:

1.) Cinsiyetiniz

Bay Bayan

2.) Yaşınız

22 ve altı 23 – 35 36 – 45 46 ve üzeri

3.) Öğrenim durumunuz

İlkokul Lise Önlisans Lisans ve üstü

4.) Medeni haliniz

Evli Bekar

5.) Çalıştığınız birim

Zabıta Müdürlüğü İtfaiye Müdürlüğü Muhasebe Müdürlüğü
 İmar İnsan kaynakları ve Eğitim Kültür ve Sosyal İşler
 Park Bahçe Ulaşım Su ve Kanalizasyon
 Satın Alma Fen İşleri Diğer

6.) Sizce Karaman'da yapılmış olan kamu harcamalarının en verimlileri aşağıdakilerden hangisidir?

Eğitim Yol Kaldırım Kültür ve Sanat Hizmetleri
 Park ve Bahçe Altyapı, Kanalizasyon Mezarlık Hizmetleri
 Otopark Hizmetleri Sağlık Hizmetleri İlaçlama Hizmetleri
 Sosyal Hizmetler İmar Hizmetleri Şehir Temizliği ve Çöplerin Toplanması

B.) Kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili sorular:

SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişmeler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.					
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.					
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.					
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.					
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.					
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.					
Fayda / Maliyet analizi yapılsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.					
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.					
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.					
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.					
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.					
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.					
Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.					
Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.					
Belediyenizin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.					
Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.					
Belediyenizde usulsüzlük vardır.					
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.					
Yönetici ve belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.					
Yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.					
Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.					
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.					
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, belediyenin etkinliğini artırır.					
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi belediyenin etkinliğini artırır.					
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.					

